

XXVI.
Eötvös Konferencia
2025. április 4 – 5.

PROGRAMFÜZET

ELTE

Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program

EÖTVÖS JÓZSEF
COLLEGIUM

Időrend

Péntek

8:45	Megnyitó					
9:00-11:00	Előadások I.					
	Filozófia I.	Nyelvtudomány	Orientalisztika	Fizika I.	Régészet és művészettörténet	
11:00	Plenáris: Ablonczy Balázs					
12:00	Ebédszünet					
13:00-15:00	Előadások II.					
	Etológia és neurobiológia	Informatika I.	Vizualitás és irodalom	Nyelvtanítás, didaktika	Nemzetközi tanulmányok és politikatudomány	Földrajz
15:00	Kávészünet					
15:30	Plenáris: Láng Benedek					
16:30-18:30	Előadások III.					
	Ökológia	Klasszika-filológia	Műfaji közelítések	Jogtudomány	Földtudomány	

Szombat

9:00-11:00	Előadások IV.					
	Kémia	Filozófia II.	Pénzügy	A 19. század irodalma	Szociológia I.	Jelenkori magyar történelem
11:00	Kávészünet					
12:00	Ebédszünet					
13:00-15:00	Előadások V.					
	Gén- és biotechnológia	Esztétika	Üzleti és közgazdaságtan	A 20. század magyar irodalma	Szociológia II.	Világháborúk
15:00	Poszterbemutató					
16:00	Kávészünet					
17:00-19:00	Előadások VI.					
	Informatika II.	Kortárs irodalom	Fizika II.	Pszichológia	Középkori magyar és európai történelem	Társadalom-történet

XXVI. Eötvös Konferencia

2025. április 4 – 5.

Tartalomjegyzék

<i>Péntek</i>	4
<i>Előadások I. (9:00 – 11:00)</i>	4
<i>Előadások II. (13:00 – 15:00)</i>	5
<i>Előadások III. (16:30 – 18:30)</i>	8
<i>Szombat</i>	11
<i>Előadások IV. (9:00 – 11:00)</i>	11
<i>Előadások V. (13:00 – 15:00)</i>	13
<i>Előadások VI. (17:00 – 19:00)</i>	15
<i>Poszterek</i>	15
<i>Absztraktfüzet</i>	20

Főszervező: Nagy Bence

Kapcsolat: konferencia@eotvos.elte.hu

A programfüzetet készítette: Nagy Bence, Cziráki Kamilla, Németh Enikő

Arculat és ajándéktermékek tervezése: Nagy Bence, Szalay Réka, Palasics Bence

Honlap: Csimma Viktor, Szabó Barbara

Köszönetünket fejezzük ki minden segítőnknek és jelentkezőnknek, továbbá minden meghívott előadónak, szekcióvezetőnek és -felelősnek!

Szekciók részletes programjai

Péntek

8:45 — Megnyitó

I. Előadásblokk (9:00 – 11:00)

◆ Filozófia I. (9:30 – 11:00)

- 9:30 – 10:00 **Héthelyi Máté:** Arisztotelész a gondolkodásról és a hatóokságról
- 10:00 – 10:30 **Kovács Dániel:** Tévtak gondolkodásunkból
- 10:30 – 11:00 **Szöke Péter Ferenc:** Öntudat. Erény. Nevelés?

◆ Nyelvtudomány (9:30 – 11:00)

(Szekcióvezető: Bárány János)

- 9:30 – 10:00 **Baranyai Lili:** Magyar nyelvjárások akusztikai és dialektometriai vizsgálata
- 10:00 – 10:30 **Sándor Anna Viola:** Verbális agresszió értékelése mesterséges intelligenciával
- 10:30 – 11:00 **Torma Viola:** Az emíliai dialektus mássalhangzócsoportjainak fonotaktikája

◆ Orientalisztika (9:30 – 11:00)

(Szekcióvezető: Zentai Judit)

- 9:30 – 10:00 **Kelemen Luca:** A japán természetszemléletben megjelenő szakralitás vizsgálata *ukiyo-e* tájképeken és Matsuo Bashō tájleírásain keresztül
- 10:00 – 10:30 **Aranyász Júlia:** A japán standard nyelv és a Kansai-dialektusok összehasonlítása a hangsúlyozás mentén

10:30 – 11:00 **Szivós Laura:** Harcosok és alvilág: samurai hagyaték a yakuzában

◆ Fizika I. (9:30 – 10:30)

(Szekcióvezető: Kovács Tamás)

9:30 – 9:50 **Hollósy Péter:** Precíziós spektroszkópia és atomfizikai kalandozások

9:50 – 10:10 **Lukács Kolos:** Nagyentrópiás ötvözetek belső feszültségterének karakterizálása mesterséges intelligencia segítségével

10:10 – 10:30 **Takács Árpád:** A Szaturnusz hexagonjának komplex vizsgálata elméleti és kísérleti módszerekkel

◆ Régészet és művészettörténet (9:30 – 11:00)

(Szekcióvezető: Kernács Rebeka)

9:30 – 10:00 **Farkas Lilla:** Az ókeresztény ikonográfia problémái néhány pannóniai korongfibula tükrében

10:00 – 10:30 **Fodor Karina:** A pannóniai üveggyöngyök klasszifikációs lehetőségeinek bemutatása Budapest Észak-nyugati térségének mikroregionális kutatásán keresztül

10:30 – 11:00 **Kelemen Luca Lilla:** A magyar koronázási palást ábrázolásai: az apostolgaléria párhuzamai a Karoling- és Ottó-kori művészetben

11:00 – 12:00 — Plenáris előadás:

Ablonczy Balázs: Százöt év – Új utak Trianon kutatásában

12:00 – 13:00 — Ebédszünet

II. Előadásblokk (13:00 – 15:00)

◆ Etológia és neurobiológia (13:00 – 15:00)

(Szekcióvezető: Rácz Dorottya)

- 13:00 – 13:20 **Dobos Petra:** A keverék kutyák inkább a testtudatra, mint a szociális tanulásra támaszkodnak egy térbeli feladatban
- 13:20 – 13:40 **Herzog Fruzsina Eszter:** Humán érzelmeket kódoló szag- és hangingerek feldolgozásának EEG-vizsgálata felnőtt kutyákon
- 13:40 – 14:00 **Jásdi Mihály:** Az *Electrogena lateralis* kérész ivarilag kétalakú látórendszerének elektroretinográfiás vizsgálata különös tekintettel az időbeli felbontásra
- 14:00 – 14:20 **Roszik Sára:** Mitől borzonganak a kutyák? – Fajfelismerés vizsgálata kutya-robot interakciók tanulmányozásával
- 14:20 – 14:40 **Tóth Gabriella Laura:** Vasvegyületek azonosítása és eloszlása az *Eisenia andrei* (*Annelida*, *Oligochaeta*) ép és regenerálódó központi idegrendszerében
- 14:40 – 15:00 **Zoller Kata Zsófia:** Ki az ember legjobb barátja? – Társállatként tartott fajok szociális kompetenciájának összehasonlítása

◆ Informatika I. (14:00 – 15:00)

(Szekcióvezető: Lócsi Levente)

- 14:00 – 14:20 **Csimma Viktor:** Hogyan ne robbantsunk fel egy atomerőművet – az Agda SDK
- 14:20 – 14:40 **Imolai Dávid – Muzsai Lajos:** *HackSynth* - Nagy nyelvi modell alapú ügynök és kiértékelő keretrendszer autonóm sérülékenységteszteléshez
- 14:40 – 15:00 **Szente Péter:** Kinematikai útvonaltervezés önvezető autókhoz

◆ Vizualitás és irodalom (13:00 – 14:30)

(Szekcióvezető: Darida Veronika)

- 13:00 – 13:30 **Balázs Bálint Tibor:** Más végzet is van, mint hogy ő uralkodik? Aiszkhülosz *Leláncolt Prométheusz*-a a kortárs magyar színházban

13:30 – 14:00 **Mihályi Emese Dorka:** Ábrázolási toposzok összehasonlítása a Petőfi Sándor életét tematizáló filmekben

14:00 – 14:30 **Pomozi Anna:** William Blake korai illuminált könyvei az ingoldi antropológia tükrében

◆ Nyelvtanítás, didaktika (13:00 – 15:30)

(Szekcióvezető: Baditzné Pálvölgyi Kata)

13:00 – 13:30 **Jassó Luca:** Magyarországi olasztanárok tankönyvhasználati szokásai és kiegészítő anyagok használatával kapcsolatos gyakorlatai

13:30 – 14:00 **Leffler Bernadett:** *Soft power* és országimázsépítés A1/A2-es svéd nyelvkönyvekben: a *Svenska Utifrån* és a *Rivstart* tankönyvcsaládok 1991–2014 között

14:00 – 14:30 **Ménesi Flóra:** A hangsúlyos és hangsúlytalan személyes névmások változása a spanyolban a nyelvelsajátítás perspektívájából

14:30 – 15:00 **Sasvári Angelika:** A két féltekés idegennyelvtanulás megvalósulásának vizsgálata az iskolai nyelvtanításban

15:00 – 15:30 **Papp Júlia:** Kognitív nyelvészeti módszerek az angol nyelvi szókincstanításban

◆ Nemzetközi tanulmányok és politikatudomány (13:00 – 15:00)

(Szekcióvezető: Dudlák Tamás)

13:00 – 13:30 **Balogh Szabolcs Sándor:** Az orosz közösségi média a háború árnyékában – avagy mennyire mutatható ki a háború és a politika az orosz *Telegram*-csatornákon?

13:30 – 14:00 **Hegedűs Gergő:** A diskurzív felügyeleti hatalomgyakorlás elmélete a *COVID-19* pandémia tükrében

14:00 – 14:30 **Roncsek Emma:** Magyar és lengyel fiatalok hírfogyasztási szokásai és társadalmi aktivitásuk

14:30 – 15:00 **Sólyom Bence Ádám:** Az EU hidrogénpolitikájának áttekintése és értékelése az *Hidrogénstratégia* félútjához érve

◆ Földrajz (13:00 – 14:30)

(Szekcióvezető: Győri Róbert)

- 13:00 – 13:30 **Daczi Anna:** Kanadai példák a bevándorlók integrációjára
- 13:30 – 14:00 **Hosszú Kristóf:** Egy *de facto* állam etnikai viszonyai: törésvonalak Abházia etnikai térszerkezetében
- 14:00 – 14:30 **Nagy András Domonkos:** Magyarország falvainak csoportosítása

15:00 – 15:30 — Kávészünet

15:30 – 16:30 — Plenáris előadás:

Láng Benedek: Kódok, titkok, félreértések:**A kriptográfia mindennapi története a 16–17. században**

III. Előadásblokk (16:30 – 18:30)

◆ Ökológia (16:30 – 18:30)

(Szekcióvezető: Tóth Balázs)

- 16:30 – 16:50 **Korsoveczky Lili:** A természetvédelmi célú bűvósávok kialakításának hatása az egyenesszárnýűakra hazai gyepek esetén
- 16:50 – 17:10 **Maloschik Emma Ilona:** Új vírusok metagenomikai kimutatása vietnami denevérekből
- 17:10 – 17:30 **Mészáros Réka:** Koronavírusok diverzitása magyarországi denevérekben
- 17:30 – 17:50 **Szilágyi Sarolta:** Örökerdő és vágásos üzem mód aljnövényzeti szintre gyakorolt hatásainak összehasonlítása mecseki őshonos fafajú erdőkben

◆ **Klasszika-filológia (16:30 – 18:30)****(Szekcióvezető: Mészáros Tamás)**

- 16:30 – 17:00 **Martos Dorottya:** Az istennő és a varázslónő – Hecate és Medea kapcsolata a görög-római irodalmi hagyományban
- 17:00 – 17:30 **Hévízgyörki Máté:** *Velut aliud initium libertatis*. Publilius története, mint a Lucretia–Verginia-történetpár variációja.
- 17:30 – 18:00 **Lengyel Rita:** *Proheres* és *postheres*: szemelvények a Sankt Gallen-i pergamenek dialektológiájából
- 18:00 – 18:30 **Dr. Karácsony Dávid:** *Carpent tua poma nepotes* – A fák szerepe a későcsászárságkor bukolikus irodalmában

◆ **Műfaji közelítések (16:30 – 19:00)****(Szekcióvezető: Molnár Gábor Tamás)**

- 16:30 – 17:00 **Gintli Fruzsina Anna:** *Fools of Nature* - Természetes, természetellenes és természetfölötti a *Hamlet*-ban
- 17:00 – 17:30 **Ittész Klára:** Mesék és hatalomvágy – Hans Bemann *Stein und Flöte und das ist noch nicht alles* című regényének elemzése
- 17:30 – 18:00 **Ménesi Flóra:** A gázel műfaji és kulturális kódjai Arany János és Federico García Lorca költészetében
- 18:00 – 18:30 **Németh Kristóf Marcell – Salánki Petra Karolina:** Hogyan NE írjunk önéletrajzi művet? – Avagy a *Pickle for the Knowing Ones* miért nem alkalmas arra, amire szánták?
- 18:30 – 19:00 **Nagy Lea:** A szerb népköltészet hatása a 19. századi magyar irodalomra

◆ **Jogtudomány (16:30 – 18:30)****(Szekcióvezető: Dr. Szabó Patrik)**

- 16:30 – 17:00 **Czifra Botond:** *Day-fine* a közlekedésrendészeti szankciórendszerben – joggazdaságtani megfontolások

- 17:00 – 17:30 **Molnár Dániel:** A Magyar Szent István Rend lehetséges reformjának főbb sarokpontjai
- 17:30 – 18:00 **Oláh Antónia:** A helyben lakás jogintézményének jogalkalmazási tapasztalatai a földforgalmi perekben
- 18:00 – 18:30 **Vörös Emese Hargita:** Szabályozási ellentmondás József Attilának: Kartoték-adat-e a szívünk? – Avagy a digitális állampolgárság keretrendszerének megértése

◆ **Földtudomány (16:30 – 18:30)**

(Szekcióvezető: Lukács Tamás)

- 16:30 – 16:50 **Bánrévi Gábor András:** Elektromágneses kórus hullámok terjedésiirány-számításának pontosítása
- 16:50 – 17:10 **Cziráki Kamilla:** Mareográfok adatainak felhasználása a tengerszint potenciálértékének meghatározásához
- 17:10 – 17:30 **Fritz Petra:** Klímaváltozás a Kárpátokban
- 17:30 – 17:50 **Koszta Benedek:** A kvarc-coesite átalakulás nyírózónákban: numerikus modellezés termodinamikai adatok alapján
- 17:50 – 18:10 **Nagy Bence:** A rezervoár heterogenitás geotermikus visszasajtolásra gyakorolt hatásának kétdimenziós numerikus tanulmányozása
- 18:10 – 18:30 **Weisz Péter:** A Magyarországon jelenleg használt makroszeizmikus kérdőív módosítása és a kiértékelés számítógépes programmal történő felgyorsítása

Szombat

IV. Előadásblokk (9:00 – 11:00)

◆ Kémia (9:40 – 11:00)

(Szekcióvezető: Zsignár-Nagy Barnabás)

- 9:40 – 10:00 **Babcsányi István:** Tiantréniumsók oxidatív aktiválása és szintetikus alkalmazása
- 10:00 – 10:20 **Kosik Luca Elizabet:** A T7 bakteriofág célsejt felismerő folyamatának rejtett dinamikája
- 10:20 – 10:40 **Nádasdi Zsófia:** Ciklodextrinnel funkcionizált mikrotálcák enantiomerszűrési eljárásokhoz
- 10:40 – 11:00 **Sajósi Benedek:** Propilén-oxid hidrogénatommal való reakciójának vizsgálata mátrixizolációs spektroszkópiával

◆ Filozófia II. (8:30 – 11:00)

- 9:00 – 9:30 **Balogh Zorka:** Metafizikai alapok az ökocentrikus etika támogatására
- 9:30 – 10:00 **Demeter Lehel:** Norton és az oksági anti-fundamentalizmus
- 10:00 – 10:30 **Hódosi Dániel:** A cinizmus, az ironia és a radikális politika lehetetlensége
- 10:30 – 11:00 **Hubert Henrik:** Az episztémikus gyakorlatok belső normativitása

◆ **Pénzügy (10:00 – 11:00)****(Szekcióvezető: Bondici László)**

- 10:00 – 10:20 **Horváth Alíz:** Túlértékelt piacok és optimális átsúlyozás – Hogyan építsünk be szubjektív várakozásokat a befektetési portfóliónkba?
- 10:20 – 10:40 **Kártyás Sebestyén:** Accuracy analysis of TVP-VAR methods in Diebold–Yilmaz framework for financial network estimation
- 10:40 – 11:00 **Kiss László Marcell:** Risk aversion and the tone of monetary policy communication

◆ **A 19. század irodalma (9:00 – 11:00)****(Szekcióvezető: Vitekné Balogh Piroska)**

- 9:00 – 9:30 **Bencsik Rebeka:** A mesenovella műfaja a századforduló magyar irodalmában
- 9:30 – 10:00 **Benedek Roland Áron:** Batsányi János verseinek kötetkompozíciója
- 10:00 – 10:30 **Duda Dániel:** Egy embernek éneke hogy lehet sokféle? – Szerelemkoncepciók Petőfi Sándor *Versek 1842–1844* kötetében
- 10:30 – 11:00 **Kmetty Klaudia:** Kulturális diffúzió az Osztrák-Magyar Monarchiában - a sajtó szerepe

◆ **Szociológia I. (9:00 – 11:00)****(Szekcióvezető: Polgár Jónás)**

- 9:00 – 9:30 **Gulics Amina Flóra:** Elégedettség dimenziók az ELTE szakkollégiumaiban
- 9:30 – 10:00 **Hajma Noémi:** Elhagyni a csónakot a tengerért: attitűdök felmérése az eutanázia, azaz a jó halál és az öngyilkosság, azaz a meghívott halál kapcsán
- 10:00 – 10:30 **Németh Judit:** A gondoskodás ára: női idősödéstapasztalatok elemzése feminista gerontológiai megközelítésben
- 10:30 – 11:00 **Németh Lídia:** A másik, aki ugyanaz - a női tapasztalat megoszthatóságáról Sanja Iveković munkáiban

◆ **Jelenkori magyar történelem (9:30 – 11:00)**
(Szekcióvezető: Selmeczi Péter)

- 9:30 – 10:00 **Bókony Ádám:** Rupert Rezső politika pályájának kezdete, 1918–1920
- 10:00 – 10:30 **Együd Benedek:** Szabó Ervin recepciója a Kádár-korszakban
- 10:30 – 11:00 **Szinnyai Dávid:** A Viharsarok-per és visszhangja

11:00 – 12:00 – Kávészünet

12:00 – 13:00 – Ebédszünet

V. Előadásblokk (13:00 – 15:00)

◆ **Gén- és biotechnológia (13:00 – 14:40)**
(Szekcióvezető: Illés Anett)

- 13:00 – 13:20 **Eckert Zsófia:** A szorongásos és depressziós vonások együttes megjelenésének molekuláris és kognitív prediktorai egérmodellben
- 13:20 – 13:40 **Huba Flóra Anna:** Az uracil-DNS-glikoziláz funkcionális szerepe és genetikai vizsgálata mutáns zebradánió vonalakban
- 13:40 – 14:00 **Iván Réka Boglárka:** Tervezett fehérjeoptimalizáció poliszacharid módosító enzimek hatékonyságának vizsgálatához
- 14:00 – 14:20 **Kaczur Bettina:** Ősivarsejtek nyomában: egy új monoklonális ősivarsejtmarker karakterizálása
- 14:20 – 14:40 **Masa Csilla:** Interleukin-6 transz-szignalizációs útvonal gátlására tervezett minifehérje gyógyszerjelölték tesztelése

◆ **Esztétika (13:00 – 15:00)**

- 13:00 – 13:30 **Hargittay Levente:** Hangzó helyek – jelenlét, erőszak és elbeszélés az *Aeneis* hatodik énekében
- 13:30 – 14:00 **Németh Zsófia:** Kommentár és kritika alakzatai Walter Benjaminsnál

14:00 – 14:30 **Olay Hanna Noémi:** Bioromantika Keserü Ilona művészeti praxisában

14:30 – 15:00 **Popovics Kinga:** Az ikon és az ikont néző dialógusa – a viszonzott tekintet által létrehozott tér Nicolaus Cusanus *De visione Dei* című művében

◆ **Üzleti és közgazdaságtan (13:00 – 14:00)**

(Szekcióvezető: Láng Benedek)

13:00 – 13:20 **Jankovits András:** Pályázati támogatások hatása a magyarországi járások versenyképességére a 2014–2020-as fejlesztési ciklusban

13:20 – 13:40 **Láng Kristóf:** Fuzzy számok és használatuk szolgáltatásminőségi rések mérésére

13:40 – 14:00 **Schmél Boglárka Luca:** A tanulói teljesítmények mérésére és a teljesítmények közti különbségek magyarázatára irányuló szekunder kutatás

◆ **A 20. század magyar irodalma (13:00 – 15:00)**

(Szekcióvezető: Murzsa Tímea)

13:00 – 13:30 **Tarnai Csillag:** Ottlik Géza *Buda* című regényének ember- és társadalomképe az 1980-as évek társadalmi változásainak tükrében

13:30 – 14:00 **Dudra Zsófia:** Veszed a jelet? - Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényének interpretációja mint jelolvasás

14:00 – 14:30 **Soós Veronika:** A gyermekkor világa Kádár Erzsébet novelláiban

14:30 – 15:00 **Varga Borbála Kincső:** „Az Úr visz, a szellem, a titok, a fény” – Szabó Lőrinc költészetének metafizikai útkeresése

◆ **Szociológia II. (13:00 – 15:00)**

(Szekcióvezető: Raffael Sára)

13:00 – 13:30 **Gáspár Milán:** Interetnikai kapcsolatok vizsgálata a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói körében

- 13:30 – 14:00 **Jeso Eszter:** A Kőrösi Csoma Sándor Program szerepe a Magyarország diaszpórapolitikájában
- 14:00 – 14:30 **Polgár Jónás:** A magyarországi reindusztrializáció és szociológiai kutatásának kihívásai
- 14:30 – 15:00 **Szalay Sára:** Az integráció mankói – a menekültek beilleszkedésért tevékenykedő német és olasz civil szervezetek

◆ Világháborúk (13:00 – 14:30)

(Szekcióvezető: Taschek Zoltán)

- 13:00 – 13:30 **Mezei Emese:** Magyar zsidó munkaszolgálatosok szovjet hadifogságban a visszaemlékezések tükrében
- 13:30 – 14:00 **Oláh Szabolcs:** Kunszentmárton román megszállása a kortárs helyi sajtó tükrében
- 14:00 – 14:30 **Vörös Zsolt:** Pécs szerb megszállása Visy László naplójának tükrében

15:00 – 16:00 – Poszterbemutató

16:00 – 17:00 – Kávészünet

VI. Előadásblokk (17:00 – 19:00)

◆ Informatika II. (17:00 – 18:00)

(Szekcióvezető: Lócsi Levente)

- 17:00 – 17:20 **Horcsin Bálint:** Adatbáziskezelés-feladatok értékelésének integrációja tanulásmenedzsment rendszerekkel
- 17:20 – 17:40 **Skrabák Boglárka:** Két magyar nyelvi elemző, a *HuSpaCy* és az *e-magyar* összehasonlítása
- 17:40 – 18:00 **Szabó Barbara Noémi:** RAG teljesítményoptimalizáció az *Embedding modell* domén specifikus finomhangolásával

◆ **Kortárs irodalom (17:00 – 19:00)**
(Szekcióvezető: Szemes Botond)

- 17:00 – 17:30 **Kocsis Anett Anna:** Korporális hagyományok és a női test ábrázolása Annie Ernaux autobiográfiájában
- 17:30 – 18:00 **László István:** Az irodalomkritikai párbeszéd remény(telenség)e – Tudományalakzatok az 1996-os kritikavitében
- 18:00 – 18:30 **Püski Mónika:** A kert mint heterotópia Nádas Péter *A Biblia és más régi történetek* 1988-as kötetében
- 18:30 – 19:00 **Székely Timea:** Borbély Szilárd *Kafka fia* című művének elgondolása Gilles Deleuze és Félix Guattari elméleti keretrendszerében

◆ **Fizika II. (17:00 – 18:20)**
(Szekcióvezető: Etesi Gábor)

- 17:00 – 17:20 **Melján Dávid Gergő:** Sugárkövetéssel kapcsolatos matematikai kérdések
- 17:20 – 17:40 **Nyári Péter:** Dicke-állapotok összefonódása
- 17:40 – 18:00 **Tibiássy Adalbert István:** A VB(-) spinkvantumbit elektron- és magspinállapotainak gerjesztései
- 18:00 – 18:20 **Weismüller Roland:** Magspin polarizáció maximalizálása a *PulsePol* protokoll segítségével

◆ **Pszichológia (17:00 – 18:30)**
(Szekcióvezető: Kozma Eszter)

- 17:00 – 17:30 **Gerő Benedek János:** A gyermekkori rumináció kapcsolata a szülői ruminációval
- 17:30 – 18:00 **Keresztes Ádám:** A magányosság, a megküzdési stratégiák és a depresszióval szembeni védekezés kapcsolata
- 18:00 – 18:30 **Vég Dorina Mirtill:** A borderline személyiségzavarban szenvedő személyek önjellemzésében megjelenő nyelvi markerekről

◆ **Középkori magyar és európai történelem (17:00 – 19:00)**
(Szekcióvezető: Szokola László)

- 17:00 – 17:30 **Göncz Zsófia:** Királynéi udvar a késő Árpád-korban
- 17:30 – 18:00 **György Bendegúz:** Egy XIV. századi bizánci követség útja: Niképhorosz Grégorasz levele Andronikosz Zariidashoz
- 18:00 – 18:30 **Kiss-Komjáthy Andor:** István és fiai árnyékában; A Gutkeled nemzetség Sárvármonostori ágának 13. századi története
- 18:30 – 19:00 **Pál Krisztián:** A Szobi család genealógiája

◆ **Társadalomtörténet (17:00 – 19:30)**
(Szekcióvezető: Taschek Zoltán)

- 17:00 – 17:30 **Kalocsa József Nándor:** Az európai bevándorlás kérdése a pittsburghi sajtóban, 1912–1920
- 17:30 – 18:00 **Székely Csenge:** A farkassá változott pap – egy 16. századi farkasember-történet lehetséges olvasatai
- 18:00 – 18:30 **Szmodis Borbála:** A Hailer család házasságkötései. Egy esettanulmány a 18–19. századi Szomodról

Poszterszekció

Szombat 15:00 – 17:00

◆ **Berke Zsófia – Ferencz Boróka – Horgonyi Anna – Kóródi Petra:**

Mit árul el a nagyfelbontású mágnesesrezonancia-képalkotás a gyermeki agy és emlékezet fejlődéséről? Az emlékezet egyedfejlődésének idegtudományi háttere – NeMO kutatás részlete

◆ **Bogdán Ágnes:** Rádiósugárzó kvazárok eloszlása a kozmikus hálóban

◆ **Botyánszki-Farkas Helga Hannak:** A Bowen–Conradi szindróma a zebadánió betegségmodelljének jellemzése

◆ **Dávid Zsófia:** A Mohácsi-sík mikrodomborzati elemzése domborzatmodell alapján

◆ **Debreczeni Csaba:** A másodlagos karbonátok lehetőségei és korlátai a negyedidőszak-kutatásban

◆ **Haskó Zsolt:** A H faktor fehérjecsalád tagjai és a C3b komplement fehérje közötti kölcsönhatások vizsgálata

◆ **Horváth Alíz:** A portfólió optimalizálási modellek evolúciója

◆ **Katona Júlia:** Euclid-észlelések modellezése: a nagyskálás szerkezet és a kozmikus háttérsugárzás korrelációi

◆ **Kertész Dzsenifer:** Zárt ajtók mögött is közszemlére téve: Viktória királynő kettős uralmának ábrázolásai

◆ **Kmetty Klaudia:** A kulturális átadás eltérő megközelítésmódjai a kulturális transzferkutatásban

◆ **Mayer Zsolt:** A kontrasztív utalások megértése felnőtteknél

◆ **Nagy Eszter Hedvig:** Hősiesség a társadalmi nemek keretein túl – Jeanne d'Arc és a kilenc hős Christine de Pizan munkáiban

◆ **Németh Gergő:** A Habsburg–Lauenburgok világi és egyházi kapcsolatai a XIII–XIV. században

◆ **Németh Rita:** Establishing knockout cell lines to examine the cellular function of human single-stranded DNA-binding proteins

◆ **Sághy Viktória Anna:** Kossuth Lajos és a brit külpolitika: Palmerston szerepe egy viharos időszakban

◆ **Sebők Liliána:** A Megváltó mint vendég Szakonyi Károly *Adášhiba* című drámájában

◆ **Szabó Vencel:** Képrekonstrukció a proton komputertomográfiában mesés térséges intelligencia alkalmazásával

Absztraktfüzet

A japán standard nyelv és a Kansai dialektusok összehasonlítása a hangsúlyozás mentén

Kutatásomban a japán Kinki, avagy Kansai-nyelvjárás hangtani jellegzetességeit viszonyító leírás módszerével, horizontálisan hasonlítom össze a standard japán nyelvével, különös hangsúlyt fektetve Oszaka, Kiotó, Hyōgo, Wakayama és Nara prefektúrák dialektusaira. Előadásomban ismertetem a különbségeket a japán standard nyelv és nyelvjárás fogalmai, valamint a japán szótag és mora kifejezések különbségei között, amelyek elengedhetetlenek az elemzés megértéséhez. A szupraszegmentális jegyek mentén, azon belül is a szavakban megvalósuló hangsúlyozásra fókuszálva elsősorban megvizsgálom a Japánban lévő nyelvjárások hangtani felosztásait, ismertetve az alapvető különbségeket a standard nyelven belüli hangsúlyozásban, valamint Japán nyugati (Kiotó) és keleti része (Tokió) között. Ezt követően pedig az említett, Kansai régió belüli prefektúrák szavain történő hangsúlyozást vetem össze. Az előadás továbbá ismerteti a Japán nyugati és keleti része között kialakuló nyelvi különbségek történelmi hátterét is.

Az összehasonlítás alapján megállapítható, hogy a standard japán nyelv és a dialektusok között, valamint az egy nyelvjárási csoportot alkotó nyelvhasználaton belül is jelentős különbségek figyelhetők meg a hangtan (azon belül is a hangsúlyozás) szempontjából. Tehát a japán nyelv sem a standard nyelv, sem a dialektuscsoportok szempontjából nem egységes. Emellett, habár a japán nyelv nem sorolható a tonális nyelvek közé, a hangsúlynak bizonyos szavakban jelentésmegkülönböztető szerepe lehet.

Kulcsszavak: japán hangsúly, japán mora és szótag, Kansai dialektus, standard nyelv, hangtan, Nyugat-Japán, Kelet-Japán, viszonyító leírás, összehasonlítás, jelentés.

Babcsányi István

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Tiantréniumsók oxidatív aktiválása és szintetikus alkalmazása

Mind az olefinek, mind az aromás vegyületek regio- és kemoszelektív C–H funkcionálizációi komoly szintetikus jelentőséggel bírnak. Egy hatékony és jól kiterjeszthető módszer a tiantrénálás, amellyel számos különböző elektrofil szinten állítható elő nem aktivált kiindulási anyagokból^[1,2].

Munkám során sikeresen kidolgoztam és optimalizáltam az eddig ismeretlen oxidatív módon aktivált alkenil-, alkil- és aril-tiantréniumsók általános szintézisét. Ezáltal az umpolung C–H aktiválásra alkalmas tiantréniumsókból S-oxidáció útján még elektronhiányosabb szintenok állíthatóak elő. A megnövekedett aktivitás következtében enyhébb körülmények és kevésbé reaktív reakciópartnerek mellett is megvalósíthatóak ismert típusú átalakítások. Az új eljárás enyhe körülmények és könnyen hozzáférhető reagensek segítségével általánosan alkalmazható módszer, amely jelentősen különböző elektronikus tulajdonságú szubsztrátokat tolerált.

Az előállított aktivált alkenil-tiantréniumsót megkíséreltem a kinetikailag kedvezett Z-allilezésben felhasználni, azonban az aktiválási módszer olyan mértékű növekedést okozott a reaktivásban, amely már nem tette lehetővé a reakció sztereoszelektivitásának kontrollját alacsony hőmérsékleten sem.

Sikeresen végeztem oxidatív aktiválást a korábban általunk leírt alkil-tiantréniumsókon is, így elektrofil karakterüket tovább növelve eddig nem alkalmazható gyengébb nukleofilok által is jól funkcionálizálhatóvá váltak. Aril-tiantréniumsók esetében az aktiválási módszerrel szintén megnövekedett reaktivást tapasztaltam, azonban az egyaránt felgyorsult mellékreakciók miatt nem volt elérhető magasabb kitermelés keresztkapcsolási vagy fotokatalizált reakciókban.

Bibliográfia:

[1] M. J. Kim, K. Targos, D. E. Holst, D. J. Wang, Z. K. Wickens, *Angew. Chem. Int. Ed.* 2024, 63, DOI 10.1002/anie.202314904.

[2] H. Meng, M.-S. Liu, W. Shu, *Chem. Sci.* 2022, 13, 13690–13707.

"Más végzet is van, mint hogy ő uralkodik?" Aiszkhülosz *Leláncolt Prométheusza* a kortás magyar színházban

Aiszkhülosz *Leláncolt Prométheusza* a Kádár-kortól egészen 1996-ig rendszeresen szerepelt a magyar színpadokon, azonban ezt egy közel két évtizedes lyuk követte a játéktörténetben. 2014 óta viszont gyakorlatilag robbanásszerűen jelennek meg újabb és újabb adaptációi a tragédiának, amelyek száma mára megegyezik a korábbi, 35 éves időszak alatt született előadások számával.

Kutatásomban az utóbbi időszak két, legjobban dokumentált előadásával foglalkozom (Tarnóczi Jakab [r.], *Leláncolt Prométheusz*, Katona József Színház, 2018; Tompa Gábor [r.], *Prométheusz'22*, Kolozsvári Állami Magyar Színház, 2022). Célom feltérképezni a kortárs adaptációkban rejlő lehetőségeket, drámaértelmezéseket.

Feltételezem, hogy a Tarnóczi-rendezés *Prométheusza* nem egy minden esetben követendő alak, hanem csak egy lehetséges viselkedést mutat meg egy árnyaltan ábrázolt társadalmi rendszerben. A Tompa-rendezés esetében viszont a titán egyértelműen kiemelt helyzetbe kerül, azonban a középpontban nem is ő, hanem a globalizált világot leuraló elit kerül, aki bábuként képes mozgatni az alárendelt szereplőket.

Az elemzés a két előadásra mint a lehmanni értelemben vett „metaforikus rendezésre” tekint. Ezáltal a komparatizisztikus kutatás nem csupán a két előadás egymással való összevetésére fókuszál, hanem a kiindulósövegre és a görög hagyományokra is figyelemmel van. Mivel pedig a hatalomhoz való viszony a vizsgálat fontos elemét képezi, ezért a társadalompszichológus Erich Fromm ezen témában született *Menekülés a szabadság elől* című művét is támaszként használom.

Balogh Szabolcs Sándor

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az orosz közösségi média a háború árnyékában, avagy mennyire kimutatható a háború és a politika az orosz telegramcsatornákon?

Hideg és szomorú napra ébredt Európa és a világ 2022. február 24-én. Oroszország támadásával teljesen új dimenzióba lépett az Ukrajna és Oroszország közötti konfliktus. Kutatásom írásakor sajnos még mindig teljes háború folyik, és nemhogy a béke, de a harcok lassulása sincs kilátásban. A háború, ami már második évében jár, megmutatta, hogy a harc egyáltalán nem korlátozódik a lövészárkokra és csatamezőkre, hanem, bizony, a kibertérben, ahogy a mindennapi közösségi médiában is teljes elánnal tart. A háború kitörésével párhuzamosan számtalan szankció élesedett, és a kölcsönös szankciók hatására Oroszország nemcsak gazdaságilag távolodott el a nyugati világtól, hanem az internet világában is. Több bizonyíték van arra, hogy Oroszország tudatosan tervez saját internetes teret alkotni. 2023 nyarán például élesben tesztelték is a rendszert, ami egyelőre sikertelen volt (Broderic, 2023). Március 21-én a *Metá*hoz köthető közösségi oldalak (*Facebook*, *Instagram*) is tiltásra kerültek Oroszországban, így több millió orosz felhasználó volt kénytelen más platformokat használni. Különösen kedvelt lett az orosz fejlesztésű *Telegram*, melyet több millióan használnak naponta.

Kutatásommal célom, hogy a *Telegram* közösségi felületein orosz csatornákról kigyűjtött több millió poszt és komment segítségével felkutassam a háború közösségi médiára gyakorlott hatását. Kutatási kérdésem, hogy milyen mértékben jelenik meg a bejegyzésekben és hétköznapi kommentekben az aktuális politika. Mennyire rajzolódnak ki hálózatok a hasonló témájú tartalomgyártók körében? Esetleg kimutatható-e a tartalomgyártók és kommentelők soraiból a cenzúra? Mit mondanak nekünk a politikához köthető csatornák bejegyzései? Kutatásomhoz elsősorban empirikus módszereket alkalmaztam. Saját fiókomat felhasználva gyűjtöttem ki több mint 50 orosz csatornáról 2022. január 1-je és 2024. április 1-je közötti összes bejegyzést, képet, megosztott posztokat, és ahol lehetett, a chat szobákból is valamennyi kommentet. A több millió sor üzenet és bejegyzés segítségével statisztikai mutatók mellett szöveganalitikát és hálózatelemzést fogok alkalmazni.

Kutatásom várható eredményeként kimutatható, hogy a háború kezdetét követően a 2022. március 4-i médiatörvények tisztán befolyásolták a csatornák szóhasználatát. A csatornákra vetített hálózatelemzés továbbá kimutatja, hogy a hagyományos hírcsatornák és az újkeletű (de annál kedveltebb) „milbloggerek” gyenge kapcsolatban állnak egymással, és a megosztási számok alapján külön közösségeket alkotnak.

Metafizikai alapok az ököcentrikus etika támogatására

A gondolat, miszerint egy új világerkölcös bevezetésével kezelhető leghatékonyabban a klímakrízis, nem új. Az ilyen törekvések azonban rendre sikertelenek maradnak, ezért érdemes megvizsgálni ennek lehetséges okait. Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy létezik-e olyan metafizikai alternatíva, amely alkalmasabb az ököcentrizmus megalapozására, mint mások.

Ehhez először különbséget teszek a különböző környezetetikai nézetek között. Megvizsgálom az antropocentrizmust, a biocentrizmust és a legtöbb környezetetikus által támogatott ököcentrizmust, illetve azt, hogy milyen entitásoknak tulajdonítanak morális státust, mennyiben képesek megválaszolni a környezeti krízis problémáit.

Bár az ököcentrikus etika megalapozásának lehetőségével összhangban vizsgálom a fizikalizmust, a dualizmust és a pánpszichizmust, elengedhetetlen azok metafizikai megalapozottságát is értékelni, mivel a metafizikai elméletek a normatív etikák alapjait képezik. Vizsgálom az ököcentrizmussal való kompatibilitásukat is, ez alapján a pánpszichizmus tűnik a legígéretesebb nézetnek, mivel az anyag tudatos jellegét feltételezve lehetőséget kínál morális státus szélesebb körű tulajdonítására.

Legfontosabb eredményem, hogy a pánpszichizmuson belül különválasztotom a tudat és a tudatosság fogalmait, ez utóbbit teszem meg a morális státus kritériumának. A tudatosság a tudat komplexebb rendszere, amely képes önmagát megkülönböztetni a világtól, illetve megtalálható benne az élni akarás törekvése. Amennyiben ezt állítjuk a morális státus kritériumának helyébe, tulajdoníthatunk értéket embernek, nem emberi entitásoknak és az ökoszisztémáknak is.

Következtetésem, hogy a pánpszichizmus, azon belül a mikropszichizmus ígéretes alternatíva lehet egy ököcentrikus etika megalapozására, mivel lehetővé teszi egy kellően tág értéktulajdonítási rendszer kialakítását.

Elektromágneses kórus hullámok terjedésiirány-számításának pontosítása

A whistler-módusú kórushullámok intenzív elektromágneses hullámok, melyek a plazmapauzán kívüli alacsony sűrűségű régióban keletkeznek főként a földmágneses egyenlítő mentén, majd innen terjednek tovább a magasabb mágneses szélességek felé. Tipikusan $0,1-0,8 f_{ce}$ (ahol f_{ce} az egyenlítői elektron girofrekvencia) frekvenciatartományban fordulnak elő két külön, alsó és felső tartományban, közöttük egy diszkontinuitással $0,5 f_{ce}$ -ben. Kialakulásuk geomágneses viharok alatt végbemenő hullám-részecske interakciókhoz köthető. A kórus hullámok nagy szerepet játszanak a magnetoszféra elektronjainak mozgásában, például a sugárzási övekben csapdázódott részecskék gyorsításával.

A kórusok nemlineáris hullámrészecske-leírásának elméletében mai napig nincs konszenzus. Ezen elméletek olyan empirikus tanulmányokat szeretnének megmagyarázni, mint például Li et al. 2011, vagy Agapitov et al. 2018. Ezen empirikus tanulmányok a kórus-hullámok jellemzőit – mint hullám magnitúdó, terjedési irány, – a spektrális tartományban vizsgálja (Santolík et al. 2003). Juhász et al. 2016 megmutatta az illesztett szűrés technikájával, hogy a spektrális tartományban végzett irányszámolások jel-zaj viszonytól függően akár 20° eltérést is mutathatnak.

Ennek vizsgálatára különböző jel-zaj viszonyú és terjedési irányú, elektromágneses jeleknek megfelelő *sweepekket* modelleztük a kórusokat, és vetettük össze a fent említett két irányszámolási módszert.

Magyar nyelvjárások akusztikai és dialektometriai vizsgálata

Nyelvtudományi kutatásomban Miskolc és környékére fókuszálva azt vizsgálom, hogyan változik a nyelvjárási elemek használata egy adott beszélőnél attól függően, hogy falusi vagy városi környezetben kommunikál. Olyan adatközlők vesznek részt a vizsgálatban, akik folyamatosan ingáznak a két településtípus között: egy kisebb településen nőttek fel, de tanulmányaik vagy munkájuk miatt a városi nyelvi közegben is helyt kell állniuk.

Hipotézisem szerint a városban élők nagyobb mértékben beszélik a köznyelvet, és a környező falvakból betelepülő egyének is otthoni sajátos nyelvhasználatukat háttérbe szorítva alkalmazkodnak a nagyvárosi beszédmódhoz az új környezetben.

Az adatközlő személyek negyven-hatvanperces hanganyagokat rögzítenek interjú formájában. Egy kijelölt személy több beszélgetésben is részt vesz eltérő, de ismerős beszédpartnerekkel, akik az alapján vannak kiválasztva, hogy a célszemély falusi vagy városi környezethez köti őket. A beszélgetések irányított kérdések alapján zajlanak.

Az eredményekből kiolvasható, hogy egy falusi beszélgetőpartnerrel kommunikálva gyakrabban használnak helyi nyelvjárási sajátosságokat. Ugyanezek a beszélők egy városi partnerrel folytatott beszélgetés során már közelebb állnak a köznyelvhez. Tehát akaratlanul is mindkét esetben igazodnak a másik fél beszédmódjához.

Emellett egy újabb kérdés is felmerül: az egy háztartásban felnövő személyek miért nem ugyanazokat a nyelvi sajátosságokat produkálják. Az egyik hanganyagban a kutatás fókuszában álló személy egy olyan rokonnal beszélt, akivel egy háztartásban nevelkedett, nyelvi sajátosságban mégis eltérő adatokat mutat.

A kutatás még nem ért véget, folyamatosan újabb személyek kerülnek bevonásra. Meggyőződésem, hogy munkám segíthet jobban feltérképezni a magyar nyelvjárások jelenlegi állapotát, és választ adhat arra a kérdésre, hogy a városi élet mennyire alakítja át a nyelvi identitásunkat.

A mesenovella műfaja a századforduló magyar irodalmában

A mesenovella műfaja a századforduló irodalmi eszményének válságát feloldó poétikai megújulás kulcsfogalmává válik a magyar irodalomban. A hazai hagyományban nem előzmény nélküli műfajról van szó, azonban népszerűségének tetőpontját ekkor éri el, a cselekményességtől a hangulatiság irányába utakat kereső prózapoétika fő tájékozódási pontjainak kijelölője révén. Az ebben a szellemi közegben népszerűvé váló meseszerű elbeszélés hagyományos poétikai osztályozás szerinti értelmezése problematikus. A pontos műfaji körülhatárolás egyik legnagyobb akadálya a századforduló meseértelmezésének eltérése a modern terminológiától, emellett pedig a recepciótörténetben mutatkozó ambivalens hozzáállás és általános bizonytalanság nehezíti a mesenovella definiálását.

Ahogy egységes mesenovella-definícióval sem rendelkezünk, úgy a századfordulón nagy számban keletkező, a műfajhoz köthető szövegek tekintetében sem létezik egységes érvényű novellatipológia. Dolgozatom célja ezért a *fin de siècle* magyar szerzőinek néhány művét alapul véve a műfaj vizsgálata, feltárva a szövegekben a mesehagyományhoz való különböző módon történő kapcsolódások által megjelenő többletjelentést. Elsőként Jókai Mór három mesenovellának minősíthető szövegét vizsgálom, példát szolgáltatva a műfaj századfordulót megelőző megnyilvánulásaira, ezt követően pedig a későbbi szerzők (Szini Gyula, Ambrus Zoltán, Csáth Géza, Babits Mihály és Balázs Béla) néhány meseszerű elbeszélésének áttekintésével kísérek meg felállítani egy, a műfajra érvényes novellatipológiát, a meglévő szakirodalmi kategóriákat kiindulási alapul véve. Céлом ezzel a képlékeny, bizonytalan terminológiájú mesenovella-műfaj feltételezett szövegei közti közös jegyek megállapítása alapján elsősorban a definiálás támpontjainak keresése, valamint a mesehagyományhoz fűződő viszony alapján történő szövegelemzéshez szükséges alapvető jegyek elkülönítése.

Benedek Roland Áron

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Batsányi János Verseinek kötetkompozíciója

Batsányi János első alkalommal 1827-ben jelentette meg nyomtatásban verses munkáinak gyűjteményét *Versei. Első kötet* címen. A kötetben szereplő művek elrendezése, a felosztásukban alkalmazott módszer vizsgálata lehetővé teszi, hogy – részlegesen, de mégis – rálátást nyerjünk a szerző által kialakított irodalom- és nyelvszemlélet egyes aspektusaira. A XIX. század első évtizedeiben megjelenő Batsányi-kötetek más szempontból is fontosak: lenyomatai, bizonyítékai annak a „visszatérési” gesztusnak, mely által a költő újból jelentőségteljes szereplője kívánt lenni a magyar nyelvterületen zajló diskurzusoknak.

Batsányi János munkásságának részletes áttekintésére, tudományos értékű vizsgálatára már történt vállalkozás az irodalomtörténet részéről: a Keresztury Dezső és Tarnai Andor alkotta páros az életmű jelentős részét feldolgozta. A kritikai kiadások óta eltelt évtizedek kutatásai azonban számos olyan új vizsgálati és módszertani szemponttal gazdagították a felvilágosodás magyar irodalmáról kialakított szemléletmódot, hogy érdemessé vált újra értelmezés alá vonni a Batsányi-szövegkorpuszt, illetve a művek további tisztázást igénylő részeit.

Előadásomban több módon közelítek a kötethez: a keletkezéstörténetről eddig kialakult irodalomtörténeti álláspontok összeolvasása, az esetleges új szempontok számbavétele, a versek elrendezési elvének vizsgálata, illetve a művek bizonyos fokú elemzése alkotja kutatásom fő vonalát. Felmerül a kérdés: a többszöri újrairásokból, rekonstruálási kísérletekből álló szövegegyüttesben milyen módon tudta az 1820-as években vallott irodalom- és nyelvkoncepcióját Batsányi érvényre juttatni? Az előadás ezen kérdésre próbál válaszlehetőségekkel szolgálni.

**Berke Zsófia – Ferencz Boróka – Horgonyi Anna –
Kóródi Petra**

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Illyés Sándor Szakkollégium

**Mit árul el a nagyfelbontású mágneses rezonancia képalkotás
a gyermeki agy és emlékezet fejlődéséről? Az emlékezet
egyedfejlődésének idegtudományi háttere - NeMO kutatás részlete**

A kognitív idegtudomány területén a pszichológiai kutatásokban döntő szerepet tölt be a nagyfelbontású mágneses rezonancia (MR) képalkotás. Az MR használatával az emlékezethez köthető egyik agyterület, a hippokampusz is vizsgálható. Ez azért jelentős, mert állatkísérletekből és komputációs modellekből tudjuk, hogy más-más funkciót láthatnak el a hippokampusz alrégiói, és az MR-felvételek alapján pedig azt is sejtjük, hogy eltérő ütemben fejlődnek. Ennek vizsgálata felveti annak kérdését, hogy a hippokampális alrégiók differenciált érése magyarázhatja-e azt a jelenséget, hogy a korai gyerekkorban rendkívüli sebességgel képesek új tudást felhalmozni a gyermekek, de egyedi emlékeik részleteit mégis nehezen idézik fel. Poszterünkben az MR képalkotó módszer egy alkalmazási lehetőségét mutatnánk be pszichológiai kutatásban annak előnyeivel és hátrányaival, egy, az emlékezet egyedfejlődésének idegtudományi hátterét vizsgáló longitudinális kutatás keretében. A kutatás fő célja, hogy tesztelje azt a felvetést, miszerint a *gyrus dentatus* alrégióhoz köthető mintázatfelválasztás, amely a hasonló emléknymok megkülönböztetéséért felelős komputáció, valamint a részleges információ alapján létrejövő emlékek rekonstrukcióját lehetővé tevő, elsődlegesen a CA3 régióhoz kapcsolódó mintázatkiegészítés, eltérő ütemben fejlődik 4–6 éves korban. Ezt a hippokampális alrégiók volumetrikus különbségeinek elemzésével és emlékezeti folyamatokat mérő viselkedéses tesztek segítségével fogjuk tesztelni.

Rádiósugárzó kvazárok eloszlása a kozmikus hálóban

A kvazárok az Univerzum egyik legfényesebb galaxisai, melyek sugárzása – számos asztrofizikai alkalmazás mellett – jelentős információval szolgál a kozmikus háló szerkezetéről és az anyageloszlásról. Kozmológiai szempontból lényeges a kozmikus háló minél részletesebb feltérképezése vöröseltolódás szerint. A kozmikus mikrohullámú háttérsugárzás kis fluktuációi támpontot jelentenek a korai Univerzum szerkezetének elemzése szempontjából; alacsony vöröseltolódás-tartományban a galaxisok és azok csoportosulásainak segítségével alkothatunk képet a kozmikus hálóról. Felmerül a kérdés, hogy az Univerzum e két kora között, milyen objektumok alkalmasak a nagyskalás szerkezetek vizsgálatára. A kvazárok eloszlása éppen ebben a tartományban a leggyakoribb ($1 < z < 2$), ezért előrevezető ezek csoportosulásainak statisztikai vizsgálata, illetve a lokális sűrűségük és becsült rádió fluxusuk közti kapcsolatok analízise.

A *WebSky*-szimuláció adatait felhasználva lehetőség nyílik a kozmikus nagyskalás szerkezetek és a kvazárok rádiósugárzási tulajdonságainak együttes modellezésére. A Voronoi-tesszellációra épülő *Revolver* program segítségével üregeket (*void*) illetve halmozokat (*cluster*) lehet azonosítani a szimulált kozmikus hálóban. A program által becsült sűrűség paraméter segítségével, illetve a struktúrák relatív sugarának meghatározásával együttesen vizsgálható különböző típusú *voidok* és *clusterek* sűrűségprofilja. A szimulált (*mock*) kvazárokhoz hozzárendelt rádiófluxust felhasználva vizsgálható, hogy jelentkezik-e korreláció az egyes galaxisok lokális környezete és sugárzási tulajdonságai között. A felállított sűrűségprofilok szerint definiálhatóak extrém *voidok* és *clusterek*, ezeket vetettem össze a rádióspektrumban kibocsátott átlagos fluxusértékeikkel.

Habár a szimulált kvazárok csoportosulásai és rádiósugárzó tulajdonságaik nem mutatnak erős összefüggést, mégis érdemes a jövőben észlelési adatokkal is összehasonlítani ezen eredményeket, különös tekintettel a *Quia* kvazárkatalógusra.

Bókony Ádám

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Rupert Rezső politika pályájának kezdete, 1918–1920

Rupert Rezső (1880–1961) devecseri születésű politikus egyidőben csak Veszprémbe töltött be szerepet a közéletben. Az I. világháborút követően azonban egyre szélesebb körben vált a neve ismertté. Szerepet vállalt az őszirózsás forradalom Veszprémi (Magyar) Nemzeti Tanácsában, majd csatlakozott a nagyatádi Szabó István vezette Országos Kiszgazdapárt vármegyei szervéhez. Ügyvédként ügyésze, felelős lapszerkesztőként pedig teoretikusa volt a pártnak, amiért 1919 tavaszán a Tanácsköztársaság politikai fogja, szabaddulását követően pedig ellenforradalmár lett. A kommün augusztus 1-i bukását követően kettészakadt Kiszgazdapárt sokorópátkai Szabó István vezette utódszervében a társelnöki pozíciót is elérte. Pozíciója a párt november 29-i egyesülését követően azonban átértékelődött. Ugyan 1920. január 25-én devecseri kiszgazda képviselőként a Nemzetgyűlés tagjává választották, az 1919 őszén meginduló folyamatok hosszútávon kiszorulását eredményezték a pártból.

Pályájának gyors felívelése nem egyedi jelenség volt. A forradalmakat valamivel túlélő demokratizáció igénye utat nyitott a tömegpolitizálás felé, az állami felsővezetésben politikai elitcserét eredményezve. A megmaradt másod- és harmadvonala bár idővel visszatért, a kiszélesített aktív és passzív választójog az alulreprezentált társadalmi rétegek (birtokos parasztság, alsó középosztály) szerepét látszott érvényesíteni a politikában. Egyértelmű a párhuzam a kiszgazdák előretörése és a magyar társadalom legalább felét érintő „földkérdés” megoldásának igénye között is.

A nyughatatlanul tevékenykedő Rupert esetéből is látható azonban, hogy a társadalmi elismertség és a politikaformáló személyiségekkel ápoltság mellett a Horthy-korszakra jellemzően az ellenforradalmiság is fontos szerepet játszott a politikai előmenetelben. Előadásomban elsősorban sajtóforrásokra támaszkodva mutatom be, hogyan fejlődött ki Rupert Rezső rövidéletű kisvárosi párttagságából egy, az országos politika színpadán 1947-ig tartó karrier.

Botyánszki-Farkas Helga Hajnalka

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Bowen-Conradi szindróm a zebradánió betegségmodelljének jellemzése

Társszerzők: Kaszás Diána, Hamar Renáta, Pál Mónika, Varga Máté

Az *EMG1* (*Essential for Mitotic Growth 1*) génkódolt metiltranszferáz enzim fontos szerepet tölt be a 18S rRNS 1248-as pozíciójában található uridin hipermodifikációjában és ezáltal a riboszómákis alegységének összeszerelésében.

Az *EMG1* humán ortológjának c.257A>G pontmutációja a Bowen-Conradi szindrómát (BCS) eredményez, ami egy olyan autoszomális, recesszív betegség, mely súlyos idegrendszeri rendellenességekkel jár. Jellemző még a betegségre a növekedési retardáció, ízületi fejlődési rendellenesség, mikrokefália és mikrognathia. A betegségben szenvedők átlagéletkora 13 hónap, bár regisztráltak egy olyan esetet, ahol az érintett 10 évig élt. Ez a betegség az amerikai hutterita törzsben elterjedt, ahol minden 355. gyerek ezzel a betegséggel születik.

Az *EMG1*-nek megtalálható az ortológja az orvosbiológiai kutatások kedvelt modelljének, a zebradániónak (*Danio rerio*) a genomjában is. Ezt kihasználva, az ELTE Genetikai Tanszékén folytatott TDK-munkám keretén belül létrehoztam és jellemeztem a BCS-zebradánió betegségmodelljét. Munkám során az *EMG1* funkcióvesztés hatására bekövetkező fenotípusos és transzkriptom-szintű elváltozásokat összevettem a laborunk által már korábban létrehozott, a sejtek pszeudouridilációjához kiemelten fontos dyskerin enzimet nélkülöző DKC1 mutánsokban tapasztaltakkal is.

Csapó Áron Sebestyén

Pécsi Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Játék az irodában és iroda a játékban, avagy az *eXistenZ* (1999) és a *Különválás* (2022-) munkakommentárjának összehasonlítása

Az ezredforduló végéhez közeledve egyre népszerűbbé váltak azok a filmek, amelyek középpontjában valamiféle szimulált környezet állt. Az előző évezred utolsó két évében pedig sorra jelentek meg azok a művek, amelyek ilyen közegekben játszódtak, és megkérdőjelezték a társadalmat körülvevő valóságot; hogy amit valóságnak gondolunk, az vajon ténylegesen az-e? További közös pont az alkotások között, hogy kisebb-nagyobb mértékben, de mindegyikben megjelennek azok a helytípusok, amiket Marc Augé *nem-helyeknek* nevez.

Elemzésem egyik fő tárgya az *eXistenZ* (David Cronenberg, 1999), ahol a nem-helyek szinte mindig munkahelyekként jelennek meg. Kutatásomban az említett filmet és a 2022-ben indult *Severance* (Ben Stiller, Aoife McArdle, 2022-) című sorozat első évadát hasonlítom össze. Utóbbi fő helyszíne a Lumon Industries nevű biotechnológiai cég elválasztott emelete, ahol az ott dolgozók elméje szétválasztásra kerül; egyik felük dolgozik, másik felük pedig éli a mindennapi életét. Kutatásom során több kérdésre is igyekszem választ találni. A két alkotás helyszíne hogyan helyezhető párhuzamba azzal a fajta munkakommentárral, amit megfogalmaznak, milyen formában jelenik meg a munkások és önmaguk kizsákmányolása?

Ezek megválaszolásához többek között Marc Augé (1992): *Nem-helyek, bevezetés a szürmodernitás antropológiájába* című könyvét és Mark Fisher (2012): *Mi a hantológia?* című szövegét fogom felhasználni. Ezeken keresztül pedig világossá válik, hogy a nem-helyeken keresztül hogyan tűnik el a tér és az idő, és hogyan üresednek ki a munkát végző személyek.

Hogyan ne robbantsunk fel egy atomerőművet – az Agda SDK

Az Agdát igazából már 2008 óta lehetne kritikus megbízhatóságú szoftverek fejlesztésére használni, de 2022-ben az *agda2hs* fordítóval vált használhatóan gyorsrá. Viszont valahogy azóta sem használják az emberek. Főleg azért, mert nehéz használni.

Már korábban is kísérleteztem azzal, hogy C++-ban írt grafikus felületű alkalmazásoknak adjak Agdában írt, bizonyíthatóan helyes backendeket. Most ideje, hogy ezt mások is könnyen megtehessék – ennek érdekében készítettem el egy jól dokumentált, általános eszköztárat.

A bemutatott csomag tartalmaz:

- platformspecifikus telepítésskripteket, amik minden szükséges függőséget letöltenek (még az *APT* is működik!);
- egy kódvázlat néhány előre megírt alapvető osztállyal;
- *CMake*-szkripteket, amikkel különösebb gond nélkül fordítható össze az *Agda*- és a C++-kód;
- egy mintaprojektet, ami egyben példákkal is szolgál;
- könnyen olvasható dokumentációt.

Az *Agda*-kód írása közben posztulátumokkal írtam le már meglévő *Haskell*-konstrukciókat, így vissza tudtam vezetni a szükséges háttérosztályokat gyors, előre megírt implementációkra. A viselkedésük posztulálása után pedig a bizonyítások sem lehetetlenek.

Az előre elkészített eszközök között egy új (tudomásom szerint eddig még nem használt) koncepciót is találni, amivel *Haskell/Agda*-háttérszámításokat lehet a C++ ``std::future`` osztályához hasonlóan kezelni. Így felhasználóbarát módon kezelhetőek a *backend*-hívások azok számára is, akik soha nem foglalkoztak funkcionális programozással.

Bízom benne, hogy a projekt népszerűbbé teheti az Agdát bizonyíthatóan helyes *backend*ek fejlesztéséhez. Mert az *Agda* jó.

Day-fine a közlekedésrendészeti szankciórendszerben - Joggazdaságtani megfontolások

Valóban veszélyt okoznak a gazdagok a közutakon? A mindennapi életben és a sajtóban rendszeresen felbukkan az a vélekedés, hogy ezek a járművezetők sokkal gyakrabban szegik meg a közlekedési szabályokat, ezeket az intuíciókat pedig nemzetközi felmérések is alátámasztják. Tekintettel arra, hogy a közlekedési szabályok megsértése veszélyezteti a közúti közlekedés biztonságát, amennyiben ez az intuíció igaz, kellő figyelmet kell fordítani arra, hogy a közúti közlekedési szankciórendszer megfelelően reagáljon a magas jövedelmű járművezetők szabályszegéseire. A kutatás kérdéseül azt tűztük ki, hogy a közúti közlekedési szankciórendszer reformján keresztül hogyan ösztönözhetőek hatásosabban a tehetős járművezetők a szabályok megtartására. A kérdésekre a közgazdaságtan módszerével kerestük a választ, és arra jutottunk, hogy a napi tételes pénzbüntetési rendszer megfelelő alkalmazásával hatékonyabban ösztönözhetjük a normakövetésre a gazdag járművezetőket.

Az említett mindennapi intuíció igazolására empirikus kutatást folytattunk. A dolgozatban így a hazai szakirodalomban elsőként számolhatunk be olyan mérésről, amely a hazai közutakon vizsgálja a járművezető jövedelmének és szabálysértési hajlandóságának összefüggését. Hipotézisünk, hogy a szabálysértési hajlandóság monoton pozitív növekszik a jövedelem függvényében. A feltételezés részben nyert igazolást.

A dolgozatban közgazdaságtani elemzésekre támaszkodva vizsgáljuk meg a napi tételes pénzbüntetési rendszer alkalmazásának elméleti kérdéseit. Sort kerítünk arra, hogy vizsgáljuk a büntetés alsó és felső korlátjának kérdését, a napi tételes pénzbüntetés kiszámításához szükséges jövedelmi információk hozzáférhetőségének kérdését, vagy éppen azt a kérdést, hogy az elkövető jövedelmének mekkora részét vegyük figyelembe a pénzbüntetés megállapításakor. A dolgozatot egy részletes szabályalkotási javaslat zárja, amelyben konkrét javaslatokkal szolgálunk arra nézve, hogyan érhető el a gazdag járművezetők hatásosabb ösztönzése a következtetéseink segítségével.

Mareográfok adatainak felhasználása a tengerszint potenciálértékének meghatározásához

A Föld elméleti alakja, a geoid a nehézségi erőter azon potenciálfelülete, amely a legjobban illeszkedik a nyugalmi tengerszinthez. A nehézségi erőter leírása gömbfüggvény-sorok felhasználásával történik, amely együtthatóinak meghatározása földi gravitációs mérések és műholdas adatok kombinációjával lehetséges. A legkorszerűbb modellek napjainkra már 2000-es fok és rend feletti részletességgel képesek leírni a geoid alakját.

A tengerszint magasságát már a XVIII. századtól kezdve egyre több helyen mérik mareográfok segítségével. Ezek a műszerek a vízszint változásait rögzítik egy referenciaszinthez képest, és hosszú távon lehetőséget biztosítanak a tengerszint változásának nyomon követésére. Ezeket a méréseket egyre több helyen egészítik ki GNSS-állomások adataival, amelyek lehetővé teszik a mareográfok pontos helyzetének meghatározását.

Kutatásom során a mareográfok által gyűjtött adatokból számítottam ki a tengerszinthez tartozó nehézségi potenciál értékét. Összesen 25 különböző mareográf által rögzített adatsort dolgoztam fel, mely során meghatároztam az ötéves átlagos tengerszinthez tartozó potenciálértékeket, amelyeket később összehasonlítottam az 1980-as geodéziai rendszer geoidjának U_0 értékével is.

Mivel a mareográfok hosszú időszakon keresztül gyűjtenek adatokat, lehetőségem nyílt arra is, hogy két állomás esetében külön elemezzem a tengerszint változásait a rendelkezésre álló leghosszabb időintervallumon belül. Ennek célja az volt, hogy meghatározzam, milyen trendek figyelhetők meg a tengerszint emelkedésével vagy csökkenésével kapcsolatban. A vizsgálat során több egymást követő ötéves időszakra is kiszámítottam a nehézségi potenciál értékét, hogy képet kapjak az esetleges változásokról.

Kanadai példák a bevándorlók integrációjára

Kutatásomban a migráció alapfogalmait és modelleit felhasználva vizsgáltam meg Kanada bevándorlási helyzetét. A kanadai népesség megítélése a migrációról az utóbbi évtizedekben egyre pozitívabb lett, valamint a bevándorlási politikájuk részévé tették az országba érkezők hozzájárulásának fontosságát a gazdasági fejlődéshez. Az előregedő és alapvetően koncentráltan elhelyezkedő népesség mellé érkező letelepülők súlyosbítják a nagyvárosok és a vidék közti népsűrűség különbségét, viszont javítják a népesség számát. Jenna Blower kutatását megnézve összegyűjtöttem a bevándorlók integrálása érdekében tett helyi kezdeményezéseket, melyek kis- és középvárosokban történtek az utóbbi években. Emellett a kulturális és a gazdasági asszimiláció közti kapcsolatot is tanulmányoztam, Irakli Japaridze és Uma Kaplan kutatását olvasva, mely a jégkorong iránti érdeklődést vizsgálta az asszimiláció kulcsaként. A megállapítás, hogy a diszkrimináció még továbbra is jelen van a munkaerő piacon, amely megakadályozza a gazdasági asszimilációt, hiszen a bevándorlók közül sokan a képzettségi szintjük alatt dolgoznak. A beilleszkedés és az integrálás azért is fontos, mert ez ellensúlyozza a migrációval járó negatívumokat.

Emellett a bevándorláskor az érkezők életkora is jelentős lehet az asszimilációban, mivel a fiatalabbak könnyebben megtanulják a nyelvet, elsajátítják a kultúrát, mely a későbbiekben előnyt jelenthet nekik a munkaerő piacon.

A Mohácsi-sík mikrodomborzati elemzése domborzatmodell alapján

A Mohácsi-sík Magyarország déli részén, Nagynyárad és Majs községektől keletre, Mohács városától dél-nyugatra a Duna jobb partján helyezkedik el. Ezen a teraszsíkon zajlott le 1526. augusztus 29-én a mohácsi csata, mely során a magyar seregek a törökökkel szemben vereséget szenvedtek. A csata pontos helyszínét még 500 évvel később sem tudták teljesen beazonosítani a történészek, régészek, hiszen kevés írásos forrás maradt fenn a szembenálló felek létszámáról és az akkori környezeti viszonyokról. Éppen ezért fordult a figyelmem a terület felé.

A pontos helymeghatározáshoz fontos ismerni a Mohácsi-sík domborzati viszonyait. Mivel egy sík területről beszélünk, ezért elsősorban a mikrodomborzatot és annak relatív korát kell vizsgálni, valamint a területet alakító patakok, vízfolyások egykori és mai medreit. Ezeket QGIS térinformatikai szoftver segítségével vizsgáltam, mellyel lefolyásmodellt hoztam létre, amelynek célja, hogy feltárjam a mára már kiszáradt patakmedreket. Emellett hossz-szelvényeket készítettem, melyek töréspontjait vizsgáltam, és megfigyeltem, melyek azok a pontok, ahol emberi beavatkozás történt.

Ezen módszerek segítségével igyekszem meghatározni a patakok egykori folyásirányát, illetve egy korabeli (1526-os) tájrekonstrukciót alkotni, melyet összevetve korabeli leírásokkal, valamint a feltárt régészeti lelőhelyekkel, segítek a történészeknek, régészeknek a mohácsi csata pontos helyszínének meghatározásában.

Debreczeni Csaba

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium, Bolyai Kollégium

A másodlagos karbonátok lehetőségei és korlátai a negyedidőszak- kutatásban

A földtörténeti negyedidőszak éghajlatát a hideg (glaciális, stadiális) és a maihoz hasonló meleg (interglaciális, interstadiális) időszakok váltakozása határozta meg. Ezen éghajlatváltozások jól tükröződnek a lösz-paleotalaj rétegsorokban is, éppen ezért vizsgálatuk kiemelt fontosságú. A másodlagos karbonátok bizonyos típusai (földgiliszta bioszferoidok, meszesedett gyökérsejtek, gyökérjáratok felülete alatti mészkiválások) érzékeny paleokörnyezeti indikátorok lehetnek a lösz-paleotalaj szelvényekben. A stabil szén- és oxigénizotóp-összetételük, mikromorfológiájuk és eloszlásuk (akár hiányuk!) fontos információt hordozhatnak a porfelhalmozódás üteméről, korábbi éghajlatok csapadékvízviszonyairól, illetve a talajképződési folyamatok intenzitásáról.

Kutatásomban a süttői löszszelvény MIS 2 és MIS 3 tengeri izotóp stádiumban (*marine isotope stages*, MIS) képződött szintjeiből 10 centiméteres mintavételi közökkel nedves szitálással leválasztott 500 μ m-nél nagyobb másodlagos karbonátokat elemeztem. Ezután a különböző típusú Arion karbonátlemezeket szeparáltam, lefotóztam, és azonosítóval láttam el a geokémiai vizsgálatokhoz, melyeket a HUN-REN ATOMKI kutatóintézet ICER laboratóriumában végeznek el. A kutatás célja az egyes másodlagos karbonátok éghajlat-rekonstrukciós lehetőségeinek és korlátainak a megállapítása, valamint az egyes meztelencsiga-fajok, elsősorban Arion, által létrehozott karbonátlemezek képződésének, azok stabil szén- és oxigénizotóp-összetételét befolyásoló tényezők részleges feltárása.

Demeter Lehel

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Norton, és az oksági anti-fundamentalizmus

A XIX. század végén Mach egy pozitivistá álmaiban a jövőhöz olyan tudományt társít, amely már megszabadult az okságtól, mint korábbi elméletek „formailag obskúrus” melléktermékétől. Érezzük a finom iróniát abban, amikor az új okságszkeptikus elméletek a pusztán formális jelentőségükre hivatkozva védekeznek a speciális relativitáselméletben felbukkanó „*kauzális*” jelzővel ellátott fogalmakkal szemben (Norton 2005, 2009, Smith 2013).

A múlt század forradalmaiban megváltozott tudományos erőterben tovább él a machi (és később russeli) hagyomány, melynek izgalmas folytatását és eredeti újragondolását adja Norton a 2003-as *Causation as Folk Science* című esszéje.

Norton az „*okszági anti-fundamentalizmusát*” két érveléssel vezeti be. A negatív érvelés kísérli kigyomlálni az okság fogalmát abból a fundamentális ontológiából, amit a legjobb tudományos elméleteinknek tulajdonít, míg a pozitív érvelésben a lakatosi irányelvnek engedelmeskedve tudománytörténeti magyarázóerővel bíró új keretrendszert biztosít számára.

A cikk recepciója elsősorban a negatív érvelésre fókuszál, azon belül is arra az állításra, hogy az érett tudományaink nem tartalmazzák az okságnak olyan törvényét, amely megszorító erővel rendelkezne az általuk leírt valóságra nézve. Az ez ellen felhozott példáknek széles az irodalma, az ezt illető vitákban nem kívánok állást foglalni.

Előadásomban arra vállalkozom, hogy rámutassak: a példák formájában érkező ellenvetések helytelenségét feltételezve sem működik az érvelés. Ehhez a P. D. Magnus és Craig Callender (2004) által bevezetett érvelési stratégiát követem. Az állításom, hogy Norton negatív érvelése parafrázálható egy metainduktív érvelésként, és ezáltal elköveti a *base rate fallacy*-t. Ehhez először megkísérlem az érvelésnek egy értéktartó formális rekonstrukcióját adni, majd valószínűségi analízissel kimutatni a tévedését.

Előadásom zárlatában a pozitív érvelésben bevezetett „folktudományok” fogalmát elemzem a pesszimista metaindukcióval korábban felállított analógia tükrében.

A keverék kutyák inkább a testtudatra, mint a szociális tanulásra támaszkodnak egy térbeli feladatban

A testtudat az önreprezentáció egyik alkotóeleme, ami a saját test tulajdonságainak mentális reprezentálását jelenti. A kutyák készek akkor is a testtudatra támaszkodni egy összetett probléma megoldásakor, ha egyéb megoldás is a rendelkezésükre áll. Az eddigi kutatásokban nem vizsgálták, hogy vajon szociális ingerek, például egy embertől eltanulható módszer hogyan befolyásolhatja a viselkedésüket, amikor az egyszerűbb megoldást a testtudatra hagyatkozás jelentené. Azt feltételeztük, hogy a kutyák a szociálisan megerősített, ám szuboptimális kerülőutat választják a rövidebb útvonallal szemben egy akadály leküzdésekor. Kutatásunkban csak keverék kutyákat vizsgáltunk, hogy kiküszöböljük a különféle fajtáknál eltérő erősségű emberre figyelés hatását.

Három csoportban, összesen $N=45$ felnőtt kutyát teszteltünk, egy 3 méter hosszú, egyenes, átlátszó kerítés segítségével. A kerítés mögé tett jutalomhoz a kutyák vagy a kerítés megkerülésével, vagy pedig különböző méretű ajtókon keresztül juthattak el. Az ajtó méretét mindig a kutya magasságához viszonyítva állítottuk be: vagy kényelmesen nagyra, vagy még éppen átjárhatóra. A kísérlet 6 egymást követő próbából állt. A kontrollcsoportokban 3 próba zárt ajtókkal, majd 3 próba nyitott, kis vagy nyitott, nagy ajtóval zajlott. A demonstrációs csoportban az első 3 próba mindegyike előtt a kísérletvezető a kutya figyelmét magán tartva megkerülte a kerítést, majd a következő 3 próba nyitott, nagy ajtóval zajlott.

Azt találtuk, hogy ebben az összetett, térbeli problémamegoldó feladatban a kutyák rugalmasan támaszkodtak mind a testtudatra, mind a szociális tanulásra. A testtudatosság jeleként, amikor a kis ajtó volt nyitva, lassabban értek a jutalomhoz (vagy haboztak, vagy a kerülőutat választották). A szociális tanulásnak tudható be az, hogy azok a kutyák, akik a harmadik próbában hosszabb ideig nézték a demonstrációt, a negyedik próbában ritkábban választották az ajtót.

A keverék kutyák jó vizsgálati alapot nyújtottak, mivel kevésbé befolyásolta őket az emberi szelekció, és esetükben jó eséllyel vizsgálhattuk a rugalmas, optimalizációra törekvő viselkedéseket. Mivel a szociális tanulásra való hajlandóságot befolyásolja a kutyák munkaszelekciós múltja, egy nagyobb projekt részeként folytatjuk a kutatást kooperatív és önálló munkavégző fajták bevonásával.

Dr. Karácsony Dávid

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

**"Carpent tua poma nepotes" - A fák szerepe a későcsászárkor
bukolikus irodalmában**

Előadásom témája a fák szerepének vizsgálata a későcsászárkor bukolikus költészetében. Minthogy a területnek átláthatatlanul nagy szakirodalma van, így előadásom mindössze arra szorítkozhat, hogy egy új értelmezési lehetőséget villantson fel a fákról való gondoskodás, bánásmód tekintetében. A vergiliusi *Georgica* számos utasítást, javaslatot tartalmaz a fa megóvására, gyümölcsöztetésére, oltására, az irodalom azonban sok esetben másként tekint a fára: médium, szöveghordozó, az emlékezet őrzője. Néhány jelentős irodalmi szöveghely is megemlékezik a kéregbe vésés, kéregre vésés aktusáról, amely roppant különös toposza az irodalomnak. Előadásomban ennek mentén mutatom be a fák és az irodalom kapcsolatát biopoétikai aspektusból, vizsgálva nemcsak a vésett szó, hanem a vésést elszenvedő fa leírását is. A későcsászárkorban bukkan fel a bukolikus irodalomban néhány olyan fafajta is, amely addig kevéssé, vagy egyáltalán nem szerepelt az irodalom eszközkészletében, így tanúi lehetünk egy új szimbolika, jelentéshalmaz megszületésének akkor, amikor a Római Birodalom a katonacsászárok válságát nyögi. A biopoétikai aspektust a fák térelméleti beágyazottsága árnyalja, a legelők közti ligetek, a hegyek sötét erdőségei, a folyóparton álló magányos fa vagy a kerteket díszítő ritkaságok mind indikátorai a szerzői hang mibenlétének, az önreflexió és a környezettel való (disz) harmónia megnyilvánulásaiként működhetnek bizonyos kontextusokban. Előadásom a fákon keresztül igyekszik megérteni a római társadalom, az emlékezetkultúra, a médium fogalmának néhány kevésbé előtérbe helyezett aspektusát, vizsgálja belső megélés és külső megnyilvánulás közti meg hasonlítás egyes kérdéseit.

Duda Dániel

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Egy embernek éneke hogy lehet sokféle? – Szerelemkonceptiók
Petőfi Sándor Versek 1842–1844 kötetében

A címben feltett kérdés egy parafrázis, mely Petőfi Sándor *Nem ért engem a világ...* című versét idézi meg. A vers maga 1846-ban keletkezett, a két verssorba tömörített komplex probléma azonban már a költő pályakezdekésekor jelen volt, így az 1844-ben, a Nemzeti Kör támogatásával megjelent *Versek* kötetben is.

Petőfi Sándornak a változatos költői szerepeket tartalmazó eszköztárát, azt a mintegy képletes értelemben vett ruhásszekrényt, amelyből képes akár két egymást követő napon is teljesen másképpen felöltözni, nem szükséges bemutatni. A Petőfivel foglalkozó szakirodalom egyes versek, költői gesztusok mentén gyakran hoz létre interpretációkat, melyek egymásnak ellentmondó, egyoldalú imázsokat teremtenek. Arra a kérdésre pedig, hogy ezek a szerteágazó vágások hogy érnek össze mégis egy életműben, általában diakrón szemléletű válaszok érkeznek: a költő jellem- és lélektani fejlődését használva indukál. Margócsy István szerint azonban ez a szemléletmód figyelmen kívül hagyja, hogy költőnk esetében a szélsőségeket milyen csekély időintervallumok választják el egymástól, nem beszélve arról, hogy az életrajziség feltételezése egy teljesen kidolgozott életműben is fog kívánivalókat hagyni, egy rövid és félbeszakadt esetében pedig annál inkább. A rövid időn belüli „szerepváltások” akár egyetlen kötetben is feltűnőek, és nem is feltétlen csak tematikus módon lehet elkülöníteni őket.

Előadásomban ezt szeretném bemutatni, Petőfi Sándor első megjelent gyűjteményes kötete, a *Versek 1842–1844* szerelmi költeményeinek vizsgálatán és összehasonlításán keresztül. Elemzésem fókuszában Petőfi szerepválasztásainak motiváltsága, valamint különböző, a kötetben visszatérő motívumok állnak, amelyek vizsgálatával közelebb kerülhetünk egy kevesebb ellentmondást tartalmazó olvasat kialakításához.

Dudra Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Veszed a jelet? - Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényének
interpretációja mint jelolvasás

„Szegény *Pacsirta* szüleivel éjfél után megy. Széchenyi utca. Hordár.” Ezt a jegyzetet írja Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényének egyik szereplője, Ijas Miklós a noteszébe, miközben távolról szemléli a Vajkay családot. Azonban nemcsak neki, hanem az olvasó számára is elég hamar egyértelművé válik a narrátor közvetítésével: ebben a történetben a legapróbb gesztusoknak, egy-egy szónak is nagy jelentősége lehet, mindennek megfontolt helye van, legyen az a főhős testhelyzete egy családi fénykép szélén vagy egy nevető szakács a pályaudvaron. Elsőre nem tűnik olyan bonyolultnak a cselekmény alapkonfliktusa, egy mondatban összefoglalható: a Vajkay család életének tragédiája, hogy *Pacsirta* csúnya és ezáltal férjhez adhatatlan, de valójában ez egy többszörösen beágyazott pszichológiai, társadalmi és antropológiai probléma.

Narrációpoétikai fókuszú dolgozatomban a *Pacsirtát* olyan szemiotikai egységként elemzem Umberto Eco jelelmélete alapján, amelyben a mű pszichológiai viszonyrendszere jelek olvasásával fejthető fel. Ez a folyamat alapvetően három síkon megy végbe: a narrátor, a szereplők és maga az olvasó által, de ebből értekszerkezeti különbség nem, csak módszertani eltérés alakul ki. A jelek túlnyomó részét azok a testi jegyek, elváltozások és érzékszervekkel kifejezett gesztusok képezik, amelyekkel a karakterek lelki motivációi tárulkoznak fel, és amelyek sokszor az egyetlen jelei annak a valóságnak, amelyet a szereplő megél. Ezek sokszor az érzékiség és undor ellentétpár kontextusában manifesztálódnak, amely jól példázza azt az ambivalens viszonyt, amellyel Vajkayék *Pacsirta* felé fordulnak. A műben előforduló jelek nyilvánvalóan mind szorosan kapcsolódnak ahhoz a tér- és időtapasztalathoz, amelyben konstruálódnak, így értelmezésem kiindulópontja az a hármas egység, amelyet a test, a tér és az idő alkot.

A Vajkayék tragédiájáról alkotott interpretációk polifóniája megenged egy olyan narratori megoldást, amelyben empátia és ironia szabadon keveredhet egymással, szinte átmenet nélkül válthatják egymást. Így elemzésemben mindenképp szeretném hangsúlyozni, hogy a jelek elrejtésének a szövegbeli célja az lehet, hogy a szerző a különböző interpretálási attitűdök létjogosultságát bizonyítsa.

Kulcsszavak: Kosztolányi, Pacsirta, jelolvasás, narrációpoétika, test

Eckert Zsófia

Semmelweis Egyetem

A szorongásos és depressziós vonások együttes megjelenésének
molekuláris és kognitív prediktorai egérmodellben

Társszerzők: Pejtsik Diána, K. Varga Zoltán, Olga Wronikowska, Tóth Máté, Aliczki Manó, Borhegyi Zsolt, Kornél, Mikics Éva

A major depresszív zavar és a szorongásos zavarok a legelterjedtebb mentális zavarok közé tartoznak, és az esetek közel felében együtt jelennek meg. Együttes előfordulásuk súlyosabb tünetekkel és kevésbé hatékony gyógyszeres terápiával társul. E problémák ellenére a komorbid depresszió és szorongás (KDSZ) neurobiológiai háttere nem megfelelően feltárt. A KDSZ hátterében álló emocionális, kognitív és neurobiológiai tényezők mélyebb megértése érdekében létrehoztunk egy translációs egérmodellt. Ehhez korábbi, a stabil, vonásszintű tulajdonságok mérését célzó kísérleteink során kifejlesztett magatartásvizsgálati protokollunk segítségével az állatok természetes vonásszorongását és stresszhelyeztetel való megküzdését vizsgáltuk. Mivel a magas vonásszorongás és a passzív megküzdés a depresszív zavarok kockázati tényezői, ezután egy depressziómodellel, a Tanult Tehetetlenség teszttel (TT) vizsgáltuk, hogy a depressziómodellre való fogékonyság előrejelezhető-e a vonásszorongás és megküzdési stratégia vizsgálatával. Eredményeink szerint a TT-tesztre fogékony egyedek már előzetesen magasabb szorongást és passzívabb megküzdést mutattak (komorbid alpopuláció) mint a TT-tesztben reziliens egyedek (reziliens alpopuláció). A teszt sorozatot nőstény egereken is elvégeztük, hasonló eredményekkel. Az alpopulációk kognitív jellemzőit automatizált *home-cage* rendszerrel vizsgálva azt találtuk, hogy a komorbid csoport kognitív inflexibilitást és rosszabb térbeli tanulást mutatott. A komorbiditás molekuláris hátterének vizsgálata során az emocionális folyamatokban fontos ventrális hippocampusz transzkriptomikai vizsgálatát végeztük el *RNASeq* eljárással, ahol a komorbid csoport különbségeket mutat többek között a mitokondriális, szinaptikus és extracelluláris mátrix funkciókkal kapcsolatos fehérjék *RNS*-ének expressziójában. Összegezve: létrehoztuk a KDSZ translációs modelljét, amely lehetővé teszi molekuláris hátterének vizsgálatát és hatékonyabb farmakoterapiás kezelésének kifejlesztését.

A *Transzlációs Idegtudományi Nemzeti Laboratórium (RRF-2.3.1-21-2022-00011)*, valamint az *Eötvös Loránd Kutatási Hálózat SA-49/2021* támogatásával dr. Mikics Éva részére.

Együd Benedek

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Szabó Ervin recepciója a Kádár-korszakban

Szabó Ervin a XX. század elején szerveződő magyarországi munkásmozgalom első alaposan képzett teoretikusaként nagy hatást gyakorolt a szociáldemokrata párt történelem- és kultúraszemléletére, meggyőződéses forradalmisága és a pártfegyelmet az egyéni szabadság mögé soroló anarchisztikus felfogása miatt azonban egyre távolabb került a szociáldemokráciától.

1907-től már egyértelműen szindikalista, és a Társadalomtudományi Társaság, valamint a Huszadik Század „polgári” köreivel folytatott szoros együttműködése még messzebb sodorja az MSZDP-től, mialatt azonban változatlanul megmarad – a párt köreiben is – tudósi és teoretikusi tekintélye. Megítélését ez a kettősség a későbbiekben is jellemzi. Halála után a magyar progresszió szinte minden irányzata igyekszik a sajátjának beállítani: egyszerre értékeli szociáldemokratának és polgári radikálisnak, és Kun Béla „*a III. Internacionálé lehetséges vezéreinek egyikeként*” emlékezik meg róla, majd a Tanácsköztársaság alatt három méteres gipsz mellszobrot kap Lenin oldalán. Ez a rajongás a '20-as évek közepére alábbhagy, a kommunisták kezdik fölsímnerni az életmű bolsevizmussal összeegyeztethetetlen vonásait, és az aktuális politikai helyzet is úgy hozza, hogy 1931-re Révai József tanulmányával a kommunista mozgalom Szabó Ervint nemcsak kiveti a pantheonjából, de még a széket is megtörli utána. Az '56-os forradalom és az azt követő irányváltás hatására Szabó Ervin megítélése is megváltozott. Továbbra is Révai értékelése volt a kiindulópont, de megnyílt a tér az árnyaltabb vélemények számára is.

Előadásomban igyekszem nyomon követni a Szabó Ervin-kép alakulását 1956-tól Litván György monográfiájának 1993-as megjelenéséig. Forrásaim elsősorban sajtóanyagok és a korabeli tudományos folyóiratokban megjelent tanulmányok. Mivel az elmúlt század történeti szakirodalmát ideológiai meghatározottsága folytán forrásként is hasznosítom, kutatásom eszmetörténeti vizsgálat mellett egyszersmind historiográfia is.

Farkas Lilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Az ókeresztény ikonográfia problémái néhány pannóniai korongfibula tükrében

A kései antikvitás formanyelve elválaszthatatlanul és vitathatatlanul összefonódik a korai keresztény művészet alakulásával. Azonban típusátvételek mellett az ókeresztény ikonográfia alakulásának korai szakaszában nemritkán találkozunk a klasszikus, pogány mitológia szereplőivel és jeleneteivel keresztény kontextusban. Erre az anomáliára számos magyarázat született a kutatók részéről különböző szempontok alapján. Azonban valószínűsíthető, hogy a mítoszoknak valamiféle átértelmezéséről beszélhetünk, nem pedig a frissen megtért pogányok zavaros gondolatvilágának kivetüléséről.

Pannónia V. századi kiürítését követően a mai Keszthely környékén még egy ideig jelen volt a romanizált lakosság. Az itt feltárt, VI–VII. századi előkelő női sírokban is találtak a nyakékek között ókeresztény ábrázolásokkal ellátott korongfibulákat, amik valószínűleg kendő vagy köpeny összecsatolására szolgáltak. Értelmezésük és eredetük szinte megtalálásuk óta vita tárgyát képezi. Pannónia területén nemcsak itt, hanem például Nagyharsányban és környékén is előkerültek darabok ebből a tárgytípusból alátámasztva a római kontinuitás elméletét és tovább gazdagítva az emlékanyagot.

A fibulák ábrázolásai a pannóniai kései antikvitás sajátos, szinkretisztikus képi világába illenek, melynek egyéb prominens képviselői az ötvösművészetben, például, a későrómai ládikaveretek is. Ez a sajátos leletcsoport művészettörténetileg eddig teljesen feldolgozatlanul állt, ennek a nagy feladatnak kezdetét jelzi kutatásom. Előadásomban a pannóniai kései antikvitás ötvösművészetének ikonográfiai kérdéseivel foglalkozom az ókeresztény korongfibulákon keresztül. Ennek során néhány keresztény kontextusban értelmezendő női fibula ábrázolásait veszem górcső alá, különös tekintettel a Bellerophón és Chimaera harcát ábrázoló keszthelyi bronzokra.

A pannoniai üveggyöngyök klasszifikációs lehetőségeinek bemutatása Budapest ÉszakNyugati térségének mikroregionális kutatásán keresztül

Az üveggyöngyök kutatása a nemzetközi és a hazai régészetben is egyaránt egy hiányos kutatási területnek számít, melyben rengeteg a feldolgozatlan, vizsgálatlan leletanyag. A terminológia rendszertelen, nincs egységes tipológia, sem egy olyan kidolgozott módszertan, mely alkalmazható a teljes leletanyagon és a legkisebb hibalehetőséggel működik. Az évek során a regionális kutatásokat, valamint a divatos-különleges típusú gyöngyöket helyezték előtérbe és nem készültek egységes, teljes provinciát és periódust átfedő tanulmányok. A meglévő kutatások eredményei és az elkészült részleges tipológiák alapvetően jók, tökéletesen alapul vehetőek, de önmagukban, csak az adott, vizsgált leletanyagon értelmezhetőek.

A pannoniai leletanyag legátfogóbb vizsgálata Lányi Verához kapcsolódik, aki az 1972-es temetőelemzése során foglalkozott a római kori üveggyöngyökkel. Az általa végzett elemzések nem térnek ki részletesen az egyes típusokra, azok gyártására és előfordulására. Emellett nem alkalmazhatóak a teljes pannoniai anyagon. A Római Birodalomban és Pannonia területén is az üveg volt a legelterjedtebb anyag a gyönggyártásban, mely a könnyű előállítása és formázása miatt vált népszerűvé. Így munkám során elsődlegesen az üveggyöngyökkel foglalkozom. Dolgozatomban alapkutatást végeztem, mely során a felmerülő problémák megfogalmazása mellett összefoglalóan ismertetem az üveggyönggyártás folyamatát, egységesítem a terminológiát. Emellett a meglévő tipológiák, valamint más korszakok módszertana alapján, egy olyan egységesített metódust mutatok be, mely a legkisebb hibalehetőséggel működik, bővíthető és a teljes leletanyagon értelmezhető. Az általam átdolgozott módszertant a Budapest észak-nyugati térségén végzett mikroregionális kutatáson keresztül alkalmazom. A temetőpublikációk és a személyes adatgyűjtés során kapott adatok alapján adatbázist készítettem, melyben összesen 629 db gyöngyöt – melyekből 566 db üveg – dolgoztam fel és összegeztem a megfogalmazott módszertan alapján. Amellett, hogy statisztikai elemzést végeztem, a temetők közti párhuzamos esetekkel részletesen foglalkoztam. A vizsgált és dokumentált gyöngyök alapján 10 fő formából és 26 altípusból álló tipológiát készítettem, mely a regionális kutatásom jövőbeli bővítése során további elemekkel fog kiegészülni.

Klímaváltozás a Kárpátokban

Az éghajlatváltozás napjaink egyik legnagyobb kihívása, amely nemcsak a globális hőmérséklet emelkedésében, hanem a szélsőséges időjárási események intenzívebbé és gyakoribbá válásában, a sarkvidéki jégtakarók olvadásában és az ökoszisztémák átalakulásában is megmutatkozik.

A 2024-es évet tekintve is kiemelkedő változásokat tapasztalhattunk. 2024 volt a legmelegebb év a globális hőmérsékleti feljegyzések kezdete, 1850 óta. Továbbá ez volt az első olyan év, amikor a globális éves átlaghőmérséklet meghaladta az 1,5 °C-os küszöböt, ugyanis 1,60 °C-kal volt magasabb az iparosodás előtti szintnél.

A hegyvidéki területek különösen érzékenyek a klímaváltozás hatásaira. Az Alpokban például az 1980-as évek óta különösen gyors felmelegedés figyelhető meg, csökken a havas napok száma. A XXI. század folyamán az egész alpesi régiónak melegebb éghajlattal kell szembenéznie minden vizsgált kibocsátási forgatókönyv esetén. Kutatások szerint a Himalája gleccserei gyorsabban olvadnak, mint a világ más területein, és az elmúlt évtizedekben mintegy 40%-os veszteséget mértek. Ez az érték megfelel nagyjából az Alpok, a Kaukázus és Skandinávia gleccsereiben összesen meglévő jégmennyiségnek.

Kutatásom célja, hogy rávilágítson a hegyvidékeket érintő klímaváltozás fontosságára, kiemelve a hazánkat körülölelő Kárpátokat érintő változásokat. Három adatbázis (*E-OBS*, *CARPATCLIM* és *FORESEE*) alapján vizsgáltam, hogyan alakultak a múltban a Kárpátok területén a különböző meteorológiai változók (maximum-, minimum-, és átlaghőmérséklet-, csapadék-) értékei. Eredményeim szerint a hőmérsékleti változók átlagértékei magasabbak voltak az 1991–2020-as időszakban, mint 1951–1980-ban, a csapadék esetében viszont nem történt jelentős változás. Kutatásom során a jövőben várható változásokat is elemeztem a Kárpátokra vonatkozóan, regionális klímamodell-szimulációk alapján, különböző kibocsátási forgatókönyvek (RCP4.5 és RCP8.5) szerint. Ezzel célunk, hogy jobban megértsük a régió várható éghajlati kihívásait.

Interetnikai kapcsolatok vizsgálata a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói körében

Munkámban az interetnikai viszonyok egyes részterületeit vizsgáltam a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói körében. A vizsgálatom tárgya egyrészt magában foglalja néhány kisebbségi csoporthoz kapcsolódó társadalmi távolságtartást. Másrészt a kutatás kiterjed etnonimák értékelésére, társadalmi csoportok besorolására, illetve az alanyok etnikai-kulturális identitásának a meghatározására.

A kutatás feltáró-leíró jellegén túl az összefüggésvizsgálatok is fontos szerephez jutnak. A hipotéziseim az egyes társadalmi csoportokhoz való viszonyulásnak háttérváltozókkal, illetve kulturális értékekkel való kapcsolatára irányulnak. Az elemzési módszereket tekintve, leíró statisztikát, keresztábra-elemzést, korrelációelemzést és faktotanalízist használtam. Kvantitatív kutatásom online kérdőíven alapszik. A mintavétel szubjektív. A célcsoport mérete körülbelül 800 fő. A kérdőívet az egyetem minden hallgatója megkapta. Csak a teljes kitöltéseket vettem figyelembe (N=103). Az eredményekből többek között azt tudtam meg, hogy a minta egésze magyar anyanyelvű és magyar etnikai identitású.

A hazához való kötődés mértéke alacsony mind Magyarországra, mind pedig Romániára vonatkozóan, a regionális identitásra vonatkozó *itemek* átlaga valamivel magasabb. Továbbá az alanyok a vizsgált csoportok közül a romákkal szemben a legelőítéletesebbek, közel fele az alanyoknak nem fogadna el közeli családtagjaként roma etnikumú személyt.

A gyermekkori rumináció kapcsolata a szülői ruminációval

A rumináció – vagy magyarosabban: *rágódás* – egy olyan kognitív választílus, amely során általában akaratunk ellenére ismétlődően gondolkodunk saját érzéseinkről, problémáinkról, a velünk megtörtént eseményekről anélkül, hogy valamiféle megoldásra vagy belátásra jutnánk. A rágódás többek között pozitív összefüggésben áll a depresszió kialakulásával és fennmaradásával, más hangulatzavarokkal, szorongásos tünetekkel.

A kutatások alapján a rágódás már nyolcéves kortól megfigyelhető jelenség, azonban a kisiskolás korú gyerekek ruminációs tendenciáinak vizsgálata keveset jelenik meg a szakirodalomban. Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a szülői és kisiskoláskori rágódás között van-e kapcsolat, illetve hogy a rágódás szubjektív jóllétre gyakorolt negatív hatása már ilyen idős korú gyerekeknél is megfigyelhető-e. Prospektív vizsgálatunkban 103 általános iskolás diák ($M=9,46$, 8-11 éves korúak, 52% lány) és ugyanennyi hozzátartozója ($M=41,88$ év, 89% a diákok édesanyja) vett részt, az adatokat két időpontban vettük fel, a két felvétel között hat hónap telt el.

A szülői rumináció feltételezésünkkel ellentétben nem mutatott szignifikáns összefüggést a gyermeki ruminációs tendenciákkal ($b=-0,269$ $p = 0,496$, $t=-0,684$). Az a feltevésünk beigazolódott, miszerint a gyermekkori rágódás negatívan, szignifikánsan jelzi előre az étellel való elégedettséget ($b=-0,057$ $p=0,014$) még akkor is, ha kontrollálunk az első időpontban mért étellel való elégedettségre. Eredményeink hozzájárultak a gyermekeknél megfigyelhető ruminatív választílus kialakulásának kutatásához, illetve arra is rávilágítottak, hogy a kisiskoláskori rágódás nemcsak pszichés tünetekkel, de az életminőség romlásával is szignifikáns összefüggést mutat.

Gintli Fruzsina Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem

"Fools of Nature" - Természetes, természetellenes és természetfölötti a Hamletban

Az előadás a tragédia recepciójának azon lacunájára fókuszál, amely a természet, természetes, természetellenes és természetfölötti fogalmak különböző jelentései és szereplői felfogásai felől közelít a szöveg értelmezéséhez.

Elsőként azt mutatom be, hogy Shakespeare más „királygyilkosságot” megjelenítő drámaiban – a középkori koncepciónak megfelelően – az isteni akaratból uralkodó megölése katasztrofikus időjárás- és természetellenes élővilágbeli, a kozmikus egyensúly és rend felbomlását indikáló jelenségeket eredményez, amelyek a *Hamlet*ben dramaturgiai okokból elmaradnak. A *Hamlet*nek ugyanis meghatározó tematikus és dramaturgiai eleme a főszereplő és a befogadó folyamatos bizonytalanságban tartása, kételye, ennek megfelelően külső időjárás- és élővilágbeli jelenségek nem indikálhatják az igazságot. Az értelmezés másik fő tézise szerint a Claudius által elkövetett testvér- és királygyilkosság párhuzamba állítható az eredendő és káini bűnnel, s ezáltal egyet jelent az ember és a természet harmonikus kapcsolatának végével, vagyis a szereplők nem lesznek képesek a természet és természetes különböző jelentéseinek egyidejű tiszteletére és betartására.

A dolgozat következő egysége Hamlet természetes és természetellenes felfogására koncentrál, miszerint a természetellenes, állatias viselkedés a királyfi szemében a felejtés és a szó szerinti és szexuális értelemben vett étvágy mértéktelen kielégítése. Hamlet természetfelfogása továbbá torzul Claudius trónra kerülése által, az isteni rend, harmónia és élet jelképeit, mint a Nap vagy a kert, a halállal és az értelmetlen termékenységgel kapcsolja össze.

Az utolsó rész bemutatja, hogy dráma fiatal felnőttjei, Hamlet, Laertes, Ophelia nem képesek kilépni az apai árnyékból, identitásuk, viselkedésük túlzottan alárendelődött az autoriter apa figurának, így saját természetükkel szembemenve örökre a gyermeki státuszban maradnak, sosem válnak teljes jogú felnőttekké, szülőkké, atyjukat természetellenes módon nem élhetik túl.

Göncz Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Királynéi udvar a késő Árpád-korban

Előadásomban a késő Árpád-kori királynék (Kun Erzsébet, Anjou Izabella, Fenenna, Habsburg Ágnes) környezetének ismertetésével foglalkozom. Munkámban arra keresem a választ, hogy azok a személyek, akik a források szerint az Árpádok hitveseinek udvarát alkották, milyen sajátos háttérrel rendelkeztek, hogyan alakult az életük, s pályafutásukban milyen szerepet játszottak a királynéi udvarban eltöltött esztendőik. E pályaképek alapján szeretném bemutatni azt a személyes és politikai kapcsolatrendszert, amiben a korszak királynéi mozogtak.

Környezetük vizsgálatakor fontos szempont volt, hogy a királynénak ténylegesen mekkora beleszólása lehetett saját udvartartásának összeállításába, illetve kimutatható-e, hogy az uralkodó vagy valamely főúri csoportosulás döntően befolyásolta volna ezt. Az is kérdéses volt számomra, hogy megfigyelhető-e egyfajta folytonosság vagy keveredés az egyes – adott esetben akár párhuzamosan működő – királynéi udvarok között.

A munkámhoz elsősorban okleveles forrásokat használtam: leginkább a királynéi diplomákra támaszkodtam, de az uralkodói kiváltságlevelekben is értékes információkra bukkantam a királyné híveire vonatkozóan.

A szakirodalom, valamint a források tükrében arra a következtetésre jutottam, hogy valamennyi, általam vizsgált késő Árpád-kori királynéval kapcsolatban kimutatható, hogy udvarának tagjai elsősorban a király környezetéből kerültek ki. Ugyanakkor Kun Erzsébetnek férje halála után, özvegy királynéként sikerült saját híveit (és nemegyszer rokonságát is) fontos pozíciókba segítenie. Így tehát elmondhatjuk, hogy Erzsébet esetében már nemcsak az alacsonyabb rangú szolgálok körében találkozhatunk a királyné híveivel, hanem a korszakban egyedülálló módon az udvari méltóságok között is.

Erzsébet menyé udvarára is befolyással bírt: Izabella több udvari méltósága is az ő embere volt, akiknek pályafutása egyben bizonyíték a királynéi udvarok közti átjárhatóságra is.

Gulics Amina Flóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Illyés Sándor Szakkollégium

Elégedettségi dimenziók az ELTE szakkollégiumaiban

A szakkollégiumok több mint egy évszázados magyarországi történetük során – és hozzájuk hasonló elődeik is – változatlan értékekkel rendelkeznek. A ma is érvényben lévő *Szakkollégiumi Charta* (1991) biztosítja az intézmények egységét, a minőség és hagyományok fenntartását. Megállapítható, hogy a szakkollégiumok a felsőoktatási intézményektől eltérő struktúrát követnek, hiszen markánsan megjelennek az akadémiai teljesítmény mellett a közösségi és társadalmi felelősségvállalási tényezők is.

Mindezek alapján feltételezhető, hogy a szakkollégisták elégedettségét meghatározó dimenziók különbözőek, mint a felsőoktatási intézményekben használt modellek elégedettségkritériumai. Közös vonás ugyanakkor, hogy az elégedettség fenntartása és lehetőség szerinti fokozása központi jelentőségű, hiszen az nemcsak szubjektív, hanem gazdasági előnyökkel is jár. (Ez utóbbiak az intézményi hasznosságok – például lehetséges hallgatói támogatás, újráválasztás és szájreklám formájában –, de nem elhanyagolható tény az sem, hogy megtartani egy hallgatót mindig olcsóbb, mint újat toborozni.) Az elvárások is folyamatos változáson mennek keresztül, ezért fontos, hogy az aktuális igényeket nyomon kövessük.

A szakkollégiumi elégedettség szempontjából a szakirodalom hiányos, azonban a felsőoktatás ezen szegmense a magyarországi tehetséggondozás egy kiemelkedő szereplője, így vizsgálata annál indokoltabb. Jelen kutatásban az ELTE szakkollégiumainak elégedettségdimenzióit kívántam feltárni. Három diákvezetővel félig strukturált interjút készítettem. A tematikus analízis módszerével elemeztem az interjúk szövegeit, ezt követően pedig 6 fő- és 11 altémát találtam.

Kiemelkedő témák voltak a tisztségviselők szerepvállalásai, amely a tagság vezetőikkel szembeni elvárásait (például határozott fellépés és válaszkészség és a személyre szabottság igénye) mutatja, hogy a szakkollégium sokszínű lehetőségeket kínáljon és az egyéni igényeket is beemelve programjaiba. Ezen kívül a közösség élményét is keresik a szakkollégisták, közös hagyományaik és a bevonódás fontosságát hangsúlyozva. A szakmai lehetőségekkel kapcsolatosan megfogalmazott elvárások a szakmai színvonal fenntartását és a képzési portfólió sokszínűségét emelik ki, míg a demokrácia egy esszenciális feltétele a szakkollégiumoknak a bázisdemokrácián keresztül, és a szervezeti működés hatékonyságával kapcsolatos elvárások is kiemelkedőek.

Reményeim szerint a kutatásom hozzájárul a szakkollégisták elégedettségének további feltáró vizsgálataihoz, és az eredmények a későbbi célzott szervezetfejlesztés alapját képezhetik.

György Bendegúz

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Egy XIV. századi bizánci követség útja: Niképhorosz Grégorasz levele Andronikos Zaridaszhoz

II. Andronikos Palaiologos (1282–1328) évtizedeken átívelő uralkodásának végét polgárháborúk sorozata rázta meg, amelyek felőrölték a Bizánci Birodalom erejét, és kiszolgáltatották az államot a szerb és oszmán-török hódítóknak. A központi hatalom tekintélyének ingatagságát Thessaloniké helytartója, Ióannész Palaiologos szerb segítséggel próbálta kihasználni, azonban még azelőtt meghalt, hogy beteljesíthette volna szándékát. 1327-ben, a szerb udvarban hunyt el. A császár, hogy rendezze viszonyát a délszláv állammal, követséget küldött Konstantinápolyból, és parancsba adta embereinek, hogy kísérik haza Ióannész özvegyét, a bizánci udvar egyik legfontosabb személyének, Theodórosz Metochitésznek a lányát. A feladat végül Niképhorosz Grégoraszra hárult, aki Metochitészt és az uralkodót is személyesen ismerte. Az útról szerzett tapasztalatait Andronikos Zaridasznak címzett levelében írta le, amely központi szerepet tölt be kutatásomban.

Előadásomban igyekszem elhelyezni a levelet a szerző életművében és a kor viharos politikatörténeti kontextusában. A görög szöveg kritikai kiadását Rodolphe Guiland készítette el *Correspondance de Nicéphore Grégoras* című monumentális, Grégorasz levelezését bemutató művében. A részletes filológiai vizsgálat mellett kutatásom kiegészítéseként vállalom a levél magyar nyelvű irodalmi fordításának elkészítését.

Témaválasztásom oka egyfelől az, hogy a bizánci történetírásban elfoglalt fontos szerepe ellenére Grégorasz műve eddig rendkívül kevés figyelmet kapott a magyar szakirodalomban, másfelől úgy gondolom, a hasonló levelek által közelebb kerülhetünk a korszak diplomáciájának megértéséhez.

Kulcsszavak: Niképhorosz Grégorasz, Bizánc, Szerbia, követség, levél

Hajma Noémi

Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium

Elhagyni a csónakot a tengerért: Attitűdök felmérése az eutanázia, azaz a jó halál, és az öngyilkosság, azaz a meghívott halál kapcsán

A cél egy magyar általános populációs minta eutanáziával és öngyilkossággal kapcsolatos attitűdjének vizsgálata volt, figyelembe véve a releváns prediktorok szerepét. A két attitűd közötti lehetséges összefüggés feltárásása és értelmezése is cél volt, hogy jobban megértsük kapcsolatukat.

A végső minta 264 válaszadóból állt, többségükben nők (74,2%), az átlagéletkoruk 37,3 év (SD=16,1). Az attitűdöket két kérdőív segítségével mértük fel, az Eutanázia Attitűdök Skálával (*Euthanasia Attitudes Scale, EAS*) és az Öngyilkossággal Kapcsolatos Attitűdök (*Attitudes Towards Suicide, ATTS*) kérdőívvel. A releváns demográfiai adatokat potenciális előrejelzőként gyűjtöttük össze. Mindemellett egy szabad válaszos opciót is adtuk a résztvevőknek, hogy így még részletesebb belátást nyerhessünk az attitűdök terén. Az adatok elemzése a *Jamovi* számítógépes szoftverrel (2.3-as verzió) történt. A különbségek statisztikai kiértékelése Pearson-féle *t*-teszteken, független minták *t*-próbáin és ANOVA-méréseken alapult. A szignifikancia szintet $<0,05$ -re állítottuk be.

Az eutanáziával kapcsolatos attitűdöket mérő kérdőív átlagpontszáma 150-ből 119 volt (SD=26), míg az öngyilkosság esetében 44 a 70-ből (SD=12). Szignifikáns pozitív korrelációt találtunk az EAS pontszámai és az ATTS három, az öngyilkosság elfogadását mérő faktor között ($p < 0,001$). Szignifikáns különbségeket mértünk továbbá a nem ($p = 0,009$ az eutanázia és $p = 0,046$ az öngyilkosság esetében), az életkor ($p = 0,006$ az eutanázia és $p < 0,001$ az öngyilkosság esetében), a vallás (mindkettő esetében $p < 0,001$), a vallás hatása tekintetében ($p < 0,001$ mindkettőnél) és a politikai hovatartozás ($p < 0,001$ mindkettőnél) tekintetében, melyek előrejelezték az adott attitűdöt, prediktorokként szolgálva. A kvalitatív rész eredményei tovább erősítették a kvantitatív rész eredményeit, elsősorban az eutanázia elfogadására és támogatására összpontosítva.

A minta megengedő volt az eutanáziával szemben, megértő és elfogadó volt az öngyilkossággal mint megoldással és joggal szemben, amit a kvantitatív és a kvalitatív elemzés is alátámasztott. A nem, az életkor, a vallás, a vallás életre gyakorolt hatása és a politikai hovatartozás mind összefügg az eutanáziával és az öngyilkossággal kapcsolatos attitűdökkel. Pontosabban az ateista, a vallási hovatartozás hiánya, vagy a valláson kívül más, ugyanolyan vagy fontosabb döntő tényező az adott személy életében, az, hogy nő, liberális és fiatalabb, az eutanáziával és az öngyilkossággal szembeni megengedő hozzáállás előrejelzője, azaz prediktora. Továbbá azok, akik megértőek és elfogadóak az öngyilkossággal szemben, nagyobb valószínűséggel fogadják el az eutanáziát is.

Kulcsszavak: Eutanázia, öngyilkosság, attitűd, prediktor

Hargittay Levente

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hangzó helyek – jelenlét, erőszak és elbeszélés az Aeneis 6. énekében

Az *Aeneis* hatodik könyvének elején két különös hely leírásával találkozhatunk: a cumae-i Apollo-templomával és Sibylla barlangjáéval. Nagyjából kétszáz sorral később szerepel az alvilág bejárata, valamint a katabázis előtti invokáció. A három helyet összekapcsolja egyrészt a hangzóságuk fontos szerepe, illetve az időhöz fűződő különös viszonyuk. EKÖP-ösztöndijasként folytatott kutatásomban néhány, a három hellyel kapcsolatban felmerülő sajátos és általánosabb jellegű problémát vizsgálok, különös tekintettel a jelenlét kérdéseire.

A kutatásom és elemzésem célja nemcsak a jelenetek jelentésének pontosabb megértése – ez a számos alapos tanulmány és kommentár mellett hiú vállalkozás is lenne –, hanem azokra a jelenléthatásokra való rámutatás, amelyek a szövegben a jelentések közvetítésétől elválaszthatatlanul működnek, de nem jelentéseket, hanem a műalkotás fizikailag is megfogható jelenvalóságát állítják elő. Így működésükre a re-prezentáció helyett a prezentáció jellemző. Ehhez kapcsolódó fogalmak az *ekphrasis*, az *epifánia*, az *invokáció* (és tágabban a *megidézés*), valamint a *feltárás*.

A jelenlét kérdésével párhuzamosan az erőszak sajátos megnyilvánulásait is vizsgálom Gumbrecht elmélete nyomán, amely szerint a testi és érzéki jelenlét nem csupán szimbolikus, hanem tapasztalati szinten is hat. Hannah Arendt értelmezésében az erőszak a hatalom hiányából fakadó eszközként működik, amely az alvilágban az isteni törvények és az emlékezet fenntartásának eszköze. Foucault megközelítésében az erőszak nem pusztán fizikai kényszer, hanem a testek és lelkek feletti uralom strukturális és diszkurzív mechanizmusa. Az alvilág így nem csupán hatalmi tér, hanem az erőszak narratív és térbeli dinamikájának színtere is.

A H faktor fehérjecsalád tagjai és a C3b komplement fehérje közötti kölcsönhatások vizsgálata

A komplementrendszer a veleszületett immunitás központi szereplője, ami nélkülözhetetlen a kórokozók elleni védelemben vagy az immunkomplexek és apoptotikus sejtek eltávolításában. A komplement egy közel 50 plazmafehérjéből, sejtfelszíni receptorból és regulátorból álló kaszkád, amely három különböző útvonalon, a klasszikus, lektin és alternatív úton aktiválódhat. A három útvonal egy közös terminális útba torkollik, amelynek fő szereplői a C3 és C5 komplement fehérjék. A terminális út felel az effektor funkciók megjelenéséért, vagyis a gyulladásért, immunsejtek toborzásáért és aktiválásáért, valamint bizonyos kórokozók líziséért.

Az alternatív út legfontosabb szabályozója a H-faktor (FH), ami a komplementrendszer működésében központi szerepet betöltő C3b fehérjéhez kötődve gátolja a komplement

aktivációt, hasonlóan a FH-val közös génről átiródó FHL-1 fehérjéhez. A FH fehérjecsaládba tartozik még öt fehérje (FHR 1-5), amelyek a FH-hoz hasonló ligandumokhoz, például a C3b-hez kötődnek, de a komplement aktivitást gátló doménjeik nincsenek. Az FHR-ek szerepe még nem teljesen tisztázott. Irodalmi adatok és kutatócsoportunk megfigyelései alapján elősegítik a komplement aktivációt egyrészt a FH leszorítása, másrészt a komplement aktivitáshoz nélkülözhetetlen C3 konvertáz komplexek létrehozása és/vagy stabilizálása révén.

ELISA-kísérletekben vizsgáltuk, hogy az FHR fehérjék C3b kötésének hatékonysága mutat-e összefüggést kutatócsoportunk más kísérletekben kapott eredményeivel, amelyek arra utalnak, hogy bizonyos FHR fehérjék platformként szolgálnak C3 konvertáz komplexek kialakulásához.

Hegedűs Gergő

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium

A diskurzív felügyeleti hatalomgyakorlás elmélete a COVID-19 pandémia tükrében

A XXI. században a hatalomgyakorlás egy új dimenziója rajzolódik ki, amely a diskurzusok szabályozásán és irányításán keresztül valósul meg. A technológiai fejlődés, az információáramlás gyorsasága és a társadalmi diskurzusok folyamatos jelenléte olyan hatalmi mechanizmust eredményezett, amely túlmutat a hagyományos megfigyelési rendszereken. Ulrich Beck kockázattársadalom-elmélete és Gilles Deleuze kontrolltársadalom-konceptiója egyaránt rámutat arra, hogy a modern társadalmak folyamatos készenlétben állnak és az információk kezelésére építik biztonságpolitikai stratégiáikat. Michel Foucault felügyeleti hatalomról szóló elméletét továbbgondolva kiterjesztem a diskurzusokra, melyek nem csupán a hatalom fenntartásának eszközei, hanem az emberek közötti normateremtés és szabálykövetés kulcsfontosságú mechanizmusai is. Kutatásomban kvalitatív módszerekkel elemeztem a COVID-19 pandémia idején Magyarországon bevezetett állami (korlátozó) intézkedéseket, ezek hatalmi logikáját, valamint az intézkedések körül kialakult kormányzati diskurzusokat. Emellett kvantitatív adatelemzési módszerekkel vizsgáltam a rendelkezések társadalmi elfogadottságát az *International Social Survey Programme 2021* adatbázisának felhasználásával. A kutatás segít Foucault elméleti koncepcióit a gyakorlatba ültetni, emellett hozzájárul a magyar lakosság válságkezelési intézkedésekhez való viszonyának elemzéséhez. A kutatás révén mélyebb betekintést nyerhetünk abba, hogyan fogadja el a magyar társadalom a kollektív egészség védelmében hozott közegészségügyi rendelkezéseket, különösen egy olyan járványhelyzetben, amelyben az egyéni és társadalmi érdekek gyakran ütköztek. Az eredmények rámutatnak, hogy a kormányzati kommunikáció és az intézkedések elfogadottsága szorosan összefügg az állampolgárok intézményi bizalmával, a közösségi felelősségvállalás megítélésével, továbbá a politikai pártpreferenciával. Ezek az empirikus eredmények alátámasztják a hatalomgyakorlás diskurzív jellegét.

Humán érzelmeket kódoló szag- és hangingerek feldolgozásának EEG-vizsgálata felnőtt kutyákon

A különféle érzelmeket kódoló jelek elkülönítése esszenciális lehet a szociális kapcsolatokban, hiszen lehetővé teszi a másik fél belső állapotának, motivációinak értékelését, így a helyzethez illő viselkedés megválasztását is. Ez a képesség intra- és interspecifikus kapcsolatokban is előnyös lehet. Korábbi viselkedései kutatások szerint az emberrel évezredek óta közös szociális környezetben élő, kooperációra szelektált kutya nemcsak elkülöníti az egyes emberi érzelmeket, hanem azoknak megfelelően reagál és eltérő modalitású érzelmi jelek integrálására is képes. Mindezek alapján feltételezhető, hogy a kutyaagyban megjelennek az adott emberi érzelmek reprezentációi, tehát detektálhatóak olyan agyi mintázatok, amelyek az érzelem előjelére specifikusak, de függetlenek a jel modalitásától és a jeladó személy nemétől. Az emberi érzelmi jelek dekódolását támogató neurális mechanizmusok a kutyaagyban azonban feltáratlanok. Ennek vizsgálatára két eltérő előjelű érzelmet (örömet és félelmet) közvetítő női és férfi szag- és hangingereket mutattunk be egészséges, felnőtt kutyáknak (N=28) agyi reakciójukat elektroencefalográffal (EEG) mérve. Szagingerként izzadságmintákat (örömteli és félelemkeltő szituációkban gyűjtve), hangingerként természetes nonverbális vokalizációkat (nevetés és sikítás) használtunk. Az adatokon *power spectrum* analízist végeztünk hat frekvenciasávra fókuszálva. Eredményeink elsőként írják le az emberi érzelmeket közvetítő szagok és hangok elkülönítésének neurális korrelátumait kutyáknál. A magasabb frekvenciasávokban a vizsgált érzelmek a jeladó személy nemétől és a modalitástól függetlenül elkülönültek egymástól. Általánosságban magasabb volt a jelerősség a félelem-, mint az örömingerek esetén. Valószínűsíthető tehát, hogy a kutyaagyban megjelennek a vizsgált emberi érzelmek univerzális reprezentációi. Az ellentétes előjelű érzelmek elkülönítése több frekvenciasávban is megjelent, tehát a feldolgozás különböző neurális folyamatok bevonásával történhet.

Héthelyi Máté

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Arisztotelész a gondolkodásról és a hatóokságról

Amellett fogok érvelni, hogy Arisztotelész nem tekint a gondolkodásra úgy, mint hatóoksági folyamatra. Két ok segítségével magyarázza a gondolkodást: célok és formai ok segítségével. A gondolkodás jellemzésekor három alapelvet használ fel, melyek mind elsődlegesen a hatóokságra vonatkoznak. Ezek: (1) az aktualitás alapelv, mely szerint az ágens releváns módon aktualitásban kell, legyen ahhoz, hogy változást okozzon valamilyen. (2) A felosztás alapelv, mely szerint az ágens és a változás alanya legalább konceptuálisan el kell, hogy legyenek választva. (3) Az érintkezés alapelv, mely szerint az ágens közvetlenül érinti a változás alanyát.

Az előadásban jellemezni fogom ezeket, értelmezem, hogy Arisztotelész hogyan tartja alkalmazhatónak az elveket a gondolkodásra, és arra fogok következtetni, hogy a gondolkodás esetében egyik elv sem vonja maga után a hatóokságot. Más szavakkal az elvek olyan folyamatokra is alkalmazhatók, melyek nem változások, és így nincsen hatóokuk, a gondolkodás pedig ilyen folyamat. Ennek során egy új, deflációs olvasatot adok az ún. ágens értelemről, amellyel fogok érvelni, hogy ez nem egy isteni értelem és nem is az emberi lélek halhatatlan része, hanem aktív gondolkodási folyamatokra vonatkozik, melyek további, hozzájuk kapcsolódó gondolatokat okoznak az értelemben (de nem mint hatóokok, hanem mint formai és célok). Arisztotelész szerint egy gondolat egy forma anyagtalan jelenléte az értelemben, így a gondolatok formai okok lesznek (bár nem abban az értelemben, ahogyan azok a formák, amelyek hülémorphikus szubsztanciák anyagát informálják). A gondolkodás során az értelem célja, hogy olyan további formákat értsen meg, amelyek a már megértett formákkal magyarázati kapcsolatban vannak, így ezek a formák célok lesznek, hiszen kijelölik az értelem célját a gondolkodás során. Mivel azonban Arisztotelész nem tekinti a gondolkodást változásnak, ezért hatóokokra ez esetben nem lesz szükség, a hatóokok ugyanis a változás okai.

Hévízgyörki Máté

Ötvös Loránd Tudományegyetem

Velut aliud initium libertatis. Publilius története, mint a Lucretia – Verginia történetpár variációja.

„*Eo anno plebei Romanae velut aliud initium libertatis factum est.*” (Ebben az évben a római plebeiusok számára a szabadságnak szinte új hajnala kezdődött; 8.28.1). E szavakkal vezeti be Livius a *nexum* (adósrabszolgaság) eltörlését bemutató történetet, amely szavak a köztársaság megszületésére utalnak vissza: *liberi iam hinc populi Romani res [...] peragam* (a szabad római nép történetéről számolok be mostantól; 2.1.1). A két eseményt tehát ő maga is összekapcsolta – amint azt valószínűleg már forrásai is megtették. Ahogy számos római történetíró, úgy Livius is gyakran drámaian elbeszélt fiktív történetekre vezetett vissza jelentős politikai változásokat. Ezek közül a két leghíresebbnek egy-egy *pudicitia*val (erkölcsi tisztaság) bíró nőre irányuló *libido* (kénkvág) és annak következménye, a *stuprum* (megbecstelenítés) volt az alapja. A köztársaság megszületéséhez Lucretia példás önfeláldozása, a decemvirek elűzéséhez pedig Verginia halála vezetett. Az előadás azzal foglalkozik, hogy az adósrabszolgaság eltörlését leíró elbeszélés főszereplője, Publilius milyen módon kapcsolódhat e két nőalakhoz; nemcsak Livius, hanem halikarnassosi Dionysios szövegét is vizsgálva. Erre úgy kaphatunk választ, ha a férfi-*pudicitia*, valamint a *nexus*ok társadalmi státusa felől közelítjük meg a kérdést. Így végül arra a következtetésre juthatunk, hogy Publiliust jogi helyzete és *flos aetatis*a (fiatalság virága) is e nőszereplőkhöz köti; valamint a három történet között megfigyelhető egy további kapcsolatot: a rabszolgaság motivuma. Ezek alapján a Chaplin vázolta exemplum-láncok közé nemcsak a Lucretia–Verginia jelenetpár illik, hanem szorosan hozzájuk kapcsolódik Publilius története is, így feltételezhető egy Lucretia–Verginia–Publilius exemplum-lánc megléte.

Előadásom a „meta-ideológiai csapda” jelenségét vizsgálja: azt az állapotot, amikor az egyén úgy véli, túl van minden ideológián pusztán azért, mert ismeri annak mechanizmusait és működési logikáját. Ebben a helyzetben az önreflexió és a politikai tudatosság nem felszabadít, hanem ellenkezőleg: egyre mélyebbre húz abba a hálóba, amelyet éppen átlátni véltünk. Slavoj Žižek klasszikus tételének értelmében az ideológia akkor a legerősebb, amikor felismerjük a hazugságot, de ennek ellenére továbbra is a régi szabályok szerint cselekszünk. A meta-ideológiai csapda azonban ennél is tovább megy: nem egyszerűen passzív cinizmus vagy megszokás ez, hanem az a hit, hogy a tudatosság önmagában már kitörés vagy éppen forradalmi tett.

A cinizmus, az irónia és a radikális politika lehetetlensége

Előadásomban amellett érvelek, hogy napjainkban az „egy lépéssel hátrébb állok, így kívül helyezem magam a rendszeren” attitűdje az uralkodó diskurzus egyik legfontosabb önfelmentő eszköze lett. Aki „mindent tud” a manipulációról, a médiáról és a hatalmi érdekekről, paradox módon éppen emiatt válik tehetetlenné. Ezt a pozíciót nevezzük *meta-ideológiai cinizmusnak*: a látszólagos „áttetszőség” működő ideológiává lesz, hiszen a radikálisabb változást éppen a túlzott tudatosság hiúsítja meg. A felszínre kerülő kérdés: hogyan lehetséges egy valódi, anyagi és társadalmi következményekkel bíró átalakulás, ha a reflexió maga vált a legtökéletesebb védekezési mechanizmussá?

Célom, hogy bemutassam: a meta-ideológiai csapda nem egyéni hiba vagy bűn, hanem kortűnet, amely a neoliberális kultúra sajátja.

Precíziós Spektroszkópia és atomfizikai kalandozások

Napjaink precíziós spektroszkópiája olyan felbontású adatokkal látja el a kutatókat, amelyek elméleti magyarázatához nem elég pusztán kvantummechanikai effektusokat figyelembe venni, hanem szükségünk van egy mélyebb elméletre. Adódik a kérdés, hogy mi is ez a mélyebb elmélet. Tudjuk, hogy a természet alapvető szimmetriáját a speciális relativitáselmélet határozza meg. A logikus lépés, hogy vegyük figyelembe a relativisztikus effektusokat az atomok és molekulák leírása során. Hogyan lehet a relativisztikus effektusokat konzisztensen figyelembe venni? Erre kínál választ a relativisztikus kvantum elektrodinamika.

Az elektromágnesesség kvantumelmélete a természetben megjelenő kölcsönhatások egyik legegyszerűbbje. Mégis az derül ki, hogy a kötött állapotok számítása közel sem triviális. Atom és molekulafizikai számítások során pedig pont ezekre a kötött állapotokra vagyunk elsődlegesen kíváncsiak. Kutatásom során atomi és molekuláris rendszerekre számítom ki a relativisztikus és kvantum elektrodinamikai korrekciókat.

Előadásomban ismertetem a precíziós spektroszkópia kísérletek alapjait, majd néhány példán keresztül bemutatom az elméleti keretrendszert, ami lehetőséget ad a kísérletek megmagyarázására. Kitérek mind a kis molekuláris rendszerek vezető rendű relativisztikus effektusaira, mind az atomi rendszerekben lejátszódó kvantum elektrodinamikai effektusok tárgyalására.

Adatbáziskezelés-feladatok értékelésének integrációja tanulásmenedzsment rendszerekkel

Adatbáziskezelés-feladatok automatikus értékelésére számos megoldás létezik, amelyeket alkalmaznak különböző felsőoktatási intézmények. Az ELTE Informatikai Karán néhány csoport használt ilyen rendszert a 2023/2024 tanév tavaszi félévében, és a hallgatók az ötletet támogatták, de a rendszer megvalósításában lévő hiányosságok nehezítették, hogy szakmódszertani következtetéseket vonhassunk le.

A könnyebb alkalmazhatóság érdekében a 2024/2025 tanév tavaszi félévében az értékelőt integráljuk az ELTE-n használt *Canvas* képzésmenedzsment rendszerrel, hogy a hallgatók a korábbiakhoz képest könnyebben tudják megtekinteni a feladatokat, és tudjanak megoldásokat beküldeni. Az integrációt a *Learning Tools Interoperability* szabvány segítségével valósítottuk meg, így számos más tanulástámogató rendszerrel is képes együttműködni a rendszerünk. A legtöbb ELTE-n használt automata értékelőrendszer saját csoportkezelést valósít meg, amelyet az oktatóknak vagy az adminisztrátoroknak kell manuálisan kezelniük. Az LTI szabvány segítségével a mi értékelőnk automatikusan átveszi a csoportokat a *Canvas* rendszerből, ezzel is könnyítve az oktatói munkát.

A félévben tovább optimalizáltuk az ELTE oktatásmódszertani igényeinek megfelelően a tesztelés módját, amely segíti a feladatok gyors és áttekinthető kitűzését.

A félévben vizsgáljuk, hogy egy automata értékelőrendszer milyen módon alkalmazható az adatbázis-kezelés oktatása során. Valamint felmérjük, hogy a könnyebben használható implementációt a hallgatók szívesebben használják-e, és hasznosnak tartják-e.

A portfólió optimalizálási modellek evolúciója

A befektetési döntéshozatal témája többféleképpen is matematikai problémaként értelmezhető: hozam maximalizálása, volatilitás minimalizálása, valószínűségek számítása, valamint statisztikai elemzések alkalmazása a jövőbeli hozamok előrejelzésére. Bár ez racionális folyamatnak tűnik, a legtöbb befektető nem teljesen racionális, mivel a ajánlásokon és a historikus adatokon kívül a saját véleményére is támaszkodik. Ezzel szemben a legtöbb modell nem veszi figyelembe a befektetők véleményét, még akkor sem, ha egy intelligens befektetőről (például egy portfóliómenedzserről) van szó, akinek a tapasztalataiból fakadó nézetei nyereségesek lehetnek.

A pénzügyi modellekről szóló kutatások előtt a legtöbb befektető az egyes eszközök múltbeli és aktuális teljesítménye alapján hozott befektetési döntéseket. Az első kutató, aki a matematikai modellezést pénzügyi optimalizálással kombinálta, Harry Markowitz volt, a *Portfolio Selection* című cikk szerzője, amely először a *Journal of Finance* 1952. márciusi számában jelent meg. Megközelítése úttörő volt, mivel figyelembe vette az eszközök hozamai közötti kapcsolatot, és bevezette a diverzifikáció fogalmát.

Az első olyan modell megalkotásáig, amely szubjektív várakozásokat is figyelembe tudott venni, még három évtizednek kellett eltelnie (és számos egyéb eredménynek megszületnie). Bob Litterman és Fischer Black 1990-ben alkotta meg a Black-Litterman modellt, amellyel a szubjektív várakozások, illetve azok bizonytalansága is kezelhető. A készülő poszterben ezt az evolúciót, illetve a szükséges tudományos eredményeket kívánom bemutatni.

Túlértékelt piacok és optimális átsúlyozás - Hogyan építsünk be szubjektív várakozásokat a befektetési portfóliónkba?

Portfóliók menedzselése során a befektetők dönthetnek arról, hogy egy adott piaci indexet követnek, bízva a piac hatékonyságában, vagy saját várakozásaikat beépítve aktív stratégiát alkalmaznak a magasabb hozam érdekében. Míg a passzív megközelítés csökkentheti egy tapasztalatlan befektető hibázási lehetőségét, az aktív stratégia lehetőséget ad arra, hogy egy professzionális portfóliómenedzser vagy alapkezelő kihasználja a piaci egyensúlytalanságokat.

Különösen aktuális a kérdés, amikor a piac nincs egyensúlyban és a passzív, indexkövető allokáció olyan régiókat vagy iparágakat favorizál, amelyek historikusan túlértékelték és alacsonyabb várható hozammal rendelkeznek. Ilyen helyzetekben az aktív és passzív portfóliók allokációja jelentősen eltérhet egymástól.

Jelenleg a globális részvénypiacok egyensúlytalansága különösen szembeűnő: a fejlődő piacok historikusan alul-, míg a fejlett piacok túlértékelték. A kapitalizációalapú globális részvényindexek mégis a túlértékelt részvényeket súlyozzák felül, míg az alulértékelt részvények alulsúlyozottak. A kutatásom célja ennek a helyzetnek a kvantitatív elemzése és annak meghatározása, hogy milyen mértékű átsúlyozás indokolt egy optimális portfólió kialakításához.

A kutatás 1996 és 2024 közötti valós részvénypiaci adatokra épül. Az elemzés során bemutatom az adatok feldolgozásának lépéseit, a felhasznált metrikák kiválasztásának indoklását, valamint az átsúlyozás hatásait a várható hozam és kockázat tükrében.

Egy de facto állam etnikai viszonyai: törésvonalak Abházia etnikai térszerkezetében

A *de jure* Georgia részét képező, kaukázusi *de facto* állam, Abházia múltját és jelenét a térségben a XVI. század óta jelenlevő orosz nagyhatalmi törekvések mellett leginkább a területén élő számos etnikai és vallási csoport, s azok egymással szembeni viszonya határozta meg. A Fekete-tenger mellékén húzódó szeparatista terület így korántsem az a békés turistaparadicsom, amivé kedvező fekvése tehetné, helyzetét leginkább a lakosságán belüli etnikai-vallási ellentétek alakítják. De hogyan alakult ki ez a helyzet? Hogyan változott a legutóbbi, 2011-es népszámlálás szerint többséget alkotó abházok jelenléte a róluk elnevezett térségen belül? Milyen törésvonalak állították szembe őket az itt élő többi népcsoporttal?

Jelen előadás a fentebbi kérdésekre keresi választ végig kötvetve az etnikai viszonyok alakulását a népszámlálásokkal leírható, elmúlt 140 évben. Célja a térséget ma megosztó etnikai törésvonalak történelmi gyökereinek áttekintése és az 1886 óta számszerűsíthető változások bemutatása népszámlálási adatok segítségével. Leghangsúlyosabb az abháziai lakosság etnikai térszerkezetének változása, mind az itt élő népcsoportok számát, mind pedig az össznépességen belül betöltött arányát figyelembe véve. A szovjet időszakban a népesség szerkezetébe a hatalom részéről történt erőszakos beavatkozások mellett kiemelten foglalkozik az 1989-ben megrendezésre került, utolsó szovjet népszámlálás adataival és az azóta megrendezett censzusokban ahhoz képest történt változásokkal. A térség etnikai viszonyainak alakulását az összegyűjtött adatok felhasználásával készített térképekkel és diagramokkal szemlélteti.

Az uracil-DNS-glikoziláz funkcionális szerepe és genetikai vizsgálata mutáns zebradánió vonalakban

Az öröklődés szempontjából kulcsfontosságú DNS-molekulák a hagyományos szemlélet szerint négy fő (kanonikus) bázist tartalmaznak: adenint, citozint, guanint és timint. Azonban az elmúlt évek kutatásai rávilágítottak arra, hogy a DNS-ben más, „nem-kanonikus” bázisok, például az uracil is megjelenhet. A gerincesek genomjában az uracil főként átmeneti hibaként jelentkezhet, amely kialakulását vagy (1) a DNS-polimerázok által történő hibás dUTP-beépítés, vagy (2) a citozin dezaminációja okozhatja.

Mivel az uracil jelenléte potenciálisan mutagén hatású és ezáltal veszélyezteti a sejtek genetikai stabilitását, az uracil DNS-ből való eltávolítására hibajavító mechanizmusok evolválódtak. Az egyik legfontosabb ilyen mechanizmus a bázis kivágásos javítás (Base Excision Repair, BER), amely során az uracil-DNS-glikoziláz (UDG) enzimek eltávolítják az uracilt a DNS-ből. A gerincesek egyik fő UDG-je az UNG2 enzim, amelynek ortológja (*Unga*) megtalálható a csoportunk által modellként használt zebradánió (*Danio rerio*) genomjában is.

A kutatásom célja az *Unga* és *Smug1* enzimek működési zavaraiából eredő hosszú távú fejlődési és genomikai következményeinek feltárása mutáns zebradánió törzsek felhasználásával. Elsőként hoztunk létre és jellemeztünk életképes *unga*-/- és *smug1*-/- mutáns zebradániókat CRISPR/Cas9 technológiával, amelyek segítségével feltérképeztük az uracil eltávolításának elmaradása által kiváltott hatásokat a genom stabilitására, valamint a termékenységre és a DNS-javítási folyamatokra.

Hubert Henrik

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomelméleti Kollégium

Az episztémikus gyakorlatok belső normativitása

Hubert Dreyfus és Paul Rabinow kritikája Foucault archeológiai módszeréről meghatározó jelentőségű volt a későbbi recepció szempontjából. Ezen kritika szerint az archeológia nem képes arra, hogy a „*diszkurzív események tiszta leírásától*” (Foucault 1972, 27) eljusson annak az implicit normativitásnak a szintjére, mely az episztémikus gyakorlatokban effektív volna. Ez Dreyfusék szerint azért van így, mert az archeológia mint normativitást kutató pozitívista diszciplína eleve egy önellentmondásos kezdeményezés (Dreyfus et al., 1983, 83). Előadásomban amellet fogok érvelni, hogy noha az archeológia valóban nem éri el célját, nem eleve önellentmondásos.

Az archeológia azért nem bír magyarázóerővel, mert posztulálja, hogy lehetséges az episztémikus gyakorlatok belső normativitását anélkül kutatni, hogy megvizsgálhánk, hogyan függenek össze ezek a nonepisztémikus gyakorlatokkal (Foucault 1972, 65, 163–164; 1998, 284). A belső normativitást csak akkor tudjuk elemezni, ha mellette azt is vizsgáljuk, milyen kapcsolat áll fenn episztémikus és nonepisztémikus gyakorlatok között. Ehhez a vizsgálathoz biztosít eszköztárat a genealógia (Foucault 1995). Azonban azok a visszacsatolási hurkok, melyeket a genealógia leír, hagynak helyet annak a feltételezésnek, hogy léteznek olyan normák, melyek belsőlegeseek az episztémikus gyakorlatokhoz képest. Tehát a genealógiát nem az archeológia örökösének kell tekintenünk, hanem inkább kiegészítésének. Az archeológia nem önellentmondásos, csupán bele kell illeszteni egy nagyobb elméleti keretbe.

Bibliográfia:

Dreyfus, H. L., & Rabinow, P. (1983). Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics (2d edition, Ed.). University of Chicago Press.

Foucault, M. (1972). The Archaeology of Knowledge. Pantheon Books.

Foucault, M. (1995). Discipline and Punish. Vintage.

Foucault, M. (1998). Aesthetics, Method and Epistemology. The New Press.

Imolai Dávid – Muzsai Lajos

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

HackSynth - Nagy nyelvi modell alapú ügynök és kiértékelő keretrendszer autonóm sérülékenységteszteléshez

A kiberfenyegetések gyors növekedése igényt teremt robusztus és skálázható kiberbiztonsági megoldások iránt. A penetrációs tesztelés hagyományosan nagymértékben támaszkodik emberi szakértőkre, azonban a rendszerek bonyolultságának és a potenciális sérülékenységek számának növekedésével a manuális megközelítés egyre kevésbé praktikus.

Ezen problémák megoldására bemutatjuk a *HackSynth*-et, egy új, nagy nyelvi modell (*Large Language Model*, LLM) alapú ügynököt, amely képes autonóm sérülékenységtesztelésre. A *HackSynth* architektúrája két modul tartalmaz, a *Tervezőt* és az *Összegzőt*, melyek feladata parancsok generálása, illetve a kapott válaszok feldolgozása iteratív módon. A *HackSynth* sérülékenységtesztelési képességeinek értékeléséhez két új, Capture The Flag (CTF) feladatokból álló *benchmark*ot készítettünk, amelyek a *PicoCTF* és *OverTheWire* platformokon alapulnak. A két gyűjtemény együtt kétszáz CTF-feladatot tartalmaz, hat kategóriából és változatos nehézségi szintekből, szabványos keretrendszert biztosítva a teszteléshez.

Az új *benchmark*okat felhasználva részletes méréseken keresztül elemezzük a *HackSynth* olyan alapvető paramétereinek teljesítményre, hibázásra való hatását, mint a meghajtó LLM-kreativitásának szintje (*temperature* és *top-p*) vagy a válaszokból felhasznált tokenek mennyisége. Méréseinkkel több nyílt és zárt LLM-mel meghajtott ügynök képességeit hasonlítottuk össze. Kísérleteink során azt tapasztaltuk, hogy a *HackSynth* hatékonyan képes megoldani a CTF-feladatok jelentős részét. Biztonsági értékelést is végeztünk, amely kiemelte, hogy az autonóm ügynökök felhasználása során robusztus védelmeket kell alkalmazni a nem szándékos viselkedések megelőzésének érdekében.

Eredményeink azt mutatják, hogy az LLM-alapú autonóm penetrációs tesztelés egy ígéretes irány, emellett hangsúlyozzuk a kapcsolódó biztonsági intézkedések szükségességét is. A *HackSynth* ügynök és a két *benchmark* nyilvánosan elérhetőek, hogy segítsék az autonóm kiberbiztonsági megoldások kutatását.

Mesék és hatalomvágy -- Hans Bemann "Stein und Flöte und das ist noch nicht alles" c. regényének elemzése

Hans Bemann *Stein und Flöte und das ist noch nicht alles* című regényét 1983-as megjelenése óta lefordították többek között angolra, franciára és japánra is, Németországban is számtalan kiadást megélt, mégis elenyészően kevés irodalomtudományi elemzés született róla. Kutatásom célja ezt a hiányt pótolni a nagyszabású, felnőtteknek szóló meseregény műfajelméleti és elbeszéléstechnikai szempontú elemzésével. A legfontosabb kérdésvetéseim közé tartozik, hogy hogy különíthető el a mese és a fantasy műfaja, és milyen műfaji jellemzők igazak a *Stein und Flöte*-re. Mi a szerepe a zenének a regényben? A műben kifejezetten hangsúlyos az ún. *Binnenerzählungok* (történetek a történetben) jelenléte – ezek hogyan oszthatók és mi a jelentőségük a mű interpretációja szempontjából?

A rendkívül komplex és nagy terjedelmű műre tekintettel előadásomban csak korlátozott mélységben tudom bemutatni az említett témaköröket. Beszélek a fantasztikus elemekről (mint a mese és fantasy műfajának egyik fontos közös tulajdonságáról), a zene kommunikációs eszközként és mágikus erőként való működéséről, illetve a nem-lineáris elbeszélésmód, a többszintű elbeszélői síkok és a metanyelv jelentőségéről. Elsődleges célom azonban az, hogy megmutassam, mindezek nem egyszerűen önmagukban lényegesek, hanem a mű értelmezéséhez elengedhetetlen szempontok. Ugyanis mind szorosan összekapcsolódnak a mű központi gondolatvilágában, melynek fő kérdései a hatalom és a személyes szabadság, a felelősség és korlátozott tudás, illetve a világ egységének, de kiismerhetetlenségének ellentmondásai.

Tervezett fehérje optimalizáció poliszacharid módosító enzimek hatékonyságának vizsgálatához

A heparán szulfátok (HS) lineáris sejtfelszíni poliszacharidok, melyek fontos szereppel bírnak számos biológiai folyamatban, beleértve a sejtek közötti kommunikációt, sejtfelszíni jelátvitelt, valamint patogén-gazdasejt kölcsönhatásokat. A HS-lánc molekuláris kölcsönhatásait döntően befolyásolja negatív töltésmintázata, melyet glükuronsav/iduronsav egységein túl változatos szulfátmódosításai határoznak meg. A szulfatáció kialakítását a HS-lánc polimerizációját követően a bifunkciós N-dezacetiláz-N-szulfotranszferáz (NDST) enzimek kezdik meg, a glükózamin egységek N-dezacetilációja és szulfatációja révén. Ezen módosítások azonban nem egységesek a HS-lánc mentén, emiatt a négy humán NDST izoenzim (NDST1-4) eltérő glükózamin mintázatokat alakít ki. Mivel az NDST enzimatisz módosítások templátként szolgálnak a további HS-szulfatációt és epimerizációt katalizáló enzimek számára, az NDST izoenzimek működése alapvetően határozza meg az érett HS-szerkezetét és kölcsönhatásait. Az idegszövetekben kifejeződő NDST3 a többi NDST izoenzimhez képest kisebb szulfotranszferáz aktivitással rendelkezik, ennek molekuláris háttere az NDST3 részletes enzimatisz jellemzése híján azonban jelenleg nem tisztázott.

Kutatómunkám célja az NDST3 enzim egyedi szulfotranszferáz aktivitásának jellemzése volt. Ehhez irodalmi és fehérjeméternökségi megfontolások alapján kialakítottam egy olyan módszer folyamatot, mely révén hőstabil és enzimatiszusan aktív NDST szulfotranszferáz domén fehérje konstrukciókat tudtam rekombinánsan termelni *E. coli* expressziós rendszerben. Előállítottam az NDST3 és az NDST1 szulfotranszferáz fehérjéket, és egy fluorimetriás csatolt enzim esszé alkalmazásával jellemeztem az NDST3 izoenzim NDST1-nél kisebb szulfotranszferáz enzimatisz aktivitását. Összességében a fehérjetermelés és enzimatiszaktivitás módszerek optimalizálása révén munkám egy kísérletes rendszert alapoz meg az NDST1-4 enzimek szulfotranszferáz aktivitásának összehasonlító jellemzésére, mely hozzásegíthet ezen izoenzimek eltérő működésének és HS bioszintézisben betöltött szerepének értelmezéséhez.

Pályázati támogatások hatása a magyarországi járások versenyképességére a 2014-2020-as fejlesztési ciklusban

A kutatás célja a 2014–2020-as fejlesztési ciklusban elnyert pályázati támogatások és a versenyképesség, illetve innovációs potenciál közötti összefüggés vizsgálata járási szinten. Az innovációs potenciált és a versenyképességet SEM (strukturális egyenletek modellje) segítségével határozom meg.

Ennek megfelelően létrehozom a társadalmi, illetve technológiai innovációs potenciál, és az ezek és más mutatók által meghatározott versenyképesség látens változóit. Mivel az egyes járások vizsgált jellemzőire hatással vannak a szomszédos járások, az elemzéshez a térökonometria eszköztárát használva területi panel modellt építetek, ami figyelembe veszi az egyes megfigyelési egységek (járasok) közötti térbeli kapcsolatot. A kutatás adatforrása elsősorban a járási szinten aggregált *T-Star* adatbázis. A létrehozott versenyképességi mutató területi autokorrelációjának alakulása alapján időben is lehetővé válik a járasok felzárkózásának vizsgálata. Hipotézisem szerint a versenyképesség területi autokorrelációja nőtt, a ciklus során biztosított források ellenére is.

A téma relevanciáját a versenyképesség és az innovációs potenciál fejlesztésének fontossága adja, a kutatás ezen belül a területi különbségek feltárásával, és a pályázati források felhasználásával kapcsolatban tár fel összefüggéseket. További várható eredmény a magyarországi járasok versenyképességének, és a pályázati források allokálásának átfogó bemutatása.

Kulcsszavak: versenyképesség, innováció, területi panel

**Az *Electrogena lateralis* kérész ivarilag kétalakú látórendszerének
elektroretinográfiás vizsgálata különös tekintettel az időbeli
felbontásra**

A kérészek és más rovarok körében gyakori a látórendszer ivari kétalakúsága. Ez nyilvánulhat mind morfológiai, viselkedésbeli és működésbeli különbségekben is, melyek rendkívül érdekesek, és érdemes őket eltérő módszerekkel vizsgálni. Kutatásunk során az *Electrogena lateralis* [Heptageniidae] kérészfaj összetett szemének szexuális dimorfizmusát vizsgáltuk az időbeli felbontás terén. A vizsgált faj hímjeinek összetett szeme két régióra osztható, melyből a ventrális a zöld- és az UV-tartományokra is érzékeny. Ezzel szemben a hímek dorzális szemrégiója csak UV-fényre érzékeny, és feltehetően a felettük elrepülő nőstények gyors érzékelésére szolgálhat. Hipotézisünk szerint a hímek dorzális szemrégiójának nagyobb az időbeli felbontása, mint a ventrális szemrégióinak és a nőstények osztatlan szemének. Vizsgálataink során elektroretinográfiás módszerekkel mértük sötétadaptált hímek és nőstények különböző szemrégióinak kritikus fúziós frekvenciáját (KFF), azaz időbeli felbontását. Eredményeink igazolták a hipotézist, miszerint a hímek dorzális szemrégiója jelentősen gyorsabban reagál a vizuális ingerekre (KFF=148,7 Hz), mint a ventrális szemrégió (KFF=104,1 Hz), illetve a nőstények szeme (KFF=104,5 Hz). Ez a tulajdonság feltehetően a nőstények gyors felismerését szolgálja. A hímek ventrális szemrégiója és a nőstények osztatlan szeme gyakorlatilag azonos időbeli felbontással rendelkezik, ami vélhetően az általános tájékozódásban játszik szerepet.

Magyarországi olasztanárok tankönyvhasználati szokásai és kiegészítő anyagok használatával kapcsolatos gyakorlatai

A kutatás középpontjában a magyarországi olasztanárok tankönyvhasználati szokásai állnak, különös tekintettel arra, hogy milyen hiányosságokat tapasztalnak az általuk használt tankönyvekben, és hogyan alkalmazkodnak ezekhez a nehézségekhez. A cél az ezzel kapcsolatos szokások megismerése és feltérképezése. Két fő kérdésre keressük a választ: milyen véleménnyel vannak a tanárok a hivatalos tankönyvlistán szereplő könyvekről és milyen tapasztalataik vannak a kiegészítő anyagok használatával kapcsolatban.

Kiemelt figyelmet fordítunk a jelenleg legtöbbet használt két tankönyv, a *Nuovissimo progetto italiano* és a *Giro d'italiano*, elemzésére, különös tekintettel a különbségeikre, erősségeikre, hiányosságaikra és az írói elképzelések megvalósulására a tanórákon.

A kutatás során a tanárok tapasztalatára és véleményére támaszkodva vizsgáljuk, milyen módon egészítik ki a választott könyvek a tanulói igényeknek megfelelően, milyen kiegészítő anyagokat használnak és milyen kihívásokkal szembesülnek ezek beszerzése és alkalmazása során. Az adatgyűjtés strukturált interjúkkal és óramegfigyelésekkel történik. Ezek segítségével szeretnénk átfogó képet kapni a tankönyvek szerepéről, használhatóságáról a magyar közoktatásban, valamint a tanításban alkalmazott kiegészítő anyagok alkalmazásáról.

Az eredmények elsősorban a tanárképzésben részt vevő hallgatók és gyakorló tanárok számára lehetnek hasznosak, mivel hozzájárulhatnak a tankönyvek használatával kapcsolatos tapasztalataik és kihívásaik jobb megértéséhez. Valamint segíthetik őket abban, hogy tudatosabban válasszanak és használjanak kiegészítő anyagokat.

A Kőrösi Csoma Sándor Program szerepe a Magyarország diaszpórapolitikájában

A kutatás a magyar nemzetpolitika egyik szegmensét, az ország diaszpórapolitikáját vizsgálja. Magyarországon 2010-től egyre nagyobb figyelem irányul a migráció következtében határokon kívül élő magyarok megszólítására, támogatására. Ennek köszönhetően az elmúlt mintegy másfél évtized alatt olyan programok indultak el, mint a hétvégi iskolák program, Julianus Program, Mikes Program, a Kőrösi Csoma Sándor Program, valamint már több ízben megfogalmazásra került a diaszpórapolitika stratégiai keretdokumentuma is.

A Kőrösi Csoma Sándor Program keretében elnyert ösztöndíjak célja, hogy az ösztöndíjas a diaszpóráközösség megmaradását segítse, és az általa végzett munka hozzájáruljon a külföldi magyar közösségek intézményrendszerének megerősödéséhez. Napjainkban több millió magyar él diaszpórában, akikhez a Nemzetpolitikai Államtitkárság ösztöndíjasokat küld a világ különböző pontjaira, ahol az ösztöndíjasok előmozdítják a magyar gyökereik ápolását, támogatják a közösségek fennmaradását, hozzájárulnak a történelmi hagyományok, a kultúra és a magyar nyelv ápolásához. Kutatásom azt kívánja bemutatni, hogy a Magyar Kormány által 2013-ban elindított és máig támogatott Kőrösi Csoma Sándor Program miként járul hozzá a diaszpóráközösség megmaradásához. Jelen kutatás keretében a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak eredményeit és sikereit vizsgálom. Jelen kutatás keretében csupán a Kőrösi Csoma Sándor Program keretében elért eredményeket és sikereket vizsgálom, nem veszem figyelembe a szórványközösségek körében működő Petőfi Sándor Programot.

Kutatásomat a Program honlapján fellelhető beszámolók elemzésével valósítottam meg, valamint mélyinterjúk segítségével kívánom feltárni mindazokat a tapasztalatokat, amiket a kiküldetésükről már visszatért ösztöndíjasokkal készítettem.

ősivarsejtek nyomában: egy új monoklonális ősiarsejtmarker karakterizálása

Az ősiarsejtek (primordiális ivarsejtek, PGC-k) a csirasejtvonal korai prekursorai, amelyek alapvető szerepet játszanak az ivarsejtek kialakulásában és a genetikai információ továbbörökítésében. A PGC-k pontos azonosítása és vizsgálata elengedhetetlen a fejlődésbiológia, génmegőrzés és reprodukciós kutatások szempontjából. Tudományos diákkörös munkám célja egy új egér-monoklonális ellenanyag (klón név: 30B6) karakterizálása, amelyet eredetileg B-sejtek jelölésére fejlesztett kutatócsoportunk. Előzetes immuncitokémiai jelölések során felismertük, hogy az ellenanyag nemcsak a csirkeembrió *bursa Fabricii* telepében található korai B-sejteket jelöli, hanem a PGC-ket is specifikusan felismeri. A PGC-k megbízható elkülönítése madarakban csak többféle ellenanyag kombinációjával lehetséges, mivel egyik sem jelöli egységesen a különböző fejlettségű PGC-csoportokat. Hipotézisünk szerint a 30B6 ellenanyag érzékenyebb és specifikusabb marker a PGC-k kimutatására, mint a jelenleg elérhető markerek, és szélesebb körben alkalmazható különböző fajokban és fejlődési stádiumokban. Immunhisztokémiai és immunfluoreszcens festési módszerekkel vizsgáltuk a különböző fejlődési stádiumú csirkeembriók és nyirokszerveik ellenanyagkötődési jellemzőit és specificitását. Eredményeink azt mutatják, hogy a 30B6 ellenanyag már korai stádiumban, specifikusan jelöli a PGC-ket madarakban, az egynapos embrió csirafélhold régiójában intenzív immunreaktivitást mutat. A 30B6 szebben jelöli a gonádtelpekben található PGC-ket, mint a kereskedelembe elérhető DAZL és SSEA1 ellenanyagok. Ezenkívül, a 30B6 felismeri a bélhámot borító helysejteket madarakban, emlősökben és hüllőkben, ami alátámasztja széleskörű specificitását. Összefoglalva: a 30B6 monoklonális ellenanyag egy új, sokoldalú ellenanyagnak bizonyult, amely elősegítheti a PGC-k pontosabb azonosítását és hozzájárulhat az ősiarsejtek hatékonyabb izolálásához, embrionális fejlődésük pontosabb megértéséhez.

Az európai bevándorlás kérdése a pittsburghi sajtóban, 1912–1920

Előadásomban az amerikai nativizmus XX. század eleji változását vizsgálom, pontosabban azt, hogy hogyan és miért változott meg az európai bevándorlásról és a bevándorlókról való gondolkodás 1912–1920 között Pittsburgh városában a helyi sajtó tükrében.

Számos szakirodalom foglalkozott már általánosan az amerikai nativizmus témájával, az európai bevándorlók helyzetével az Egyesült Államokban és annak világháború alatti megváltozásával, de kevesen írtak arról, hogy maga az amerikai nativista gondolkodás hogyan változott az 1910-es években. John Higham 1955-ös monográfiája bár alapműnek számít a témában, de túlságosan általános munka, mely helytörténeti kutatásokkal kiegészíthető. Russell A. Kazal 2004-es műve ugyan kitért a nativista gondolkodásban történt változásokra Philadelphia német lakosságának vizsgálata során, de kutatása középpontjában az asszimiláció kérdése állt. Ezzel szemben az én kutatásom fókuszában a bevándorlásról való gondolkodás települési szintű vizsgálata áll. Előadásomat két pittsburghi napilap szerkesztőségi kommentárjaira alapozom. Ezek a republikánus párti *The Gazette Times*, és a demokrata párti *The Pittsburgh Post*.

A leegyszerűsítve bevándorlásellenességgént megfogalmazható nativizmus már az 1910-es évek elejétől erősen jelen volt a közgondolkodásban, ám az I. világháború alatt korábban nem látott méreteket öltött támogatottsága. Az etnikai identitásukat megőrző bevándorlókban egyre inkább nemzetbiztonsági veszélyt kezdett látni az amerikai lakosság. Az erősödő bevándorlásellenesség végül az 1921-es és az 1924-es bevándorlást korlátozó kvótatörvények elfogadásához vezetett. Előadásomban azt mutatom be a sajtó alapján, hogyan ment végbe ezen változás Pennsylvania állam második legnagyobb, jelentős bevándorlószármazású lakossal bíró városában, valamint, hogy milyen eltérések mutathatók ki ezen kérdés megjelenése kapcsán a demokrata és republikánus párti sajtóban.

Euclid észlelések modellezése: a nagyskálás szerkezet és a kozmikus háttérsugárzás korrelációi

A kozmikus voidok az átlagnál sokkal kevesebb galaxist tartalmazó, alacsony átlagsűrűségű régiók, amelyek akár 100 Mpc átmérőjűek is lehetnek. A kozmikus voidok és galaxis szuperhalmazok mint az univerzum legnagyobb struktúrái, hatással vannak a kozmikus mikrohullámú háttérsugárzásra is, amely hatások összefüggnek a kozmológiai paraméterekkel. Jelen kutatásban a Euclid űrteleszkóp észleléseit szimuláltam nagy vöröseltolódású, $1,3 < z < 1,8$ tartományban, amely segítségével a kozmikus voidok és a háttérsugárzás lencsézettiségének korrelációit vizsgáltam, amelyek eddigi előrejelzésekben nem szerepeltek. Újítás továbbá, hogy a Euclid észlelések előrejelzésére készült *Flagship* szimuláció helyett a publikusan elérhető *WebSky* szimulációt használtam az észlelések modellezésére, mivel a *Flagship* szimuláció nem rendelkezik háttérsugárzás térképekkel.

A *Flagship*-referenciához illeszkedő paraméterekkel benépesítettem a *WebSky* sötét anyag halo katalógusát galaxisokkal, majd Voronoi-cellázással beazonosítottam a nagyskálás szerkezeteket a galaxisok elhelyezkedéséből. A voidok effektív sugarából és a környezetük átlagos sűrűségéből származó $\bar{n}$ paraméter alapján különválasztottam őket. *Stackeltem*, vagyis egymásra helyeztem a háttérsugárzás lencsézettiségi térképéből a voidok koordinátaival megegyező területeket, amelyekből így felerősödtek a lencsézettiségi jelek.

Az alacsony $\bar{n} < -5$ paraméterű voidok tipikusan alacsony sűrűségű térségben helyezkednek el („voidon belüli voidok”). A magas $\bar{n} > 10$ paraméterű voidok átlagosan kisebbek, és átlagosan nagyobb sűrűségű térségekben helyezkednek el, ezeket „felhőn belüli void”-ként azonosítottam.

Összességében az eredmények jó egyezést mutatnak korábbi SDSS, illetve DES felmérésekből származó háttérsugárzás korrelációkkal. Ez alapján a jövőben a Euclid észlelésekből is várhatóan kimutathatóak lesznek a voidok és a háttérsugárzás korrelációi, ami segíthet új információt szerezni a kozmológiai paraméterekről is.

Kelemen Luca Lilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

A japán természetszemléletben megjelenő szakralitás vizsgálata ukiyo-e tájképeken és Matsuo Bashō tájleírásain keresztül

A japán nép természetközelségét, a természetben megjelenő szakralitással való kapcsolatát, illetve annak megnyilvánulásait vizsgálom Matsuo Bashō 芭蕉 (1644–1694) hat útinaplójából és haikuiból kiindulva, majd vetem össze a japán grafika két kiemelkedő alkotója, Katsushika Hokusai 葛飾 北斎 (1760–1849) és Utagawa Hiroshige 歌川 国芳 (1797–1858) ukiyo-e tájképeivel. Bár Bashō és Hiroshige a zen, Hokusai pedig a Nichiren-buddhizmus tanait követte (ezért művészetük kapcsán sem a sintó hagyományhoz való kapcsolódást szokták kiemelni), úgy vélem azonban, munkásságukban a természet tisztelete kiemelkedően fontos, így ebből kiindulva mutatom be és hasonlítom össze e három Edo-kori alkotó műveit párhuzamosan. Céлом, hogy egy újfajta, interdiszciplináris szemléletmódot és értelmezési lehetőséget nyújtsak a témához, bizonyítandó, hogy Bashō, Hokusai és Hiroshige művei párhuzamba állíthatók, s ennek mentén új következtetéseket is levonhatunk a japán természetszemlélet és a szakralitás kapcsolatáról.

A tájképekkel kapcsolatos kutatáshoz a budapesti Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, és a legnagyobb japán metszetgyűjteménnyel rendelkező nyugati múzeumok, vagyis a new yorki Metropolitan Museum of Art és a bostoni Museum of Fine Arts ukiyo-e anyagát használtam, valamint a legnagyobb online ukiyo-e adatbázist, és Hiroshige munkáinak legkimerítőbb online gyűjteményét. Bashō műveit illetően a haikuk és a hat útinapló angol és magyar fordításai képezték a vizsgálat elsődleges tárgyát.

Kelemen Luca Lilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

**A magyar koronázási palást ábrázolásai: az apostolgaléria párhuzamai
a Karoling- és Ottó-kori művészetben**

A magyar koronázási jelvényegyüttesbe tartozó legfontosabb, Szent István királyhoz köthető tárgy a koronázási palást: az eredetileg *casulának* készült textilművet dedikációs felirata I. (Szent) István királyhoz és feleségéhez, Gizella királynéhoz köti.

Az előadás elsődleges célja a királyi pár által megrendelt és 1031-ben a székesfehérvári egyháznak adományozott műtárgy mai állapotának, főként pedig a paláston látható ábrázolásoknak leírása, melyet a kutatástörténet főbb kérdéseinek bemutatása követ – például a *casulát* készítő műhely, vagy a képi és szöveges programot tervező személyével kapcsolatban felmerült polémia. Az egyik legfőbb probléma az értelmezés kapcsán az ábrázolások összetettsége, melyek elemzését korábban Marosi Ernőhöz hasonlóan külön-külön, vagy Kovács Évához, Horváth Jánoshoz, illetve Kiss Eteléhez hasonlóan egy egészként, egy „programként” is elvégezték.

A megértésben, valamint a *casula* elkészülési környezetének azonosításában segítségünkre lehet, ha az egyes képmezők vagy titulusok előképét felkutatjuk, és azokat tesszük meg vizsgálatunk elsődleges tárgyának. Ennek fényében kerülnek felvetésre az előadásban – a korábbi kutatások eredményeit kiegészítendő – a palást egyik legvitatottabb ábrázolásokat hordozó sávjának, az apostolgalériájának alakjait illetően új, könyvművészeti párhuzamok.

Keresztes Ádám

Károli Gáspár Református Egyetem

A magányosság, a megküzdési stratégiák és a depresszióval szembeni védettség kapcsolata

A magányosság egy hazánkban alulkutatott téma. Olyan egyéb jelenségekkel hozható negatív irányú összefüggésbe, mint az észlelt társas támogatottság, az élettel való elégedettség és pozitívan olyanokkal, mint az elutasítottság érzése és a szubjektív anyagi jólét. Mindemellett a magány közepesen erős korrelációt mutat a depresszióval.

Jelen kutatásban a magány és a depresszió kapcsolatát vizsgáljuk affektív idegtudományi megközelítésből, nem klinikai mintán. A kutatás során tizennyolcadik életévüket betöltött személyeket szeretnénk vizsgálni, egyéb nemi, életkori vagy foglalkoztatottság-beli megkötéstől függetlenül. A demográfiai adatok felvétele mellett használt kérdőívek a De Jong Gierveld Magányosság Skála, az Affektív Idegtudományi Személyiség Skálák és a Proaktív Megküzdési Kérdőív. Az általunk használt kérdőívben (ANPS) 7 alskálát lehet elkülöníteni, amelyek közül öt – a szomorúság, félelem, játékoság, harag és keresés – hozzájárult egy, a hagyományosnál jobb magyarázó erejű modell létrehozásához. Továbbá az is elmondható, hogy a szomorúság alskálán alacsonyabb pontszámot elért egyének védettebbek a depresszióval szemben.

A kutatásban arra keressük a választ, hogy a kérdőív egyes alskálái milyen összefüggésben vannak a magányossággal. Ezen felül szeretnénk beemelni a kutatásba a Proaktív Megküzdési Kérdőívet, ennek magyar nyelvű validálása folyamatban van. A stresszel való megküzdés alapvetően befolyásolja a személyiség alakulását, így azt is keressük lehet-e mediáló tényező az ANPS által körülírt elsődleges érzelmi rendszerek és a magányosság mint komplex univerzális jelenség között.

Kertész Dzsenifer

Eötvös Loránd Tudományegyetem

**Zárt ajtók mögött is közszemlére téve: Viktória királynő kettős
uralmának ábrázolásai**

A poszter és a hozzá tartozó előadás Viktória királynő XIX. századi reprezentációjának néhány kulcsfontosságú aspektusát vizsgálja, figyelembe véve uralkodásának paradox természetét.

Viktória királynő egy olyan korszakban került trónra, amikor a társadalom szigorú határok mentén különválasztotta a nyilvános és a magánszférát; mivel a nők az utóbbihoz tartoztak, egy királynő hatalomra kerülése jelentős aggodalmat keltett. A korábbi korszakokra jellemző ideális kép a hatalmas, tekintélyes, erős, férfi szuverénról átalakításra szorult, hogy Viktória királynő személyéhez is illeszkedjen, aki olyan társadalmi szerepeket töltött be, amelyek ellentmondásban álltak uralkodói státuszával, ugyanis egyszerre volt királynő, feleség és anya. A társadalom üdvözölte Viktóriát, ugyanakkor egymásnak ellentmondó vélemények is felszínre kerültek. A királynő kormányzókéességét – női mivolta lévén – megkérdőjelezték, amely helyzetet a brit parlament saját hatalmának megszilárdítására kívánta kihasználni. Ugyanakkor a közvélemény erős és autonóm uralkodót kívánt látni, akit nem befolyásolnak külső erők, például Viktória királynő férje, az idegen származású Albert herceg. Mindemellett a XIX. században a média jelentős mértékben fejlődött és terjeszkedett, amely által az uralkodó fokozatosan látványossággá vált, és egyre több alattvaló tekintett rá példaképként.

Mindezek az egymásnak olykor ellentmondó tényezők együtt formálták Viktória királynő reprezentációjának módjait, – legyen szó festményekről, szobrokról, vagy fényképekről, – amelyek egyazon célt szolgáltak: az uralkodó személyének, hatalmának, vagy nagyságának közszemlére tételét.

Bizonytalanság, kockázatkerülés és a monetáris politika hangvétele

Kutatásunk a bizonytalanság és a kockázati attitűd szerepét vizsgálja a Federal Open Market Committee (FOMC) monetáris politikai döntéseinek transzmissziójában. A tanulmány célja a bizonytalansághoz és a kockázatkerüléshez kapcsolódó monetáris politikai sokkok azonosítása, olyan fejlett ökonometria technikák alkalmazásával, mint a független komponens-elemzés (ICA) és a strukturális vektor autoregresszió (SVAR). A kutatás Cieslak & Pang (2021) módszertanára épít, akik VAR-keretben előjelkorlátozásokat alkalmaztak a monetáris politikai sokkok dekompozíciójához. Jelen kutatás továbbfejleszti a megközelítésüket azáltal, hogy a kockázati prémiumsokkokat különálló bizonytalansági és kockázatkerülési összetevőkre bontja. A kockázati prémium sokkok alapvető összetevőkre való bontásának köszönhetően világosabb különbséget tehetünk a monetáris politikára adott bizonytalanságvezérelt és kockázatkerülésvezérelt válaszok között. Ezen túlmenően, tudomásunk szerint a szakirodalomban elsőként vizsgáljuk, hogy a központi banki kommunikáció hangvétele - amelyet az FOMC sajtókonferenciák hangulatelemzésével és más, nagy nyelvi modellekről alapuló szöveges értékelési módszerekkel mérünk - hogyan lép kölcsönhatásba ezekkel a sokkokkal. Betekintést nyújtunk abba, hogy a monetáris politika hogyan befolyásolja a kockázati attitűdöt, a befektetői magatartást és a makrogazdasági és monetáris politikai bizonytalanság mértékét. Az eredményeink hozzájárulnak a monetáris politika kockázatvállalási csatornájának mélyebb megértéséhez, elméleti előrelépést és gyakorlati következményeket kínálva a központi banki kommunikációs stratégiák eredményességére vonatkozóan.

Kiss-Komjáthy Andor

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

István és fiai árnyékában; A Gutkeled nemzetség Sárvármonostori ágának 13. századi története

A Gutkeledék egy német eredetű advena nemzetség, mely Kézai Simon szerint Orseolo Péter király idejében érkezett a Magyar Királyságba. A genus számos ággal rendelkezett, melyek közül az Árpád-kor végére, a XIII. században a Sárvármonostori ág emelkedett a legmagasabbra, tagjai közül sokan viseltek országos méltóságokat és ispáni tisztségeket.

Ezen rokonságból származott Dragun fia István bán is, aki IV. Bélának (1235–1270) az egyik legnagyobb hatalmú bárója volt. István számos ispáni, valamint lovászmesteri, országbírói és nádori méltóságain túl a korban kiemelkedően hosszán, 12 éven át (1248–1260) viselte a szlavón báni méltóságot. Bánsága alatt eredménnyel vitte keresztül IV. Béla birtokrendező politikáját a szlavóniai térségben. Fiai, Joachim, Miklós, István és Pál apjuk hűséges szolgálataival ellentétben, a király hatalmát megkérdőjelezve oligarchikus tartományt építettek ki a Szlavóniában. A testvérek közül Joachim volt a leghatalmasabb, befolyással bírt az ifjú IV. László király (1272–1290) felett és szövetséget kötött a kor másik hatalmas bárói családjával, a Kőszegiekkel. Ugyan az Istvánfiak tartománya 1277-ben, Joachim halálával megbukott, a testvérek meg tudták őrizni befolyásuk egy részét egészen az Árpád-kor végéig.

Bár a korban a főszerepet István és fiai vitték, a Sárvármonostoriak többi tagjának vizsgálata lehetővé teszi annak megfigyelését, milyen hatással van egy oligarchacsalád felemelkedése közelebbi rokonságukra.

Előadásomban az okleveles és narratív források segítségével a következő kérdésekre keresem a választ: milyen szerepet vittek a Sárvármonostoriak a hosszú XIII. században. Megfigyelhető-e különbség a Gutkeled nemzetség szegényebb tagjainak, illetve a Sárvármonostoriaknak az oligarchiához való viszonyulása között? Támogatták a Sárvármonostoriak oligarcha rokonaikat? Hogyan változtak az erőviszonyok a rokonságban Joachimék bukása után?

Kulturális diffúzió az Osztrák-Magyar Monarchiában - a sajtó szerepe

Herczeg Ferenc első drámájának, *A dolovai nábob leányának* plágiumafférjáról a kutatások jelen állása alapján mindössze két forrás tudósít: az író emlékezőskötete, illetve Karl Krausszal, a bécsi *Fackel* című satirikus folyóirat kiadó-szerkesztőjével váltott rövid levelezése. A plágium vádja pedig Bernhard Buchbinder osztrák szindarabíró ellen irányult, aki Herczeg színművének sikerét a bécsi színpadokra kívánta kiterjeszteni, amely törekvése nem valósult meg. Hat évvel *A dolovai nábob leánya* budapesti bemutatóját követően a bécsi Raimundtheaterben debütált Buchbinder *Die dritte Escadron* [A harmadik lovasszázad] című bohózata, amelyet Herczeg a színműve plagizált változataként azonosított.

Az előadás egy nagyobb kutatás keretei közé illeszkedik, amely a Herczeg és Buchbinder szindarabja közti dramaturgiai és tematikus eltérések alapján kívánja feltárni az adott budapesti, illetve bécsi közönség elvárásai horizontját, és ezek közös metszetei alapján felvázolni a kulturális átadás modelljét a két birodalomfél között. Előadásomban a szindarabok egymáshoz való viszonyának felvázolását követően megvonom a kulturális diffúzió modelljét, amely az Osztrák-Magyar Monarchián belüli kulturális kölcsönhatások mikroszintű működésmódját kívánja leírni. Az előadás az affér harmadik aktora, nevezetesen Karl Kraus szerepén keresztül mutatja be a korabeli budapesti, illetve bécsi sajtónak a két birodalomfél közötti kulturális diffúzióban játszott szerepét.

A kutatás interdiszciplináris keretben valósul meg, felhasználja többek között a sajtótörténet, az eszmétörténet, a színházzsociológia, illetve a befogadástörténet kutatási eredményeit.

Kmetty Klaudia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A kulturális átadás eltérő megközelítésmódjai a kulturális
transzferkutatásban

Hogyan vándorolnak különböző kulturális elemek kulturális egységekként felfogott területek között? Milyen kritériumok mentén konstruálható meg egy földrajzi értelemben vett kulturális egység és milyen diskurzusokban kaphatnak ezek legitimációs szerepet? A kulturális transzferkutatás általános célja a kulturális egységek mint konstrukciók megvilágítása, és a homogénként felfogott kultúrák heterogenitásának felmutatása. A diszciplína története során eltérő felfogásmódok voltak érvényben a kulturális átadás folyamatáról és lépéseiről, illetve magáról a kultúráról is. Előadásomban ezen felfogásmódokat ütköztetem egymással.

A kulturális transzferkutatás keretében végzett kutatásom során, amelyben Herczeg Ferenc első drámájának plágiumafférjával és bécsi recepciótörténetével foglalkozom összehasonlító irodalomtudományos szempontból, felállítom a kulturális diffúzió modelljét, amely az Osztrák–Magyar Monarchia két birodalomfele közti kulturális átadás folyamatának mikroszintű leírását kívánja adni. Az előadás során az általam felajánlott modell kerül összevetésre a kulturális transzferkutatás egyéb megközelítésmódjaival, többek között az egyes modellek által elfogadott kultúrafogalom, illetve a kultúra mint tér megkonstruálása szempontjából.

Az előadásban a kulturális diffuzionizmus, a kulturális transzfer, az *histoire croisée* és az általam felajánlott kulturális diffúzió fogalmai és modelljei kerülnek elemzésre.

Kocsis Anett Anna

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium

Korporális hagyományok és a női test ábrázolása Annie Ernaux
autobiográfiájában

Annie Ernaux prózaművészete fontos kapcsot képez a XX. századi és a kortárs önéletrások között, mivel sok szempontból az önéletrajzi műfajcsalád megújítójaként tekinthetünk rá, többek között a jellegzetes szocioanalitikus írásmódja és sajátos testpoétikája révén. Ennek értelmében az életmű revíziójához, elemzésekhez és a narratív identitás feltárásának módszertanához leginkább a társadalomelmélet és a korporális narratológia járulhat hozzá.

Jelen kutatás célja, hogy új kontextusba helyezve értelmezze az ernaux-i testábrázolást és az életműben fellelhető korporális hagyományokat. Ebből adódóan az elemzés nem pusztán kognitív, tudati létezőként tekint az önéletrírás révén egybeeső narrátorra és főszereplőre, hanem a társadalomba vetett megtestesült létezőként, ahol a test az emlékezés elsődleges katalizátoraként jelenik meg.

Meglátásom szerint ugyanis az író memoárjaiban rendszeresen elemzett emlékezeti dichotómia, vagyis a személyes és a kollektív emlékezet elkülönülése megjelenik a testábrázolás során is. E vizsgálódásban ezért az ernaux-i önéletrírást elsősorban a test és a személyes emlékezet, illetve a test és a társadalom egymással szorosan összefonódó szempontjából kívánom górcső alá venni, amihez a fő irányvonalat Pierre Bourdieu nyújtja. A francia szociológus elméletein keresztül a kutatás az emlékezés kognitivitásával szemben az emlékezés korporális lehetőségeire tér ki, ami egyúttal a test társadalmi percepciójának és a test osztálykülönbségek szerinti megítélésének analizisét is szükségessé teszi. Mindez alapvetően befolyásolja a narratív hangnemet és a rekonstruált múlt szövegszintű megelevenítését. Felvetésem szerint a női test ebben az autobiográfiában egyszerre jelenik meg individuális és társadalmi konstrukcióként, amely nem csupán az emlékezés előidézője, hanem egyúttal a társadalmi normák és az egyén vágyainak ütközőpontja.

Vizsgált művek: *A fiú*, *A hely*, *Az esemény*, *Egy asszony*, *Egyszerű szenvedély*, *Lánytörténet*.

A természetvédelmi célú bűvósávok kialakításának hatása az egyenesszárnyúakra hazai gyepek esetén

Hazánkban egyre fontosabb szerepet tölt be a megfelelően alkalmazott extenzív gyepterkezelés, mivel segítségével fenntarthatjuk a természetközeli gyepeket és megőrizhetjük az élőhely biodiverzitását. A legelterjedtebb gyepterkezelési módszer a legeltetés mellett a kaszálás.

A kutatásban kaszálókon létrehozott bűvósávok kialakításának hatását tárom fel az egyenesszárnyúak fajsámára és abundanciájára, valamint az egyenesszárnyúak repülési képességének és a fajok növényzeti preferenciájának megoszlására a lokális együttesekben. Vizsgálatunkat a Csanádi Pusztákon és a Hevesi Füves Pusztákon végeztük, ahol négy-négy bűvósávot jelöltünk ki, fűhálós mintavételt végeztünk a bűvósávokban és a közöttük található kaszált területen (*heterogén művelés*). Emellett mindkét vizsgálati régióban négy nagyobb kaszálás alól kizárt területeken és a hozzájuk közel eső nagy kiterjedésű kaszált foltokban vettünk mintát (*homogén művelés*).

Eredményeim azt mutatják, hogy a homogén területek esetében a kaszálás alól kizárt területen találtunk magasabb abundancia értékeket, a heterogén terület esetében pedig a kaszáltan. A homogén területen több rosszul repülő fajt azonosítottunk, mint a heterogén terület esetében. A homogén művelés hatékonyabban őrizte meg a növényzeten élő fajokat, mint a szabad talajfelszínt kedvelőket. Vizsgálatommal segítem az egyenesszárnyúak diverzitásának megőrzését, hogy továbbra is betölthessék fontos szerepüket az ökoszisztémában mint az egyik legnépesebb herbivór ízeltlábúcsoport. Emellett kutatásommal hozzájárulunk a gyepek megfelelő kezelésének kialakításához, mely elősegíti egy természetközeli ökológiai rendszer fennmaradását.

A T7 bakteriofág célsejt felismerő folyamatának rejtett dinamikája

Az utóbbi évtizedben az egyrészecske kísérleti eszközpark felgyorsult fejlődése új lehetőségeket teremtett a nanostruktúrák, köztük a vírusok megfigyelésére is. Pontos működésük még rengeteg megoldatlan kérdést vet fel. Ilyen a T7 bakteriofágok fertőzési folyamatának nanomechanikája is, amely során a vírusok nagy hatékonysággal találják meg célsejtjüket, illetve annak felületén a kötődésre alkalmas területet. A T7 bakteriofágok olyan kettősszájú DNS-vírusok, melyek *E. coli* baktériumokat fertőznek. Két főbb szerkezeti részre oszthatók: egy ikozahedrális kapszidra, illetve farokkomplexre, amelyen hat homotrimer gp17 fehérjék alkotta láb található. A lábak fő funkciója a célsejt felismerése, és a vírus helyes orientálása a DNS transzlokációjához. Az egyedi vírusokról készült *high-speed* atomierő mikroszkópiás felvételeken a lábak mozgását figyeltük meg. Az „L” alakú lábak rövidebb, disztális régiója folyamatos mozgásban van a kapszidhoz tapadt proximális szakaszhoz képest. Sikeresen expresszáztattuk és megfelelő tisztaságban izoláltuk a lábfehérjét. AFM felvételeken azonosítottuk a gp17-es fehérjéket, és lemértük azok disztális és proximális részeinek hosszát, illetve az általuk bezárt szöget.

A mért szögek szignifikáns szórást mutattak, amelyből feltételezhetjük, hogy a lábak proximális és disztális végei ténylegesen elmozdulnak egymáshoz képest. Ez a mozgás a célsejt hatékonyabb felismerését, és a vírus megfelelő pozicionálását segítheti elő. Továbbiakban a lábfehérjék belső dinamikáját lézercsipeszes kísérletek segítségével szeretnénk vizsgálni.

A kvarc-coesite átalakulás nyírózónákban: numerikus modellezés termodinamikai adatok alapján

A lemeztektonika egyik fő színterén, a szubdukciós zónákban, a kőzetek deformációja és a metamorf átalakulások közötti kölcsönhatásokra hagyományos megfigyelésekkel nehéz kvantitatív kapcsolatot felépíteni, ezért fontos feladat a csatolt modellek fejlesztése. A magas nyomású szubdukciós környezet egyik fő fázisátalakulása a kvarc-coesite átalakulás, amely nagy hatással lehet a szubdukciós zónák fejlődésére.

Kutatásomban a kvarc-coesite nyírózónában való átalakulását modellezem termodinamikai adatok felhasználásával, összenyomható közegben, valamint viszkózus reológiát és izoterm állapotot feltételezve. A matematikai modellt numerikusan *MATLAB* programozási környezetben, véges differenciák módszerével oldom meg.

A modell igazolja, hogy a kvarc-coesite fázisátalakulás nemcsak passzív betemetődés miatt, hanem deformáció hatására is végbemehet. A modellben a deformáció hatására megjelenik egy magasabb nyomású zóna (tektonikus túlnyomás), ahol elindul a fázisátalakulás. A coesite mennyiségére az idő függvényében egy exponenciális függvény illeszthető, ami az átalakulás időbeli lecsengését írja le. A maximális nyomás a fázisátalakulás során konstans, előtte és utána viszont gyorsan növekszik.

A modellezés során paramétertesztet is végeztem. A tolerancia- és a felbontásteszt a referenciamodell pontosságát mutatja be. Emellett a leginkább meghatározó paraméternek, a deformációs sebességnek a nagyságrendi változását is teszteltem. A deformációs sebességtől erősen függ a fázisátalakulás lejátszódásához szükséges idő is. Gyorsan deformálódó nyírózónákban ($\geq 10^{-12}$ 1/s) az átalakulás geológiai időskálán szinte pillanatszerűen végbemegy, míg $\leq 10^{-13}$ 1/s esetén az átalakuláshoz több, mint 100 000 évre is szükség lehet. Az eredmények arra utalnak, hogy gyorsan deformálódó nyírózónákban a tektonikus túlnyomás hatékonyabban indítja be a fázisátalakulást, mint a betemetődés (szubdukció).

A kvarc-coesite átalakulás jelen modelljét reológiai visszacsatolásokkal kiegészítve a modell alkalmas lehet a szubdukciós zónák összetett reológiai, szerkezetfejlődési vizsgálatára is.

Kovács Dániel

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Tévtutak gondolkodásunkból

Bizonyára számtalan alkalommal fordult már elő mindenkivel, hogy egy filozófiai szöveg olvasása közben azt érezte, mintha valami nem lenne rendben egy gondolamenettel akár a tartalmát, akár az érvelését tekintve, még ha nem is tudta pontosan megfogalmazni, mi is az.

Ez az előadás arra tesz kísérletet, hogy felmutasson pár mélyen gyökerező jellegzetes hibát az emberek gondolkodásából, melyek megjelenhetnek a leghétköznapiabb helyzetektől kezdve a legkomolyabb filozófiai eszmefuttatásokig. Ezáltal kívánok tükröt tartani a mások által élénk tárt érvektől egészen sajátmagunk gondolkodásáig.

Az előadás során néhány klasszikus logikai, majd pszichológiai tévedés felismeréséről indulva haladunk át megtévesztő érvelés technikákon (pl. *ad hominem* vagy forrást támadó érv érvelés); ezt követően beszélek arról, hogyan teremtünk gyakran hamis kapcsolatokat vagy összefüggéseket jelenségek vagy fogalmak között, majd rátérek pár helyes módszertani elem (pl. indukció, általánosítás) „helytelen” használatára. Végül az ebből levonható tanulságok segítségével kísérünk meg pár olyan elvet és általános tanulságot megállapítani, melyek zsákutcát jelenthetnek filozófiai kérdésfeltevéseink és vizsgálódásaink számára.

Az előadásomnak tulajdonképpen kettő motivációja van.

Egyrészt az angol szaknyelvben *logical fallacy* jelenségének alaposabb bemutatása révén és a jelenséget alapul véve, magáról a gondolkodásról gondolkodva megtalálni néhány az elmélkedést jellegzetes tévútra terelő meghatározó okot.

Másfelől ezen eszközök egyszerű mivoltát mégis komoly implikációit felmutatva célom rávilágítani arra a meggyőződésemmre, hogy a kritikai vagy filozofikus gondolkodás egészen hatékony formái még akár az ilyen témában nem feltétlenül fogékonyak számára is könnyűszerrel oktathatóvá válhatnak.

Az előadás „mottója”: *Mert a filozófia számára még a legkomplexebb kérdések mögött is a legegyszerűbb válaszok rejlenek.*

Fuzzy számok és használatuk szolgáltatásminőségi rések mérésére

A szolgáltatásminőség velejáró tulajdonságai, úgymint a nehezen definiálhatósága, a változékonysága és a szolgáltatás észlelése és értékelése körüli bizonytalanságok kifejezetten megnehezítik a pontos mérését, mivel az ehhez szükséges eszközök és eljárások nagyban különböznek egyes szektorok, illetve konkrét helyzetek között is.

Az 1988-ban kidolgozott *SERVQUAL* (Parasuraman et al.) egy nagyon széles körben alkalmazható módszertant kínál, azonban eredeti formájában csak a fenti problémák egy részére nyújt megoldást. Ezt a keretrendszert jól lehet ötvözni a hagyományos Likert-skálák gyengeségeiből adódó hiányosságait a bizonytalanságok kezelésére alkalmasabb *fuzzy* értékelési skálákkal, ezáltal egy, a szolgáltatásminőség mérésére alkalmasabb, több információt hordozó eszközt létrehozva. Ezen a kiegészített eszközön a szolgáltatással szemben állított elvárások és az ezekhez kapcsolódó észlelt teljesítmények közötti réseket nem csak hagyományosan vagy egy súlyozott modellben lehet elemezni, hanem a rések *fuzzy* megfelelőiből is levonhatók következtetések.

Az előadásban bemutatásra kerül a *fuzzy számok* fogalma, néhány fontosabb tulajdonságuk, illetve a szolgáltatásminőség mérésére való alkalmazásuk során hordozott információtartalmuk.

Ezek ismeretében a használatuk előnyei jól megfigyelhetővé válnak egy, a fentebb körvonalazott módszertanra épülő, a budapesti tömegközlekedés minőségét felmérő kutatás eredményein. Bár a kutatás nem reprezentatív a közösségi közlekedés egészére nézve, a módszertan által nyújtott eredmények jól összevethetőek a hagyományosabb kapcsolódó metodológiák segítségével leszűrhető következtetésekkel, ezáltal egy összességében komplex képet kapva a szolgáltatással kapcsolatos elégedettségéről.

Az irodalomkritikai párbeszéd remény(telenség)e – Tudományalakzatok az 1996-os kritikavita-ban

A kortárs irodalomkritikai és irodalomtudományos diskurzusban ismét egyre sürge-többé vált az irodalom mint alkotótevékenység, illetve az arról szóló tudományos reflexió társadalmi és episztemológiai pozíciójának, funkciójának meghatározása – még ha nem is lehetséges egységes választ adni a kérdésre. Mesterszakos diplomamunkám keretén belül a rendszerváltás utáni magyar irodalomkritikai és irodalomtudományos mező vizsgálá-tának elméleti és módszertani kérdéseit tárgyalom. A kutatás egyik alkorpuszát az 1996-os kritikavita képezi. Célkitűzésem kettős. Egyrészt olyan elméleti-módszertani modell megalkotására törekszem, amely a rendszerváltás utáni irodalomkritika történetét tudománnyfilozófiai és tudománySZociológiai perspektívába helyezi; másrészt az 1996-os kriti-kavita eddig kevésbé tárgyalt aspektusaira kívánok rámutatni, különös tekintettel az *Élet és Irodalom*-ban megjelent vitaszövegek elemzésére. A vizsgálathoz alapvető elméleti keret az *actor-network-theory* (ANT) néven futó tudománySZociológiai iskola szemlélete (Bruno Latour), de a diskurzusanalízis során olyan klasszikus elméletirőkat is felhasználok, akik a nyelvi működés performatív jellegével (John L. Austin), a diskurzusok belső és külső sza-bályrendszerével (Michel Foucault), valamint irodalom és társadalom viszonyával (Itamar Even-Zohar, Pierre Bourdieu) foglalkoztak. A kutatás során a Jelenkor, a *Népszabadság* és az *Élet és Irodalom* hasábján megjelent vitaszövegek tudományalakzatait, a diskurzusban megkonstruálódó értelmezőközösségek (Stanley Fish) olvasási gyakorlatait (Tony Bennett), valamint a felvett pozíciók mögött álló diskurzusSZervező intézménypolitikai megfonto-lásokat fejtem fel. Előadásomban a kutatás legfontosabb következtetéseire mutatok rá, különös tekintettel az értelmezőközösségek közötti párbeszéd sikertelenségének okaira, a tudományalakzatok létrejöttének mikéntjére, illetve a *Népszabadság*-ban és az *Élet és Irodalom*-ban megjelent (intézmény)politikai viszonyok dinamikájára.

Soft power és országimázsépítés A1/A2-es svéd nyelvkönyvekben: a Svenska Utifrån és a Rivstart tankönyvcsaládok 1991-2014 között

Élő nyelvről nehéz úgy nyelvkönyvet írni, hogy az adott országról vagy országokról, ahol beszélnek ne essen szó, mégis alulkutatott téma a nyelvkönyvek kultúraközvetítő szerepe, még svéd kontextusban is – pedig Svédország kiemelt figyelmet fordít arra, milyennek látja őt a világ többi része. Olyannyira, hogy évtizedek óta külön állami szervet, a Svéd Intézetet, működtetnek a Svédországról alkotott nemzetközi kép figyelemmel kísérésére. Dolgozatom négy, kezdőknek szánt, a magyar felsőoktatásban használt svéd nyelvkönyvben vizsgálja a *soft power* és az országimázsépítés megjelenését. Rajtuk kívül vizsgálat tárgya még a Svédországgal kapcsolatos értékek, mint a nemek közti és társadalmi egyenlőség, befogadás és diverzitás reprezentációja is, explicit és implicit módon egyaránt.

A bevezetőből kiderül, hogy bár a svéd a ritkábban tanult és kevésbé ismert nyelvek közé tartozik, már több mint száz éve lehet egyetemi keretek közt tanulni Magyarországon, csak minimális információ áll rendelkezésünkre arról, hogy a lektorok milyen anyagokból tanítottak, illetve a svéd nyelvi készségek mellett mennyi kulturális ismeretet szereztek a hallgatók. A célkitűzések és a módszertan ismertetése után rátérek az elméleti háttér bemutatására, amiben tisztázom a kutatás kulcsfogalmait. Ezt követően a tartalomelemzéssel végzett vizsgálat következik, melynek eredményei az előzetes hipotéziseim többségét igazolta. A dolgozatot végül egy összegzés, és egy lehetséges jövőbeli kutatásokra való rövid kitekintés zárja.

Proheres és postheres: szemelvények a Sankt Gallen-i pergamenek dialektológiájából

Előadásom tárgya a *Chartae Latinae Antiquiores* VIII. századi egyházi-jogi szövegei. A *ChLA* kötetei őrzik azokat a kora középkori, pergamenre írt magánjogi dokumentumokat, melyek a Római Birodalom, illetve utódállamai területéről származnak. A magánjogi dokumentumok köre igencsak sokszínű: adásvételi, bérleti, ajándékozási szerződéseket, adományleveleket, precaria okleveleket etc. vegyesen tartalmaz a gyűjtemény.

Kutatásomban – mely a *ChLA* jogi nyelvezetére fókuszál – e középkori oklevelekben szereplő jogi-filológiai jellegzetességekre kívánom felhívni a figyelmet, köztük is a *postheres-proheres* kifejezésekre. Ellentétben a már ókorban is létező *proheres* kifejezéssel, a *postheres* a középkorban keletkezett, és a *ChLA* gyűjteményének több oklevelében is fontos szerephez jut. Maga *postheres* kifejezés a feldolgozott *ChLA*-anyagban öt helyen jelenik meg, és mindegyik esetben egy szerződés megtámadásának szankciójaként jelenik meg. Véleményem szerint a *postheres* jelentésének és létrejöttének magyarázatához fontos megvizsgálni egy másik, középkori pergamenekben előforduló, igen hasonló kifejezést: a *proherest*. A *proheres* a *ChLA*-korpuszban mindösszesen kétszer fordul elő, az egykori Germania Superior tartomány területéről származó okiratokban található meg, ezen túlmenően ókori és más kora középkori forrásokban is fellelhető.

A két kifejezés létrejötte és értelmezése sok kérdést vet fel. Az előadásban célom a *postheres* kifejezés eredetének és pontos jelentésének feltárása, a két szakkifejezés elhatárolása egymástól, amelyhez a korabeli középkori magánjogi dokumentumokon túl, az ókor egyes primer forrásain, tárgyi emlékein keresztül vezet az út.

Lukács Kolos

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Nagyentrópiás ötvözetek belső feszültségterének karakterizálása mesterséges intelligencia segítségével

A világszerte aktívan kutatott nagyentrópiás ötvözetek (*High Entropy Alloys*, HEA) sokkomponensű ötvözetek, melyekben a különböző atomok véletlenszerű elhelyezkedése jelentős torzulásokat eredményez a kristályszerkezetben. A plasztikus deformációt létrehozó diszlokációk jellegzetes, úgynevezett „*stick-slip*” mozgást végeznek, amely széles körben tanulmányozható, többek között transzmissziós elektronmikroszkóp (TEM) segítségével, melynek segítségével élő felvétel készíthető a diszlokációk mozgásáról. A rácstorzulásokból következő intermittens diszlokációdinamika következtében ezen anyagok esetében a nagy keménység kiemelkedő képlékenységgel párosul, amely rendkívül előnyös az ipari felhasználás szempontjából.

Célunk egy diszlokációvonal formájának vizsgálatán alapuló módszer kidolgozása, amellyel a HEA-k atomi szerkezetéhez köthető belső feszültségter karakterizálható.

Az ötvözet belső struktúrája és az ebből következő jellegzetes, fraktálszerű diszlokációalak közti kapcsolat modellezésének komplexitása mesterséges intelligencia (MI) alkalmazását teszi szükségessé. Kutatásunk során diszlokációdinamikai szimulációkból származó adatokat használunk, melyek egy diszlokációvonal heterogén feszültségterben történő mozgását írják le. Célkitűzésünk ezen feszültségter statisztikai jellemzőinek megjósolása hagyományos gépi tanulási módszerek segítségével a diszlokációvonal alakjának jellemzői alapján. Számos MI algoritmust alkalmaztunk és különböző reprezentációkat teszteltünk a diszlokációalak jellemzésére. Megfelelő algoritmus és reprezentáció választással a belső feszültségter szórását igen magas $R^2 \approx 0.91$ -es determinációs együtthatóval tudjuk megjósolni.

Végcélunk fejlesztés alatt álló módszerünk jövőbeli felhasználása valós, kísérleti TEM-felvételeken történő felhasználása, amivel eljárásunk tényleges analitikai eszközzé válhat, amellyel HEA-k belső feszültségviszonyaira következtethetünk majd.

Új vírusok metagenomikai kimutatása vietnami denevérekből

A denevérek fontos szerepet játszanak a különféle víruscsaládok természetes rezervoárjaiként, amelyek közül sok más emlősöket, így az embert is megfertőzheti, mely járványok kialakulásához vezethet. A WHO betegségprioritási-listáján is több denevér eredetű vírus által okozott megbetegedés található (pl. *COVID-19*, *Nipah*, *Ebola*), de szerepel rajta az „X betegség” is, mely a természetben előforduló, de még nem ismert, potenciálisan humán járványokat okozni képes betegségeket jelöli. Célunk olyan új vírusok felfedezése és genetikai jellemzése volt vietnami denevérmintákból, melyek közelebb vihetnek a vírális diverzitás megismeréséhez, esetleg az ellenük való hatékony védekezés kidolgozásához.

A metagenomika módszertára hatékony eszköz az új vírusok felfedezésére, különösen mivel kedvező esetben az *Illumina* szekvenálásból származó rövid olvasatokból gyakran összeállítható a teljes vírusgenom is. Vizsgálatunkban 2017-ben Vietnámban gyűjtött denevér guanómintákból származó szekvenciákat elemeztünk. Denevérpéldányonként történt a minták szekvenálása, ami lehetővé tette az eredmények egyedekhez kötését. Összesen 55 egyedtől származó mintát vontunk a vizsgálatokba és számos víruscsaládból mutattunk ki új vírusokat. A mintákban koronavírusokat, adenovírusokat, circovírusokat, *hepatitis B* vírust, *hepatitis E* vírusokat, herpeszvírusokat, picornavírusokat, genomvírusokat és parvovírusokat találtunk.

Két víruscsoportot vizsgáltunk meg alaposabban. Hét alfakoronavírus genomját vagy közel teljes genomját sikerült meghatároznunk, melyek közül az egyik a sertések között járványos hasmenést és pusztulást okozó vírus rokona. Két *hepatitis E* vírust is találtunk, melyek közül az egyiknek a teljes, a másinak közel teljes genomját sikerült meghatároznunk. A *hepatitis E* vírusok évente több mint 20 millió embert fertőznek meg világszerte, több tízezer halálesetért felelősek. Csak kevés denevéreredetű hepevirus ismert, valószínűleg zoonotikus potenciállal bírnak. Eredményeink valószínűsítik, hogy a hepevirusok elterjedtebbek a denevérekben, mint azt eddig gondoltuk és viszonylag fajspecifikusak is lehetnek. Eredményeink hozzájárulnak a koronavírusok és hepevirusok diverzitásának jobb megértéséhez és újabb példái annak, hogy még rengeteg felfedeznivaló vírus kering a denevérekben.

Az istennő és a varázslónő - Hecate és Medea kapcsolata a görög-római irodalmi hagyományban

Medea a görög-római irodalom egyik leggyakrabban ábrázolt varázslónője. Irodalmi hagyománya során számos alakban jelenik meg, melyek a szerelmes szűztől a kegyetlen gyermekgyilkosig terjedhetnek, és a róla szóló szövegekben varázsképségeinek megítélése is változik. A különböző művekben állandó marad mitikus életútja és annak főbb állomásai, valamit pártfogója, Hecate, a mágiával leggyakrabban társított istenség, bár annak formája is változik: míg egyes szövegekben Medea hangsúlyosan az istennő papnője, máshol háttérbe szorul kettejük viszonya, és keveset tudunk meg róla.

Előadásomban Medea és Hecate kapcsolatát, és különösképpen annak változását vizsgálom a görög és római irodalmi hagyomány tükrében, amely szempont a szakirodalomban eddig kevesebb figyelmet kapott. Ezt az aspektust főképp három mű részletein keresztül vetem össze: Apollónios Rhodios *Argonautika* kiseposzának, Ovidius *Metamorphoses*-ének és Seneca *Medea* című drámájának egyes szöveghelyein keresztül vetem össze a két karakter jellemzőit és kapcsolatát. A szerzők Medeának más-más tetteiről írnak, melyeket életútjának különböző pontjain visz véghez, részben ez indokolja, hogy a szerzők ábrázolásai a varázslónőről és hatalmáról jelentősen eltérnek, amely Hecate leírásában és a Medeával való kapcsolatában is tetten érhető.

Munkámban röviden kitérek továbbá a varázslónő-ábrázolás eltérő görög és római irodalmi hagyományára is, amelynek különbségei fellelhetőek nem csak Medea, hanem Hecate megjelenésében is. Végezetül felvázolom a varázslónő és az istennő kapcsolatának főbb elemeit, valamint azt is, hogy az ebben bekövetkező változásnak mik lehetnek a legfőbb okai.

Masa Csilla

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Márton Áron Szakkollégium

Interleukin-6 transz-szignalizációs útvonal gátlására tervezett minifehérje gyógyszerjelöltek tesztelése

Társszerzők: Jakó Attila György, Gordos Ambrus, Oroszlán Gábor

A minifehérjék kis méretű (1–10 kDa), stabil harmadlagos térszerkezettel rendelkező peptidek, amelyek a kismolekulás gyógyszerek penetrációs képességét a biológikumok nagy specifitásával ötvözik, így ígéretes gyógyszerjelöltnek bizonyulnak. Számítógépes molekulatervezéssel olyan minifehérjéket fejlesztettünk, amelyek hatékonyan célozzák meg a hagyományos terápiás eljárásokkal nehezen elérhető célpontokat, például az interleukin-6 transz-szignalizációs útvonalát. Ebben a folyamatban a citokin és a szolubilis állapotú receptora által alkotott, úgynevezett hyper IL-6 komplex aktiválja a sejtfelszíni glikoprotein 130 jelátviteli molekulát, mely folyamat központi szerepet játszik bizonyos krónikus gyulladásos és daganatos betegségekben.

Kutatásunk célja olyan minifehérje alapú inhibitorok tervezése és tesztelése, amelyek specifikusan a *hyper IL-6 komplex* azon felszínéhez kötődnek, amely felelős a glikoprotein 130-hoz való kapcsolódásért, ezáltal gátolva a transz-szignalizációt. A minifehérje géneket tartalmazó DNS-könyvtár laboratóriumi szűrését követően a célmolekulához legnagyobb affinitással kötődő minifehérje vázakat fágon prezentált formában önállóan is teszteltük, ahol ELISA (*Enzyme-Linked Immunosorbent Assay*) módszerrel értékeltük a kötődésük affinitását és specifitását.

Klasszikus ELISA-kísérleteink során azt tapasztaltuk, hogy a fágkoncentráció növelésével valamennyi kiválasztott minifehérje váz esetében növekedett a célmolekulához történő kötődés mértéke, miközben a negatív kontroll fehérjével csak alacsony affinitású interakciót figyeltünk meg. A glikoprotein 130 természetes ligand jelenlétében végzett fág leszorítás kísérletek során nem tapasztaltunk fág-minifehérje leszorítást a célmolekula felszínéről, ami arra utalt, hogy a minifehérjék kötődése nem verseng a természetes ligand kapcsolódásával. Eredményeink alapján tovább finomítottuk számítógépes molekulatervezési eljárásunkat, amely ezáltal még megbízhatóbbá vált a célzott inhibitorok tervezésében.

Kulcsszavak: minifehérje, gyógyszerfejlesztés, interleukin-6 transz-szignalizáció

A kontrasztív utalások megértése felnőtteknél

A kontrasztív következtetések tanulmányozása hozzájárul az emberi kommunikáció megértéséhez. Az erre vonatkozó képesség impliciten már igen, de explicit módon még nem jelenik meg hétéves gyermekeknél, és ennek mögöttes okai nem világosak.

Célunk a kontrasztív következtetések fejlődésének pontosabb megértése. A kutatásban átdolgoztunk egy korábbi kísérleti paradigmát, és az emlékezeti és végrehajtó funkciók hatását is vizsgáltuk.

26 felnőtt vett részt egy kártyajátékban, akiknek egy utalás alapján 3 kártya közül kellett kiválasztaniuk egyet. A Véletlenszerű Választás feltételben (VV) nem, de az Eredeti Kontrasztív (EK) és Módosított Kontrasztív (MK) feltételben levonhattak kontrasztív következtetéseket. Ezután egy számítógépen elvégezték a Számterjedelem (SzTT) és a Fordított Corsi-kocka (FCT) tesztet. Az eredmények értelmezése egy ismételt méréses varianciaanalízissel történt.

A VV feltételhez képest (46%) résztvevőink szignifikánsan jobban teljesítettek mind az EK (64%, $r=-0,59$), mind a MK feltételben (69%, $r=-0,58$), de az utóbbi kettő nem tért el egymástól szignifikánsan ($r=-0,29$). Bár sem az SzTT, sem az FCT tesztnek hatása nem volt, beléptetésük után a feltételek közti főhatás eltűnt.

Az eredmények szerint sikerült megismételnünk a korábbi vizsgálatokat, és az általunk bevezetett új feltételben valamivel jobban is teljesítettek résztvevőink (bár nem szignifikánsan). Tehát jó irányba indultunk el, és további fejlesztéssel nagyobb teljesítményjavulást remélünk gyermekeknél. A korábban publikáltnál (81%) résztvevőink alacsonyabb találati arányt produkáltak (64% és 69%), aminek alaposabb megértéséhez további vizsgálatokra van szükség. Az eredményeink alapján a kísérleti paradigmánk alkalmas a 7–10 éves gyermekek képességeinek a vizsgálatára.

Kulcsszavak: pragmatika; kontrasztív következtetés; utalás feloldás; nyelvfeldolgozás; nyelvfejlődés

Melján Dávid Gergő

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Sugárkövetéssel kapcsolatos matematikai kérdések

A fotorealistikus számítógépes képalkotás egy remek technikája a sugárkövetéses leképezés, ismertebb nevén a *ray tracing*, melyet a film- és videojátékpiar egyre szélesebb körben és magas minőségben alkalmaz. A módszer adta tetszőleges pontosság számos előnye közé tartozik az élsimítási problémák megoldása és a hagyományos képalkotási jelenségek kiváló reprodukciója, ám mindezt rendkívül számításigényes módon teszi. A testek és felületek optimális matematikai modellezésével, feldolgozásával és sugármet-szési egyenletmegoldásainak közelítésével, illetve megtalálásának gyorsításával az elmúlt évtizedekben sok kutatás foglalkozott, így mára kellően gyorsá vált az eljárás elérhető hardvereken is, ezekhez viszont gyakran a természetes fény fizikai modelljén speciális megszorításokat kell alkalmazni, illetve valószínűségi módszerekhez folyamodni.

Munkám során alacsonyabb fokú görbék konstrukcióit és olyan tulajdonságait vizsgálom, amik bizonyítása során a visszaverési adottságok segítenek, így például hogy adott síkbeli egyenesek, mint érintők és definiált pontok mikor határoznak meg konkrét alakzatokat. Ezek tanulmányozásával bizonyos optimalizálási feladatokat át tudunk alakítani kisebb fokú polinomokra és geometriai ekvivalensekre, további speciális esetek vizsgálatával optikai érdekességek is kijönnek. Az észrevételek többek közt segíthetnek esetenkénti hatékonyabb számolásokban, mivel ezen alakzatok elemi geometriai tulajdonságai sok esetben kihasználhatóak, ezeket egy *demó*-val kívánom szemléltetni.

A gázél műfaji és kulturális kódjai Arany János és Federico García Lorca költészetében

A kutatás fő célja azonosítani és elemezni a perzsa–arab eredetű gázél műfaji és kulturális kódjait. Az műfajelméleti rész áttekintést nyújt a gázél legfontosabb sajátosságairól, és röviden bemutatja interkulturális adaptációit az európai irodalomban. Az elemzés középpontjában két gázél áll: az egyik Arany János *Ghazel* című szövege, a másik Federico García Lorca *Gázél a sötét halálról* című költeménye. Habár a gázél nem honosodott meg a magyar irodalomban, és Spanyolországban sem volt széles körben elterjedt forma, a két szerző között pedig sem kronológiai, sem térbeli vagy kauzális kapcsolat nincs, a két mű mégis hasonló üzenetet közvetít.

Arany *Ghazele* 1858-ban jelent meg az *Üstökösben*, azonban cím nélkül, *A poloska* című, szintén perzsa–arab eredetű makáma részeként. 1867-ben, az Arany által szerkesztett összkiadásba már saját címmel került be. Emiatt a *Ghazelt* érdemes a makáma részeként, illetve attól függetlenül is, többes kódolású szöveggként elemezni.

García Lorca *Tamarit-kert (Diwán del Tamarit)* kötete posztumusz kiadásban lát napvilágot, 1940-ben, benne tizenkét gázellel és kilenc kaszidával. A *Gázél a sötét halálról* elemzése megmutatja, hogy a granadai szerző miként újította meg formailag a műfajt, anélkül, hogy annak belső strukturális sajátosságáról lemondott volna, és miként kapcsolódott a műfaj révén hazája arab kulturális örökségéhez.

A hangsúlyos és hangsúlytalan személyes névmások váltakozása a spanyolban a nyelvelsajátítás perspektívájából

A kutatás fő tárgya a spanyol hangsúlyos és hangsúlytalan személyes névmások feltételezett szabálytalan váltakozásának vizsgálata magyar anyanyelvű nyelvtanulók esetében. A hipotézis szerint a magyar nyelvtanulók számára nehézséget okoz az említett hangsúlyos és hangsúlytalan névmási alakok funkcionális szempontból történő distinkciója, legfőképp akkor, mikor azok a direkt és indirekt tárgy szerepét töltik be. Ezen szabálytalan váltakozás okai a magyar és a spanyol nyelv közötti fundamentális különbségekből adódhat: például, a spanyol személyes névmások hangsúlyos és hangsúlytalan alakjai szintaktikai és morfológiai tulajdonságaik alapján is külön alkategóriákat képeznek, azonban a magyarban a hangsúlytalan formákkal megegyező kategória nem létezik. Emellett kiemelendő, hogy a két nyelv információs szerkezete, tehát a fókusz- és topikpozíciók működése befolyásolhatja az adott nyelv kanonikus szórendjét, amely szintén kérdéseket vet fel a helyes névmáshasználattal kapcsolatban. Mivel a spanyol hangsúlyos és hangsúlytalan formák nem felcserélhetőek morfológiai és szintaktikai tulajdonságaik okán, nem tudatos használatuk komplikációkat okozhat a mindennapi kommunikációban.

A kutatás két fő részből áll: egy elméleti és egy empirikus egységből. Az elméleti háttér bemutatása elengedhetetlen ahhoz, hogy a fent említett névmási formák használatának szabályait meg lehessen határozni, illetve, hogy rá lehessen mutatni a két nyelv közötti fontos különbségekre. Az empirikus vizsgálat célja bizonyítani, hogy valóban létezik a spanyol névmási formák szabálytalan váltakozása a magyar tanulók esetében.

Koronavírusok diverzitása magyarországi denevérekben

A denevérek különleges immunrendszerüknek és életmódjuknak köszönhetően jó vírushordozók, ami akár zoonózisos járványok kialakulásához is vezethet. A COVID-19-járványt is okozó, a patkósdenevérekben előforduló *sarbecovirusokon* kívül is számos egyéb, denevérekben megtalálható koronavírus jelenthet potenciálisan veszélyt az emberekre is. A magyarországi denevérfajokban is megtalálhatók különböző koronavírusok, így vizsgálatukkal közelebbi képet nyerhetünk előfordulásukról.

A minták begyűjtését 2022-ben, 2023-ban végeztük az ország különböző pontjain. Hálózások során a befogott egyedeket jól szellőző papír vagy sterilizált vászonzsákokba tettük 10 percre, majd az állatok fájának, ivarának, korának és egyéb adatainak felvétele után az ürülék a zsákokból begyűjtésre került. Kutatásunkban 1000-nél több mintát vizsgáltunk.

A guanókból virális nukleinsav extrakciós kit segítségével vontuk ki a bennük található RNS-t. A mintákat hármas poolokban, kétkörös reverz-transzkripció PCR-rel, pan-koronavírus primerek használatával szűrtük ki a mintákból a koronavírusokat. A pozitív hármasok esetében megtörtént a konkrét egyed visszakeresése. 31 pozitív mintát találtunk, melyeket Sanger-szekvenálásra küldtünk. A *forward* és reverz szekvenciák illesztése után az NCBI *GenBank*-ban BLAST-oltuk őket, hogy megismerjük a hasonló szekvenciákat. Különböző szekvenciákkal illesztést végeztünk, majd filogenetikai fát generáltunk. Néhány mintát teljesgenom-szekvenálásra küldtünk a közelebbi megismerésük érdekében.

A befogott denevérek egészségesnek tűntek, nem mutatták koronavírusos megbetegedés tüneteit akkor sem, ha később a tőlük származó minta pozitívnak bizonyult. A mintákból alfakoronavírusokat és egy patkósdenevérből bétakoronavírust mutattunk ki. A pozitív mintákat adó fajok tekintetében nagy volt a változatosság: főként *Myotis*-, és *Pipistrellus*-fajok voltak koronavírus fertőzöttek, a szoprán törpedenevérből (*Pipistrellus pygmaeus*) a koronavírusok magas aránya meglepő volt.

Mezei Emese

Károli Gáspár Református Egyetem, Benda Kálmán Bölcsész- és Társadalomtudományi Szakkollégium

Magyar zsidó munkaszolgálatosok szovjet hadifogságban a visszaemlékezések tükrében

A magyarországi zsidóság kisegítő munkaszolgálati kötelezettségének végleges formáját az 1942: XIV törvénycikk hozta létre, amelyet követően 1942–1943-ban magas létszámban kerültek ki zsidó származású hadköteles korú férfiak a keleti frontra. A szakirodalom a munkaszolgálat vizsgálata során főként az intézményi háttérre és a doni katasztrofára idejére fókuszál, így a szovjet hadifogságba került magyar zsidó munkaszolgálatosok helyzete a korábbi kutatások során nem kapott különösebb figyelmet. A szovjet hadifogság kutatásában a zsidó foglyok kérdése különösen érdekes, hiszen ők maguk a fasiszta rendszer áldozataiként voltak jelen a harctéren, nem aktív katonákként. Ennek a jelenségnek a részletesebb vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy válaszokat találjunk a Szita Szabolcs által már korábban megfogalmazott felvetésekre. Egyrészt, hogy a „*nácizmus és a fasizmus elleni harcot vívó*” szovjet hadsereg céljai között szerepelt-e a zsidóság mentése, felszabadítása. A másik jelentős kérdés, az előbbbitől nem teljesen elkülöníthetően, hogy a zsidók a szovjet hadifogságban részesültek-e bármiféle különleges bánásmódban.

A jelen kutatás célja a zsidó munkaszolgálatosok fogságba kerülésének, fogságban eltöltött idejének és hazatérésük körülményeinek az alaposabb feltárása 12 publikált és kiadatlan visszaemlékezés, illetve a Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság (DEGOB) jegyzőkönyveinek elemzésén keresztül és ezáltal a korábban megfogalmazott kérdések megválaszolása.

Mihályi Emese Dorka

Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium

Ábrázolási toposzok összehasonlítása a Petőfi Sándor életét tematizáló filmekben

Kutatásomban három, az 1848–49-es forradalom és szabadságharcot, valamint Petőfi Sándor szerepét tematizáló filmet elemzek: a *Föltámadott a tenger* (Nádasdy Kálmán, Ranódy László, 1953), a *Petőfi'73*-at (Kardos Ferenc, 1973) és a *Most vagy soha!*-t (Lóth Balázs, 2024). Gerencsér Péter, Margócsy István és Takáts József munkásságára támaszkodva Petőfi Sándor filmvászonon megjelenő alakjának kultikus és ideologikus ábrázolásmódját vizsgálom meg, figyelembe véve az alkotások által bemutatott egyéb kulturális toposzok filmnyelvi reprezentációját is.

Mostani előadásomban az említett alkotások Petőfi-kultuszhoz és az éppen fennálló politikai rendszerhez való hozzáállását és megközelítésmódját hasonlítom össze. Míg a *Föltámadott a tenger* és a *Most vagy soha!* kapcsán a propaganda- és kurzusfilmekre jellemző elemek és sajátosságok a meghatározók (például a szereplők által a befogadók irányába tett preskriptív megállapítások a vászon látottakkal kapcsolatban), addig a *Petőfi'73* sajátosan játékos megközelítésmódja az 1848–49-es eseményeknek a szokásostól eltérő bemutatását kínálja. Előadásomban – a forradalmiság (hiteles) ábrázolása kapcsán – be fogom vezetni Alain Badiou, francia filozófus „*makroszkópikus imaginárius entitások*” fogalmát, melyek olyan közösségtudat létrehozását segítik elő, amely nem egy közös „eseményből” származik, hanem mesterségesen kell létrehozni.

Ezen fogalom segítségével jól elkülöníthető lesz a *Föltámadott a tenger* és a *Most vagy soha!* előíró, kulcs- és jelszavakat használó 1848–49-értelmezése, a *Petőfi'73* vitára és párbeszédre készítő megközelítésmódjától.

A Magyar Szent István Rend lehetséges reformjának főbb sarokpontjai

A magyar kitüntetéstörténet legismertebb és legtekintélyesebb érdemrendjei között is előkelő helyet foglal el a Mária Terézia magyar királynő által alapított Magyar Királyi Szent István Rend. 1764. május 5-i létesítésétől fogva fontos részét képezte a magyar királyok államfői reprezentációjának, sőt a magyar politikai életben valóságos státuszsimbólummá, a Magyar Királyság szolgálatában szerzett érdemek jelképévé vált.

A Rend a Habsburg–Lotaringiai-ház számára diadallal végződött kolini ütközet emlékére 1757-ben létrehozott Katonai Mária Terézia Rend ellenpárjaként funkcionált, amelyet a civil szférában, az állam és a dinasztia szolgálatában szerzett érdemekért adományoztak. A Szent István Rendet kezdettől fogva nem csupán a Habsburg Monarchia, hanem egész Európa egyik legexkluzívabb kitüntetésének tartották, amelynek elnyerése különleges megtiszteltetést és kiváltságot jelentett. A Rend történetét a XX. század folyamán számos töréspont árnyalta be: 1918 után húsz évig nem adományozták, mígnem 1938-ban megújították, ám a II. világháborút követő politikai fordulat nyomán végleg kiszorult a magyar kitüntetési struktúrából.

Kétségtelen, hogy az érdemrendhez fűződő pompa, a fényűző ceremóniák, illetve maga az alapszabály is alapvetően a monarchikus államformához kötötte a Rend létezését, fennmaradását, elvégre új személyeket kizárólag a magyar király vehetett fel a rendtagok közé. Emiatt a köztársasági államforma előtérbe kerülésével a Szent István Rend Magyarországon több évtizedes provizóriumot volt kénytelen elszenvedni. Csupán 2011-ben látta elérkezettnek az időt a jogalkotó, hogy lépéseket tegyen a Rend feltámasztása irányába. Bár a 2011. évi CCII. törvény megteremtette a jogalapját az újbóli promócióknak, a Szent István Rend restaurációja meglehetősen ügyetlenül, a Rend alapvető sajátosságait figyelmen kívül hagyó módon valósult meg. Számos egykori jellegadó összetevőjét még nem állították helyre, előadásomban e hiányosságokra kívánom felhívni a figyelmet.

Ciklodextrinnel funkcionalizált mikrotálcaák enantiomerszűrési eljárásokhoz

A kutatási projekt keretében fejleszteni kívánt, molekuláris felismerésre alkalmas mikrotálca alapú eszközök hozzájárulhatnak a nagy áteresztőképességű szintézismódszerek nanomoláris léptékű elválasztástechnikai támogatásához. Segítségükkel a hagyományos alternatíváknál (HPLC, SFC, CE) gyorsabb és költséghatékonyabb komponensspecifikus elválasztást érhetünk el, egyidejűleg biztosítva az integrálhatóság és automatizálás feltételeként fellépő „plate-to-plate” anyagtranszferet. Mivel a potenciális bioaktivitással rendelkező kémiai teret többségében királis vegyületek alkotják, melyek az automatizált szintézismódszerek keretében jellemzően sztereospecifitás hiányában állnak elő, így a kijelölt célfeladat kiemelt igényként lép fel a preparatív lépték alatti elválasztástechnikák körében.

Eszközfejlesztés keretében szűrőtálcaák hidrofób PVDF szűrőmembránjának felületét atmoszférikus nyomású levegőplazma-kezeléssel polarizáltuk, majd a további funkcionálizálást monomolekuláris alkoxid-szilán-linkerréteg kiépítésével tettük lehetővé. Szelektormolekulaként széleskörűen alkalmazott béta-ciklodextrin-származékokat rögzítettünk kovalens kötésekkel keresztül az előzetesen aktivált membránfelülethez. Az így nyert eszközöket mikrotálca-rendszerbe integrálva a sztereoszelektív szelektormembránokon keresztül passzív diffúziós anyagáram következtében fogadóoldali párhuzamos enantiomerdúsításra használhatjuk fel. A funkcionálizálás hatékonyságát UV-abszorbancia alapú koncentrációméréseken keresztül határoztuk meg, míg az elkészült membránok karakterizálásához SEM, ATR-FTIR és NMR vizsgálatokat alkalmaztunk. A rögzített szelektormolekulák enantiomerszelektív komplexképzésükön keresztül képesek visszatartani a kedvezményezettebb konfigurációjú sztereoizomert a membránszűrés során. A módszer alkalmazhatóságának vizsgálatát elsősorban katekolaminok racém keverékének enantiomerdúsításán keresztül végeztük. A szeparációs hatékonyságot polarimetriás módszerekkel jellemeztük.

Nagy András Domonkos

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Magyarország falvainak csoportosítása

A kutatásom célja lehatárolni és csoportosítani volt a mai Magyarország területén található falvakat. Célom az volt, hogy főbb jellemzőik alapján, egy általam létrehozott mutatórendszer segítségével több kategóriába soroljam a falvakat és elemezzem őket. Kutatásomat Beluszky és Sikos 1982-es *Magyarország falu típusai* munkája inspirálta. Még egy kutatási célom volt. A mai közigazgatási értelemben vett 348 városból 252 1980 óta kapta meg ezt a rangját. Úgy gondolom, nem sok város felelt meg akkor a kritériumoknak és inkább falvak. Összesen a 3155 településből 3059-et vettem elemzés alá.

A 2022-es adatok segítségével új perspektívát tudtam megvilágítani hazánk falvainak csoportosításában. A kutatást sikeresnek ítélem meg, minden előre megfogalmazott kérdésemre választ kaptam, de nem minden esetben az általam várt eredményt kaptam. Úgy gondolom, a kapott eredmény a valós helyzetet mutatja.

186 település került városiasságot jelző klaszterbe, ami jócskán alulmúlja a jogállással rendelkezők számát. Megállapítható a klaszteranalízis alapján, hogy az elmúlt 40 év várossá nyilvánítási tevékenysége nem minden esetben volt indokolt, sok esetben nem megfelelő településeket is várossá nyilvánítottak. A rossz helyzetű falvak kategóriába a falvak 35,2%-a került. Ehhez képest a jó helyzetű falvak száma 1072, ami minimálisan (2,1 százalékponttal), de meghaladja a rossz helyzetű települések számát. A kapott eredményeim alapján megfigyelhetőek az ország külső és belső periferiái. Jól kirajzolódnak a nagy városok körüli fejlett falvak, továbbá megfigyelhetőek az ország dinamikusan fejlődő régiói.

Összességében megállapítható, hogy hazánk falvai egyszerre lettek homogénebbek és heterogénebbek bizonyos tekintetben. Ma már nem feltétlen a domborzat határozza meg a falvakat, mint egykor, sokkal homogénebbek a falvak. Síkvidéki, folyómenti és dombos térségben is találhatóak jó és rossz helyzetű falvak egyaránt. A heterogenitást a nagyvárosokhoz való közelség, valamint a nyugat-kelet, észak-dél elhelyezkedés. A falvak homogénebbek lettek olyan értelemben, hogy Beluszkyék kutatása óta már nem különböznek el jelentősen az agrár jellegű települések. Ellenben ipari és turisztikai szempontból már sokkal heterogénebbek. Megállapítható, hogy minden falutípus meghatároz az ingázás, ennek mértéke azonban különbségeket okoz.

A rezervoár heterogenitás geotermikus visszasajtolásra gyakorolt hatásának kétdimenziós numerikus tanulmányozása

Dolgozatom a termálvíz hasznosításának egyik fő problémájával, a visszasajtolás nehézségeivel foglalkozott. A visszasajtolás sikeressége számos kockázattal jár, viszont annak kivitelezése elengedhetetlen a fenntartható geotermia szempontjából, így fontos kutatási terület a kockázatok megismerése, felmérése. A sziliciklasztos rezervoárokból jelentős befolyással bír a víztartó heterogenitása a visszasajtolás lehetőségeire, hiszen míg a homokkőeknek jó az áteresztőképessége, az agyagra nagyon alacsony permeabilitásértékek jellemzők.

Dolgozatomban kétdimenziós numerikus modelleken vizsgáltam a heterogenitás hatását a kutakban mérhető paraméterekre. Egy valós geotermikus terület karakterisztikus értékeiből, léptékeiből kiindulva generáltam egy heterogén permeabilitáseloszlást, majd azon belül változtattam a kút pozícióját.

Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy egy ideális visszasajtolási helyszín meghatározásánál nemcsak a közeg átlagos permeabilitása, hanem annak térbeli eloszlása, konnektivitása is jelentős hatással bír. Hasonló átlagos permeabilitású, de eltérő kiterjedésű közegbe való visszasajtolás esetén egy hét időtartamú megfigyelés után akár 50% eltérés is megfigyelhető a kutakban mért hidraulikus emelkedési magasságok között. A dolgozatom emellett igazolja, hogy a rezervoár heterogenitások kutatása egy fontos irány, amely magas potenciállal rendelkezik a geotermikus kockázatelemzés jövőjének szempontjából.

Nagy Eszter Hedvig

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hősiesség a társadalmi nemek keretein túl - Jeanne d'Arc és a kilenc hős Christine de Pizan munkáiban

Előadásom fő témája a XIV–XVI. századi társadalmi nemek és annak a kérdése, hogy a férfi és női nemhez kapcsolt elvárások, valamint a hősiesség hogyan jelenik meg ezek határain belül, és volt-e lehetőség a hagyományos nemi keretek átlépésére. Célom rámutatni, hogy a középkor kötött társadalmi struktúráin belül a tradicionálisnak nem megfelelő eseteket a társadalom hogyan értelmezte, ezzel mélyebb betekintést nyerve a középkori társadalom működésére és a nemi szerepekre.

A témakör középpontjába Jeanne d'Arc hagyománybontó alakját, valamint a korban nagyon elterjedt kilenc hős (*neuf preux*) motívumát helyeztem. Ennek alapján elemeztem a hősiességet mint ideált, valamint alkalmaztam egy konkrét esetre. Ehhez fő forrásbázisom Christine de Pizan írói munkái, főként a *Le Ditié de Jehan d'Arc* (1429) című verse. Az elemzés során vizsgáltam a késő középkori lovagideált, a szüzesség és szexualitás szerepét, a társadalmi nemek megjelenését különböző társadalmi csoportokban, illetve a férfias nőkre használt kategóriát, a viragót. A kutatás Jeanne d'Arc alakját, a kilenc hős motívumát és a róluk írt Christine de Pizan-művet összekapcsolva ad képet arról, mennyire voltak kötöttek a társadalmi keretek, valamint hogyan szolgált éppen ez a szigorú kötöttség a kategóriák esetleges eltolódásához, felvetve a lehetőségét, hogy a nők hősies szerepe a lovagi ideál változásának tudható be, valamint hogy ez az elsöre pozitívnak tűnő hatás hogyan válik majd negatívvá a nők megítélésében.

A szerb népköltészet hatása a 19. századi magyar irodalomra

A dolgozat a szerb népköltészet XIX. századi magyar irodalomra gyakorolt hatását vizsgálja, különös tekintettel az irodalmi kölcsönhatásokra és a kulturális párbeszéd szerepére.

A szerb népköltészet nem csupán a szerb nemzeti identitás meghatározó eleme volt, hanem a közép-európai irodalmi és kulturális tér egyik fontos hatásforrásává is vált. Különösen jelentős szerepet játszott a magyar romantikus irodalom fejlődésében, amely a népköltészeti formák és témák beemelésére törekedett.

A kutatás annak a feltárása, hogy a szerb népköltészet milyen esztétikai és tematikai elemekkel gazdagította a magyar irodalmat, illetve milyen fordítási és recepciós folyamatok eredményeként vált a magyar irodalmi diskurzus részévé.

A dolgozat szövegelemzés és komparatív módszer segítségével vizsgálja a szerb népköltészet magyarországi recepcióját, kiemelve a legfontosabb közvetítő személyiségeket, így Vitkovics Mihályt, Székács Józsefet és Kazinczy Ferencet. Külön figyelmet fordít a szerb epikus költészet (*junačke pesme*) hatására, amely nemcsak az irodalmi struktúrákra, hanem a nemzeti identitás formálására is jelentős befolyással bírt.

A szerb hősi balladák szerkezete, visszatérő motívumai – például a törökellenes harcok, a hősi önfeláldozás és a becsület témája – a magyar népköltészetben és romantikus költészetben is visszaköszönnek. Arany János és a magyar népies irányzat szerzői gyakran alkalmaztak olyan epikus szerkesztési technikákat, amelyek a szerb balladákban is megfigyelhetők.

A kutatás igazolja, hogy a szerb népköltészet nem csupán inspirációs forrásként szolgált a magyar irodalom számára, hanem kulturális közvetítő szerepet is betöltött, amely hosszú távú esztétikai és történelmi hatásokat eredményezett. A népköltészeti kapcsolatok vizsgálata révén jobban megérthető a XIX. századi magyar irodalom nemzetközi kontextusa, valamint a közép-európai kulturális kölcsönhatások szerepe az irodalmi hagyományok formálásában.

Németh Gergő

Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium

A Habsburg-Laufenburgok világi és egyházi kapcsolatai a XIII-XIV. században

A Habsburgok és a svájci kantonok közötti konfliktus jól feldolgozott téma a történet-tudományban. Azonban már a német történetírásban is kevésbé ismert, hogy ezen háborúban nemcsak a család főága, hanem annak egy oldalága, a Habsburg-Laufenburgok is részt vettek, akiknek szerepük volt a svájci térségben.

A helyi világi elit közé tartoztak, mindamellett az egyik családtag, II. (Habsburg-Laufenburg) Rudolf (1274-1293) révén ők adták a konstanzi püspököt. Ezen oldalág I. (Habsburg) Rudolf német király nagybátyjától származtak. A Laufenburg-ág eredete egészen az 1238-ban történt birtokfelosztásig vezethető vissza, amikor II. (Idős) Rudolf (?-1232) halála után a két testvér IV. Albrecht – a főág megalapítója – és III. Rudolf – az oldalág megalapítója – felosztották egymás között a család birtokait. Az idősebb testvér a mai Svájc északnyugati részén fekvő birtokokat kapta meg (Aargau, Frickgau, Zürichgau északi része), míg a fiatalabb testvér a közép-svájci területeket (Luzern, Schwyz, Klettgau, Laufenburg).

A Rudolf-ág vizsgálata új perspektívát adhat Elő-Ausztria helyzetéről a késő középkorban, hiszen keveset tudunk a Habsburgok ezen birtokáról. Mindamellett más világításba teszi a sváb nemesi család és a svájci kantonok konfliktusát. Van-e a Laufenburg-ágnak része abban, hogy a megmaradt elő-ausztriai területek legfontosabb eleme az Osztrák-Svábföld maradt, morgarteni és sempachi csata után is? Mennyire voltak hatással a Habsburg-főág és a létrejövő svájci kantonok közti konfliktusra? Jobb viszonyuk volt-e a svájciakkal, mint a hercegi főágnak? Előadásomban ezen kevésbé ismert Habsburg-oldalág, a Habsburg-Laufenburgok világi és egyházi kapcsolatait kívánom ismertetni és a főággal párhuzamot állítva kontextusba helyezni.

A gondoskodás ára: női idősödéstapasztalatok elemzése feminista gerontológiai megközelítésben

Társszerző: dr. Lendvai Lilla

Az *ageizmus* – azaz az életkor alapú előítélet – bizonyítottan hat az idősök életminőségére, és ezt a hatást más társas kategóriák – például a gender – mediálják. Ennek ellenére Magyarországon nem készült még kutatás az idősök ageizmusélményeiről. Jelen interdiszciplináris, kvalitatív kutatás célja, hogy a hazai idősödéskutatásban elsőként, a feminista gerontológiai elméleti keretet alkalmazva feltárja, hogyan formálja a nőiség és a sikeres idősödés társadalmi elvárása a nők idősödéstapasztalatát. Kutatási kérdéseink ennek megfelelően a következők voltak: hogyan viszonyulnak az idős nők az időskorhoz? Hogyan viszonyulnak az idősödéshez és a nőiséghez kapcsolódó társadalmi normákhoz? Milyen stratégiákat alkalmaznak az időskorral kapcsolatos sztereotípiák kezelésére? Kutatásunkban 15 félig strukturált interjú készült 70 évesnél idősebb nőkkel, majd az interjúkon tematikus tartalomelemzést végeztünk.

Eredményeink szerint az interjúalanyok egyszerre internalizálták az időskori sztereotípiákat, a sikeres idősödés elvárását és a női szerepelvárásokat. A gondoskodói szerep időskorban is meghatározó maradt, és azt a résztvevők többsége pozitívan értékelte. Ugyanakkor saját gondozási szükségleteiket az autonómia elvesztéseként és a családjukra rótt teherként élték meg. Az észlelt ageista megkülönböztetések a másokra utaltság érzését erősítették a megkérdezettekben. Az autonómia megőrzésének és ezáltal a sztereotíp idősképpel való azonosítás elkerülésének legfontosabb módja az aktív, tevékeny lét fenntartása volt. Az eredmények rámutattak, hogy az ageizmus elleni beavatkozásoknak foglalkozniuk kell a nemi szerepekkel és az általuk generált egyenlőtlenségekkel, különös tekintettel a gondoskodói szerepre.

Kulcsszavak: feminista gerontológia, észlelt ageizmus, szubjektív időskor, sikeres idősödés, idős nők

Németh Kristóf Marcell – Salánki Petra Karolina

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Hogyan NE írjunk önéletrajzi művet? – avagy a *Pickle for the Knowing Ones* miért nem alkalmas arra amire szánták?

Valamilyen szinten mindenki szeretné, hogy a következő nemzedékek emlékezzenek rá. Ehhez szükség van arra, hogy valaki élete folyamán olyan dolgokat valósítson meg, amikről érdemes lesz megemlékezni évek múlva is, és arra is, hogy ezt olyan módon örökítse meg, ami az emberek számára befogadható. Timothy Dexter esetében csak az előbbi valósult meg.

Timothy Dexter élete úgy hangzik, mintha egy kalandregény főhőséről beszélünk, mégis valós események sorozata. Üzletember létére csak olyan döntéseket hozott, melyek eredményeképpen csődbe kellett volna mennie, ennek ellenére valahogyan mégis sikerült megtöbbszöröznie a vagyonát. Hirtelen meggazdagodásának következményeképpen egója gyorsabban nőtt, mint az elismertsége. Minden igyekezete ellenére a vagyonosabb társadalmi réteg kilökte magából, így nem jutott magasra a társadalmi ranglétrán.

A massachusettsi Maldenből származó Timothy szegény családból származott, halálakor mégis az állam legmódosabb emberei közé tartozott. Utolsó éveiben úgy vélte, hogy meg kell örökítenie élete legfontosabb eredményeit, ezzel a céllal kezdte el megírni a *Pickle for the Knowing Ones* című önéletrajzi próbálkozását.

Valójában viszont ez jóindulattal is csak részben sikerült. A mű maga nem más, mint harmincoldalnyi csapongás, melyben kritikákat fogalmaz meg az állammal, kortársaival és a feleségével szemben, mindezt mindennemű nyelvtani norma felhasználása nélkül. A több kiadást is megelő mű pénzügyi siker volt számára és bár azt a célt elérte, hogy Timothy neve nem merült feledésbe, a könyv tartalma már nem tudott hasonló eredményt elérni.

Az előadás folyamán ezt az irodalmi munkát fogjuk górcső alá venni, kielemezni, hogy milyen elemek szabotálják abban, hogy célját elérhesse, hogy végül választ tudjunk adni arra a kérdésre, hogy hogyan *ne* írjunk önéletrajzi művet.

Németh Lídia

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A másik, aki ugyanaz - a női tapasztalat megoszthatóságáról Sanja Iveković munkáiban

A '70-es évek jugoszláv *undergroundját* alapvetően meghatározó, máig gyakran kiállított Sanja Iveković munkái nemcsak a művész nemzetközi elismertsége miatt érdemelnek nagyobb figyelmet, hanem mert rajtuk keresztül rekonstruálható a titoizmus alakulásának több fázisa, illetve a jugoszláv feminista mozgalom egyes állomásai. Előadásomban Iveković fontosabb munkáin keresztül szeretném bemutatni, hogyan dolgozott a művész (a térségben elsőként) a nőnek mint politikai szubjektumnak a megkonstruálásán, hogyan tért el vagy éppen fonódott össze a jugoszláv női tapasztalat a keleti blokkon kívül eső országokban megéltekkel.

Iveković korai, a performativitás Judith Butlertől származó fogalmával összefüggésbe hozható műveitől jutunk el azokhoz a performanszokhoz, amelyek már sokkal inkább azt leplezik le, hogy a „*The Personal Is Political*” Carol Hanisch-tól származó szlogenje csupán a nyugati nők helyzetét írta le, a szocialista szatellitállamokban a problémafelvetés megfordulni látszott: a politikai vált személyessé. A művész ma is releváns voltát alátámasztandó elemzem a '90-es évek átalakulásai után, 2001-ben állított ellenemlékművét, a *Lady Rosa of Luxembourgot*, mellyel Iveković nemcsak lehetővé tette, hogy a női szubjektum behatolhasson a hagyományos térfelosztás alapján férfi terrénumnak tekintett köztérbe, hanem utat nyitott egy újfajta múlt- és traumafeldolgozásnak.

Iveković munkái a feminizmust módszerként használják fel, amelynek segítségével egyéb politikai kérdések összefüggései tárulnak elénk: a szocialista hatalmi működés intim tereket sértő gyakorlatainak felfedésétől indulva pár évtizeddel később a nemzetállami lét és az emlékezetpolitika problémái kerülnek fókuszba.

Knockout sejtvonalak létrehozása az emberi egyszálú DNS-kötő fehérjék sejtfunkcióinak vizsgálatára

Az egyszálú DNS-kötő fehérjék (SSB-k) alapvető szerepet játszanak a genom integritásának fenntartásában azáltal, hogy megvédik az egyszálú DNS-t (ssDNS) olyan létfontosságú sejt folyamatok során, mint a replikáció, transzkripció vagy a DNS hibajavítás. Az emberben a hSSB1 és a hSSB2 a sejtmagi DNS-javításában és stresszválaszában vesz részt, míg a mitokondriális SSB (mtSSB) a mitokondriális DNS (mtDNS) védelméért felelős. E fehérjék működési zavara fokozott genominstabilitáshoz, károsodott sejtfunkcióhoz és olyan betegségek kialakulásához vezethet, mint a rák vagy a mitokondriális rendellenességek. Kutatócsoportunk egy nemrégiben végzett tanulmánya kimutatta, hogy a hSSB1 részt vesz a citoplazmatikus stresszgranulumok (SG) kialakulásában is, ami nemcsak eddig ismeretlen szerepére világít rá ezeknek a fehérjéknek, hanem egyúttal új aspektust is jelent a sejt stresszszabályozásban.

Kutatásunk célja a fent említett SSB-k genomfenntartásban és stresszválaszban betöltött szerepének feltárása, különös tekintettel azok stresszgranulumokban való szerepére. A CRISPR-Cas9 génszerkesztési technika alkalmazásával sikeresen létrehoztuk a hSSB1 és hSSB2 knockout (KO) sejtvonalatokat, míg a mtSSB KO generálása folyamatban van. Emellett, a hSSB1/2 stresszgranulum-képződésben betöltött szabályozó szerepének vizsgálatához célzottan kiűtöttük a G3BP1-et, amely a stresszgranulumok egyik kulcskomponense, és egy G3BP1 KO sejtvonalat hoztunk létre referenciamodellként. Ezeket a sejtvonalatokat gondosan validáltuk, így megbízható alapot nyújtanak az SSB-k DNS-javításban, stresszválaszban és sejtstresszszabályozásban betöltött szerepének tanulmányozásához.

Németh Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

Kommentár és kritika alakzatai Walter Benjaminsnál

Theodor W. Adorno *Charakteristik Walter Benjamins* című írásában úgy fogalmaz, hogy Walter Benjamin munkásságát alapvetően határozták meg a kommentár és kritika alakzatai. Ennek egyik korai artikulálódása Benjamin 1922-es *Vonzások és választások* című tanulmányában valósult meg, ahol a kommentár és kritika műfajának definícióját és eszköztárát élesen elhatárolja. Ezen írásban található meghatározásokból kiindulva elemzem elsősorban a két műfaj elkülönítését, majd pedig ezeknek alkalmazását magán a szövegen belül. Továbbiakban pedig a két fogalom külön-külön való előfordulását mutatom be és elemzem. Ez több szempontból is problémát vet fel, ami egyrészt az életmű műfaji heterogenitásából, másrészt pedig a tág időkeretből fakadhat, amely több korszakot foglal magába.

Az előadás fókuszában csak mellékesen, egyfajta kerülőútként merül fel Benjamin szépirodalmi és egyéb műkritikusi tevékenysége, amelyek később az életmű filozófiai és történelemfilozófiai vonatkozásai felé vezetnek tovább. Az egyik cél ezen két, az első tárgyalt szövegben élesen szembeállított megközelítés keveredésének felmutatása és elemzése. Mindezeket a fogalmakat és elválasztásokat elemzem Benjamin kései, történelemfilozófiai írásai – *A történelem fogalmáról* és a *Passagen-Werk* N konvolútumában található töredékek – kapcsán, melyeknek lényeges részét képezi a dialektikus kép koncepciója. A tézis az, hogy a korábban vázolt kritika-kommentár struktúra tovább hagyományozódik erre a korszakra is. Mindezt közelítem az adornoí immanens kritika fogalmához, a két koncepció hasonlóságait és eltéréseit felmutatva.

Dicke állapotok összefonódása

A kvantumrendszerekre jellemző szuperpozíció elvéből következnek a részrendszerek közötti, ún. *nemklasszikus korrelációk*. Ilyen például az összefonódás, ami a nemklasszikus korrelációk legfontosabb megnyilvánulása. Klasszikus korrelációk létrehozhatók a részrendszereken végzett, „lokális” műveletekkel és a köztük lévő klasszikus kommunikációval, amit a köztük átvitt klasszikus rendszerekkel való klasszikus kölcsönhatásokkal lehet megvalósítani. Összefonódásról beszélünk akkor, ha a korrelációkat ezek segítségével sem lehet létrehozni, hanem ehhez valódi kvantumos kölcsönhatás kell. Ez egy, a klasszikusnál erősebb korreláció, amelyet kihasználni nehéz, de fontos erőforrás a „kvantum előny” eléréséhez.

Az előadásban áttekintjük a sokrészű összetett rendszerek kvantum-összefonódásának matematikai leírásához, szükséges formalizmust, majd ezek segítségével vizsgáljuk a tiszta Dicke állapotú kvantumrendszerek részleges összefonódását tetszőleges dimenziójú (*qudit*) elemi részrendszerekre.

Ehhez kiszámítjuk a Dicke állapotok Schmidt-dekompozícióját és redukáltjait általánosan, zárt alakban.

Ezeknek az eredményeknek a felhasználásával kiszámítjuk a Dicke állapotok különböző típusú részleges összefonódásainak és korrelációinak mértékeit,

melyek által kimerítően jellemezzük az ilyen állapotú kvantumrendszerek részleges összefonódását.

A Schmidt-dekompozíciós eredményeink felhasználásával megadjuk a Dicke-állapotok mátrixszorzat alakját is, amelynek felírására kevés expliciten kiszámolt példa létezik az irodalomban.

A helyben lakás jogintézményének jogalkalmazási tapasztalatai a földforgalmi perekben

Otthon. Mit értünk e közismert szó alatt? Az otthon értelmezése redukálható-e egy hatósági igazolványon szereplő címre, épületre? Meglátásom szerint az otthon olyan sokoldalú kifejezés, amelyet roppant nehéz – talán lehetetlen – volna pontosan definiálni és ekként a tudományok ezerarcú világában egységesen használni.

Talán nem tévedünk azzal a kijelentéssel, hogy *otthon* alatt az emberek többsége egy konkrét ingatlanra asszociál, amely a jog szemüvegén keresztül egy adott településen található lakó- vagy tartózkodási hely, amely a természetes személy személyes és családi életének színteréül szolgál, ahol az ember nap mint nap nyugovóra tér. E meghatározásnak immanens eleme az állandóság és a lakóhelyen történő tartózkodás, azaz a lakás céljára szolgáló ingatlan tényleges használata. Okszerűen felmerül a kérdés: vajon mennyiben tekinthető az *otthon*, a *lakóhely* és az *életvitelszerű lakáshasználat* egymás szinonimáinak, illetve jogi értelemben mi adja a különbséget közöttük? Az életvitelszerű lakáshasználat értelmezése, igazolásának módja sem volt sokáig magától értetődő a közigazgatási ügyszakas ítélkezési gyakorlat tükrében, amelyet a jogalkotónak az a döntése is kifejezésre juttat, hogy a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvényben 2024. július 1-jei hatállyal egzaktnak meghatározta azt, hogy mit kell a jogalkalmazóknak életvitelszerű lakáshasználat alatt érteni. E törvénymódosításnak az ítélkezési gyakorlatra kifejtett hatása esetelemző módszer útján egyelőre nem mérhető.

Ennélfogva a 2024. július 1. előtti bírói gyakorlat analízise tud számunkra iránymutatást adni. Jelen előadás a földforgalmi perek sokrétűségére figyelemmel igyekszik az életvitelszerű lakáshasználat értelmezésével és igazolásával kapcsolatban felmerülő vitás kérdéseket a közigazgatási peres eljárások terepén, alkotmányossági elveket is figyelembe vevő vizsgálódás révén bemutatni.

Kunszentmárton román megszállása a kortárs helyi sajtó tükrében

A Román Királyság által 1919. áprilisában indított hadjárat során Csonka-Magyarország területének jelentős része a román királyi haderő megszállása alá került, köztük az ország fővárosa, Budapest is. A megszállás nagy terhet jelentett a vidék és a főváros lakosságára is. Az invázió idejéről és az azt követő időszakból számos forrás, köztük jelentős sajtóforrás is fennmaradt az utókor számára. A fellelhető sajtóforrások egyike a *Kunszentmártoni Híradó*, melyet 1918-ban dr. Domján Jenő ügyvéd alapított Kunszentmártonban.

Vizsgálatom célja, hogy rekonstruáljam és elemezzem a román megszállás kunszentmártoni történetét, illetve feltárjam a *Kunszentmártoni Híradó* által kialakított és a kortárs olvasók elé tárt képet. E kutatás során a vizsgálódási alapot a *Kunszentmártoni Híradó* fennmarad évfolyamai képezték, melyet a témában íródott szakirodalom egészít ki.

Az előadásom elején a román invázió Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei fejezetét, majd azon belül is Kunszentmárton kálváriáját ismertetem, így letéve a szükséges alaptudást. Ezt követően, a második pontban bemutatásra kerül a *Kunszentmártoni Híradó*, illetve a felmerülő kutatási lehetőségek és nehézségek. Harmadik lépésben bemutatásra kerülnek a kutatás során kimutatott eredmények, hogy a sajtó szerint mit is éltek át a román elnyomás során a város polgárai. Ennek során külön kitérek a rekvirálásokra, illetve a lakosság és a megszálló csapatok közötti súrlódásokra, esetleges konfrontációkra. Legvégül összegzem a fontosabb konklúziókat és vázolom a kutatás jövőjét.

Olay Hanna Noémi

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bioromantika Keserü Ilona művészeti praxisában

A bioromantika elképzelése Kállai Endre *A természet rejtett arca* című munkája nyomán vált jelentős művészetfilozófiai programmá, amely a XX. század második felében számos hazai és nemzetközi alkotói praxis elméleti háttérét képezte. Előadásom Keserü Ilona, hazánk egyik legismertebb női festőművészenek munkásságában kívánja bemutatni a bioromantika szerepét, hatását és alkotói világképpé alakulását. A napjainkban széles körben tárgyalt poszthumán diskurzus érdekes kontextusba helyezi ezt a korábbi elméleti irányzatot, és relevánssá teszi tárgyalását a kortárs művészet kapcsán.

Ebben a megközelítésben az absztrakt művészet a modern természettudomány, különösen a fizika, élettan és lélektan vívmányai által kialakított új világképet jeleníti meg a képzőművészeti alkotásokban. A bioromantikus felfogás alapján a világegyetem és a természet minden létezője egy azonos, sejtszintű alapszerkezetre épül, amely ezekben az alkotásokban saját elemi szintjén jelenik meg, különböző mikro- és makrokozmoszokat létrehozva. Kállai szerint a nonfiguratív műveken megjelenő szerkezetek az világ létezőihez hasonlóan „*már pontszerű, csírázó állapotában is magában viseli a maga kiteljesedett alakjának és életrendjének alakképletét.*” (Kállai, 2001.)

Hipotézisem szerint Keserü művészetében ez az anyagi oldalról történő megközelítés, a természet legkisebb alkotóelemeiből és azok mozgásából, folytonos változásából építkező vizuális világ fogalmazódik meg a gesztuson és az érzeki, ösztönös megközelítésen keresztül. Mestere, Martyn Ferenc Lossonczy Tamással együtt gyakorlati munkásságával teremtette meg a nonfiguratív festészet alapjait, ehhez nyújtotta Kállai a bioromantika koncepcióját művészetfilozófiai háttérként. Saját festészetébe örökölt koncepcióként kerültek be a Kállai féle gondolatok, amelyek meghatározták az elméleti alapjait képzőművészeti praxisának. Állításomat a bioromantika eszméjéhez kapcsolódó szakirodalom bemutatásával szeretném bizonyítani, valamint a Keserü művészetében való gyakorlati megjelenését műelemzési szempontokkal alátámasztani.

Pál Krisztián

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Szobi család genealógiája

A Szobi család egy középkori, Nógrád vármegyei nemesi família. A család genealógiájának átfogó megírására utoljára a XIX. század második felében vállalkoztak. Ugyan azóta számos eredmény született főleg Jakó Zsigmond, Kubinyi András és Bónis György tollán a család egyes tagjaival kapcsolatban, ezek felhasználásával a társadalmi emelkedést megrajzoló munka még nem látott napvilágot. Jőmagam ezen eddigi eredmények feldolgozásával és további adatok hozzáadásával szeretném egységben láttatni a család társadalmi helyzetét, továbbá a birtokviszonyait. Ebben elsősorban a ránk maradt okleveles anyag nyújtott segítség. A Szobi családot Nagy Lajos király emelte nemességre, s adományozott annak földbirtokot 1380-ban. A XV. század közepén élő János már az egregius megszólítással Hunyadi János temesi alispánja, majd budai várnagya. Fia, Péter már országnagy, az 1460-as években Bosznia, Horvátország és Dalmácia bánja. Kevesebb mint száz évvel a nemesítés után a Szobiak országnagyot adtak, tehát a kutatás a genealógiájuk összefoglalásán túl társadalomtörténeti adalékokkal is szolgál Nógrád vármegye nemességére nézve. A XV. század végén, XVI. század elején Szobi Mihály politikai karrierje hamar összefonódott Werbőczy Istvánéval, aki kezdetben jegyzője volt. Ebből hamarosan munkatársi viszony alakult ki akkor, amikor a köznemesi politikai élet mintegy vezetőivé váltak. Mihály házasságából felnőtt kort megélt fiúutód nem született, így a nagy társadalmi ívet megtett Szobi család 1527-ben fiágon kihalt.

Kognitív nyelvészeti módszerek az angol nyelvi szókincstanításban

A kognitív nyelvészet megközelítése szerint a nyelvhasználat kognitív folyamat. Ez a szemlélet fontos elméleti és módszertani vonatkozásokat vet fel az angol mint idegen nyelv tanításának területén: magyarázatot adhat olyan nyelvi kapcsolatokra, amelyeket korábban elemezhetetlennek tekintettek, ezáltal megkönnyítve az idegennyelv-tanulók szókincstanulását.

A tanulmány egy vegyes módszerű kísérletet mutat be, amely 14 középiskolai tanuló tanításával tárta fel a kognitív nyelvészeti módszertan kérdéseit. A kísérlet azokra a kérdésekre kereste a választ, hogy hogy hogyan lehet kognitív nyelvészeti alapú tananyagokat létrehozni és használni, és mennyire hatékonyak ezek a hagyományos módszerekhez képest. A kísérlet phrasal verbök tanítására koncentrált, amelyek gyakran kihívást jelentek a nyelvtanulók számára, és amelyek a közelmúltban kerültek előtérbe az angol nyelv tanításában. A phrasal verbök a kognitív nyelvészet számára is fontos témát jelentek, mert a fogalmi metaforaelmélet segítségével meg lehet világítani a jelentésük metaforikus elemeit. A kutatás fontos erőssége az, hogy a legújabb kognitív nyelvészeti módszertani eredményeket használja fel. Ezeket a javaslatokat, például a képek használatát és a szakszavak kerülését a kísérlet a gyakorlatban is teszteli és értékeli.

A kísérlet két nyelvóra megtervezését és megtartását jelentette, amelyek közül az első hagyományos, a második pedig kognitív nyelvészeti módszertannal tanított két phrasal verb-csoportot egy felső-középfokú középiskolai angol nyelvi csoportnak. Egy előteszt és egy kísérleti utóteszt mérte a szókincstanítás hatékonyságát. A kísérlet validitása érdekében a két phrasal verb-csoportot korpusznyelvészeti módszerekkel tettem egymással ekvivalenssé. További adatforrásokként szolgáltak a tanórákra adott reflexiók és a diákoknak a kísérleti óra alatt készített rajzai. A kutatás eredményei alapján a hagyományos és a kognitív nyelvészeti módszer azonos hatékonyságú, így a kísérleti módszerek a hagyományosak alternatívaként használhatóak a módszertani eszköztár színesítése érdekében. A tanulmány elemezte a diákoknak a tesztekben elkövetett hibáit is, a metaforikus gondolkodás kezdeti elemeit megtalálva azokban, amelyek a későbbi tanítás során hasznosíthatóak lehetnek. A tanulmány megosztja a kísérleti módszerekben rejlő lehetőségeket és kihívásokat, amelyek ezen korcsoport tanításakor felmerülnek, hogy javaslatokat tegyen egy későbbi hosszútávú kísérlet lefolytatására.

A magyarországi reindusztrializáció és szociológiai kutatásának kihívásai

Magyarország gazdaságában az elmúlt tíz év folyamán megnövekedett az ipar súlya a tőkebefektetés, az exportok megoszlása és a foglalkoztatottság szempontjából. Országunk a reindusztrializáció útján halad a rendszerváltást követő gazdasági felfordulás után, mégpedig a globális termelési láncokban elfoglalt középpozícióban, elsősorban autógyártásban és a jövőben akkumulátorgyártásban. Egyszerre történik mennyiségi és minőségi változás. Ez a folyamat a szociológiai jellegű társadalomkutatás számára komoly nehézségeket jelenthet. Történelmileg a szociológusok módszertana és hozzáállása az ipari munkásság empirikus, nem-statisztikai kutatásához nem volt kifejezetten sikeres, a terület hazánkban és globálisan is alulkutatott. Azonban amennyiben tudósokként érteni akarjuk a körülöttünk lejátszódó társadalmi folyamatokat, kénytelenek vagyunk közelebbi vizsgálatot végezni. Anélkül, hogy feltárnánk az ipari dolgozók perspektíváját korunk társadalmáról és annak viszonyairól, a lakosság közel harmadát hagynánk figyelmen kívül, nem beszélve arról, hogy ez a réteg megy keresztül talán a leggyorsabb változásokon.

Előadásomban saját a gyárkutatásom előkészítése folyamán feltárt, a reindusztrializációt kísérő társadalmi folyamatokat, valamint azok empirikus kutatásának nehézségeit fogom bemutatni. Kitérek az ipari munkásság empirikus, kvalitatív kutatásának problémáira, az erre adott korábbi megoldásokra, valamint azok előnyeire és hátrányaira. Előadásom célja elsősorban a figyelem felhívása ezen, a magyar társadalom idáig szociológusok által elhanyagolt folyamatra és annak fontosságára.

William Blake korai illuminált könyvei az ingoldi antropológia tükrében

A természetábrázolás gyakran vizsgált oldala William Blake korai műveinek. Számos ökokritikai tanulmány született a témában az utóbbi évtizedekben, amelyek bár hozzájárultak a szerző természetről való vélekedésének árnyaltabb megértéséhez, szóhasználatukban többnyire mégis megmaradtak a klasszikus blake-i terminológia keretein belül. A jelen kutatás ezzel szemben valódi újítást ígér: antropológiai szemszögből vizsgálja a korai illuminált könyveket, kiemelten a *Theľ könyvét*. A vers helyszíne, Har völgye világos rokonságot mutat azzal, amit Tim Ingold brit antropológus animikus élővilágként ír le. Ezek a vonások, amelyek különösen, de nem kizárólagosan az illuminációkon figyelhetők meg, a következők: (1) a nyitottság, (2) a közvetlen tanulás, (3) a vonalak mentén történő növekedés és az ebből következő „fonalas világszerkezet”, (4) a kapcsolatokon alapuló létezés, (5) a világ folyamatosan keletkező volta, és (6) a mozgás elsősége. A fentiek természetesen nemcsak a *Theľ könyvében* fedezhetők fel, hanem Blake más korai költeményeiben is, úgymint a *Menny és pokol házasságában* vagy *Az ártatlanság és a tapasztalás dalaiban* – a kutatás ezekkel a művekkel is foglalkozik, és átfogó kép kialakítására törekszik. A kritikai előzmények és az Ingold által használt fogalmak tisztázása után az előadás sorra veszi a hat említett jellemzőt, és rávilágít arra, hogy ezek milyen módon jelennek meg a vizsgált versekben és ezek illuminációin.

Popovics Kinga

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az ikon és az ikont néző dialógusa – a viszonzott tekintet által létrehozott tér Nicolaus Cusanus „De Visione Dei” c. művében

Talán mindannyiunk számára ismerős az a vágy, hogy lássanak bennünket – hogy egy személy, vagy emberek csoportja felénk fordítsa tekintetét. De érezhetjük ennek az ellenkezőjét is – néha azt kívánjuk, hogy láthatatlanná váljunk, hogy teljes izolációban létezzünk, vagy épp elrejtőzve, csak a saját tekintetünk legyen jelen. Nicolaus Cusanus *De Visione Dei* című műve és Jean Luc-Marion fenomenológiája mélyen tárgyalja az én és a másik tekintetének viszonyát. Közös módszerük az ikon, mint (fenomenológiai) praxis, a tekintet nem-tárgyasító megtapasztalása. Azonban mi történik akkor, amikor magamba fordulva arra vágyom, hogy képes legyek lemondani a vágyról, amely a tőlem el- vagy a rám irányuló tekintet igényét gerjeszti bennem? És hogyan értelmezhető ez az önmagam vágyára irányuló *metavágy*?

Előadásomban többek között ezekre a kérdésekre keresem a választ. A továbbiakban bemutatásra kerül a *De Visione Dei* méltán híres kísérlete, majd a másik fogalmának cusanusi meghatározása. Ezen felül vizsgálni fogom a kísérlet központi tárgyát, az ikont, és annak képelméleti sajátosságait a tekintet vonatkozásában. Megkísérlek két olyan elmélettel szolgálni, amely a viszonzatlan tekintetet a lineáris, míg a viszonzott tekintetet a fordított perspektíva kereteiben értelmezi. Végül, de nem utolsó sorban, vizsgálni fogom azt az önmagamra, saját magam által irányuló tekintetet, amely az én tekintetre vonatkozó vágyát kívánja megszüntetni, és annak sajátos viszonyát az énhez.

A kert mint heterotópia Nádas Péter A Biblia és más régi történetek 1988-as kötetében

Az előadás a kert motívumát vizsgálja heterotopikus térként, különös tekintettel annak irodalmi és filozófiai értelmezéseire. A heterotópia fogalma Michel Foucault elméletéből ered, amely szerint a kert olyan tér, amelyben különböző valóságok egyesülnek és sajátos jelentésrétegeket hordoznak. Célom, hogy a kert irodalmi megjelenítésén keresztül feltáram annak kulturális és filozófiai jelentőségét.

Komparatív elemzést alkalmazva mutatom be, hogyan jelenik meg a kert motívuma a kötet különböző egységeiben, és milyen összefüggések figyelhetők meg e térábrázolások között. A vizsgálat fókuszában a kert mint szimbolikus és narratív elem áll, amely a természettel és az emberi identitással való kapcsolatot tükrözi. Az elemzés során külön hangsúlyt kap a kert mint az emlékezés, az idő és a transzcendencia tere, valamint az a mód, ahogyan az emberi szereplők viszonya a kerthez formálja annak jelentéstartalmát.

A dolgozat irodalomelméleti keretét Foucault heterotópia-elmélete, Gaston Bachelard térpoetikája és egyéb filozófiai megközelítések adják. Az elemzés során feltárul, hogy a kert nem csupán fizikai tér, hanem az emberi tudat és a kulturális hagyományok által formált mentális konstrukció is. A kert egyszerre hordozza a rend és a káosz, a természet és a mesterségesség, az emlékezés és az elfeledés kettősségét.

A következők rávilágítanak arra, hogy a kert heterotopikus tereként való értelmezése új nézőpontot kínál Nádas Péter kezdeti kisprózái térbeli struktúráinak vizsgálatához. Ezen túlmenően az elemzés hozzájárul a térpoetika és az irodalomelmélet közötti interdiszciplináris párbeszédhez, és megalapozza a kertmotívum további kutatását az irodalmi és kulturális tanulmányok területén.

Roncsek Emma

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Magyar és Lengyel fiatalok hírfogyasztási szokásai és társadalmi aktivitásuk

Dolgozatomban a lengyel és magyar 18–24 éves korosztály hírfogyasztási szokásait és társadalmi aktivitását vizsgálom, különös tekintettel az összehasonlításukra. Míg számos kutatás foglalkozik a nyugat-európai fiatalok viselkedési mintázataival, addig a kelet-közép-európai posztszocialista országok fiataljairól kevesebb elemzés született. Alapfeltevésem szerint a két ország között számos párhuzam figyelhető meg – ennek ellenére a lengyel fiatalok körében erősebb a proaktivitás.

Kutatásom másik központi kérdése, hogy a hírfogyasztás milyen hatással van a fiatalok társadalmi szerepvállalására. Tézisem alátámasztására kvantitatív módszert alkalmaztam: két fókuszcsoportos interjút készítettem a Gdański Egyetem média szakos hallgatóival, összesen tíz lengyel diákkal. Ugyanezt a vizsgálatot tervezem magyar egyetemisták körében is, az interjúkat 2025. február 24–25-én fogom lebonyolítani.

Eddigi eredményeim azt mutatják, hogy a lengyel fiatalok valóban aktívak: tízből nyolcan részt vettek a legutóbbi, 2023-as parlamenti választásokon, amely végül kormányváltáshoz vezetett. Ugyanakkor megnyilvánulásaikból a politikai apátia jelenléte is kikövetkeztethető volt. Az általános frusztráció, kiábrándultság is érezhető volt rajtuk. A kormányváltással nem voltak teljesen elégedettek, kritikát fogalmaztak meg arról, hogy a politikai életet két párt dominálja. A hírfogyasztás formálja véleményüket és részvételi attitűdjeiket, azonban a szocializáció szintén meghatározó tényezőként jelenik meg. A magyar eredmények elemzésével, és a két ország összevetésével fogom folytatni a kutatást.

Mitől borzonganak a kutyák? – Fajfelismerés vizsgálata kutya-robot interakciók tanulmányozásával

A fajtársak és más élőlények felismerése különböző szociális kontextusokban alapvető fontosságú, adaptív viselkedés. A fajfelismerési mechanizmusok összetettsége miatt azonban vitatott, mit tekintenek az állatok élőlénynek, fajtársnak. Kutatásunkban családi kutyák spontán viselkedését vizsgáltuk ismeretlen, semlegesen viselkedő ágensekkel való találkozáskor. A családi kutyák meglévő szociális tapasztalataira alapozva azt vártuk, hogy az alanyok gyakrabban mutatnak félelemre, agresszióra utaló viselkedést, amikor egy négylábú, állatszerű robottal vagy egy segédpincér robottal találkoznak, mint amikor egy fajtárssal vagy egy emberrel. A két robottal való találkozáskor a négylábú robot esetén vártunk gyakoribb félelmi, agresszív reakciót, tekintve, hogy az állatszerűbb robot egyértelmű kategorizációja nehezebb a kutyák számára. Minden alany két ágenssel találkozott külön-külön, amelyek kétszer egyperces mozgássort mutattak be. Eredményeink alapján több kutya mutatott agresszív viselkedést a négylábú robottal szemben, ami megegyezett a predikciónkkal. Félelmi viselkedésben viszont nem találtunk különbséget a két robottal szemben. A segédpincér robottal és az emberrel való találkozáskor nem adódott különbség sem félelem, sem agresszió tekintetében. A négylábú robot jelenlétében való félelmet részben a robot kutyaszerűsége, részben az általa keltett zaj okozhatta.

Kutatásunk elsőként tett kísérletet, hogy kutya-robot interakciók tanulmányozásával vizsgáljunk fajfelismerést. A felismerési mechanizmusok mélyebb megértéséhez további kísérletek szükségesek, melyekben az ágens kutyához való hasonlóságát célzottan változtatjuk.

Sághy Viktória Anna

Pécsi Tudományegyetem, Szentágotthai János Szakkollégium

Kossuth Lajos és a brit külpolitika: Palmerston szerepe egy viharos időszakban

Kossuth Lajos az 1848–49-es magyar szabadságharc egyik legismertebb alakjaként politikai emigrációja során Európa és Amerika számos országában keltett figyelmet. Az 1850-es brit látogatása különösen jelentős volt, hiszen a brit közvélemény, politikai elit és sajtó is intenzíven foglalkozott személyével. Az előadás egy brit sajtócikk elemzésén keresztül vizsgálja, hogyan ábrázolták Kossuthot és milyen szerepet játszott Lord Palmerston brit külügyminiszter az európai forradalmak kezelésében.

A cikk ironikus és szatirikus hangvételben mutatja be Kossuth politikai pályájának ezen szakaszát, egyfajta drámai előadásként értelmezve az eseményeket. Az elemzés során bemutatom, hogyan reflektált a brit sajtó a magyar szabadságharcos szerepére és milyen diplomáciai stratégiákat alkalmazott Palmerston a Habsburg Birodalommal és Oroszországgal szemben.

A forrás és történeti kontextus elemzésével betekintést nyerhetünk a XIX. századi brit külpolitika dinamikájába, valamint abba, hogy a nemzetközi sajtó hogyan alakította egyes politikai szereplők megítélését. Az előadás célja, hogy árnyaltabb képet adjon Kossuth Lajos és az angol diplomácia kapcsolatáról, valamint bemutassa, milyen politikai és társadalmi diskurzus övezte a magyar függetlenségi törekvéseket a brit birodalomban.

Kulcsszavak: Kossuth Lajos, Lord Palmerston, brit külpolitika, XIX. századi sajtó, magyar szabadságharc, nemzetközi diplomácia

Sajósi Benedek

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Propilén-oxid hidrogénatommal való reakciójának vizsgálata mátrixizolációs spektroszkópiával

A csillagközi tér kémiai jelentőségét a XX. század első felében kezdték felismerni. Azóta 2024 novemberéig több mint 320 molekulát, gyököt, és iont sikerült kimutatni, amelyek közül csupán a propilén-oxid királis. Feltételezhető, hogy ebből komplexebb királis molekulák alakulhatnak ki a csillagközi térben. Diákköri munkám során ezt a hipotézist szerettem volna alátámasztani vagy cáfolni.

A csillagközi tér leggyakoribb részecskéje a hidrogénatom, ennél fogva a csillagközi térben kiemelt jelentőséggel bír ezek reakciója más atomokkal, molekulákkal. A hidrogénatom addicionálódhat a molekula egy atomjára, illetve ha a molekula tartalmaz hidrogénatomot, azt egy kívülről érkező hidrogénatom leszakíthatja, hidrogénmolekula keletkezése közben.

Munkám során a propilén-oxid és hidrogénatomok között lejátszódó reakció termékeinek azonosítását végeztem el. Az alacsony hőmérsékleten végzett reakciók kivitelezésére parahidrogén mátrixizolációs technikát alkalmaztam, a reakciókat infravörös spektroszkópiával követtem.

A mátrixizolációs technika előnye, hogy a reaktív gyökök csapdázhatók a mátrixban, így lehetővé válik a vizsgálatuk. A parahidrogén mátrix további előnyökkel jár. Ebben a mátrixban nagy hatékonysággal lehet hidrogénatomokat előállítani. Emellett a hidrogénatomok az alagúteffektus révén gyors, úgynevezett *kvantumdiffúzióval* képesek eljutni a minta molekuláihoz, ahol reakcióba léphetnek ezekkel.

A kísérleteim megmutatták, hogy a propilén-oxid és egy hidrogénatom reakciójának termékei közül a 2-oxopropilgyök és az izopropoxigyök keletkezik a legnagyobb mennyiségben, melléktermékként 1 propoxigyök is keletkezik. Utóbbi kettő hidrogénatom-addícióval, míg az első hidrogénatom-leszakítással jön létre. Az első kettőből további hidrogénatommal való reakciójával aceton keletkezik.

Emellett megfigyeltem, hogy a propilén-oxid ultraibolya sugárzás hatására izomerizálódik, acetonná alakul. A másik izomer, a propanal képződését nem tapasztaltam. Azonban a hidrogénatommal való reakció során kis mennyiségben keletkező propoxigyök UV-sugárzás hatására propanallá alakul át.

Eredményeim azt mutatták, hogy a hidrogénatommal történő reakciók hatására a királis propilén-oxidból akirális termékek képződnek. Azaz ebből a molekulából kiindulva, hidrogénatomok által kiváltott reakciókban várhatóan nem jönnek létre nagyobb királis molekulák. Emellett az eredmények arra utalnak, hogy a propilén-oxid, az aceton és a propanal csillagközi előfordulása kémiai reakciók által összekapcsolódik.

Verbális agresszió értékelése mesterséges intelligenciával

A verbális agresszió egy digitális terekben különösen gyakori jelenség, amely számos pszichológiai problémához vezethet. Ennek megfelelően detektálása az utóbbi időben egyre fontosabb lett. Kutatásom célja annak vizsgálata volt, hogy az ismert és széles körben használt nagy nyelvi modellek (*ChatGPT-4o*, *ChatGPT-4o mini*, *Claude 3.5 Sonnet*, *Claude 3.5 Haiku*, *Gemini 1.5 Flash*, *Gemini 1.5 Pro*, *Llama 3.2 3B*, *Llama 405B*) képesek-e az emberekhez hasonlóan értékelni mondatok verbális agresszivitását. Azt feltételeztük, hogy az emberi és a nagy nyelvi modellek értékelései között 0,6 feletti erős korreláció lesz (H_1), továbbá nem lesz szignifikáns különbség az emberi és nagy nyelvi modellek értékeléseinek mondatonkénti átlaga (H_2) és szórása (H_3) között.

A hipotéziseket egy három részből álló kutatásban vizsgáltuk, melynek első fázisában potenciálisan agresszív mondatokat gyűjtöttünk személyes részvétellel, majd ezeket értékeltettük egy online kérdőívben emberekkel, illetve *API*-híváson keresztül a vizsgált nagy nyelvi modellekkel. A hipotéziseket Pearson-korrelációval (H_1) és generalizált kevert-hatású gamma regresszióval teszteltük (H_2 , H_3).

A *Llama 3.2 3B* modell kivételével minden modell esetén erős, 0,6 feletti korrelációt találtunk az emberi értékelésekkel, a *ChatGPT-4o mini* ($r=0,81$), a *Claude 3.5 Sonnet* ($r=0,82$) és a *Gemini 1.5 pro* ($r=0,83$) esetén pedig a korreláció 0,8 feletti, nagyon erős volt. Az átlagra és szórásra vonatkozó hipotéziseket azonban csak korlátozottan sikerült igazolnunk. Minden vizsgált modell értékeléseinek mondatonkénti átlaga szignifikánsan különbözött az emberi értékelésektől, míg a szórások esetén csak a *Llama 3.2 3B modell* esetén nem volt szignifikáns a különbség ($CI=0,91-0,94$). A modellek ennek ellenére a magas korrelációs értékekből látható módon konzisztensen ítélték meg a vizsgált mondatokat, emiatt jól használhatóak lehetnek a verbális agresszió detektálására.

A két féltekés idegennyelvtanulás megvalósulásának vizsgálata az iskolai nyelvtanításban

Az idegen nyelvek ismerete alapvető készséggé vált a XXI. században, amely nemcsak a szakmai fejlődést, hanem a kultúrák közötti megértést is elősegíti. Magyarországon a nyelvtudás szintje jelentősen elmarad az európai átlagtól, ami sürgeti az új módszerek és megközelítések bevezetését. Kutatásom ezen igényre reflektálva vizsgálja, hogyan támogathatja a két agyfélteke integrált működése az idegennyelv-tanulást, különös tekintettel az iskolai oktatás keretei között alkalmazott módszerekre. Az inspirációt személyes tapasztalataim és az oktatási rendszer hatékonyságának iránti érdeklődésem adta.

Előadásom célja, hogy feltárja a kétféltekés tanulási technikák alkalmazhatóságát a hagyományos iskolai környezetben. Felmerült bennem a kérdés, hogy a zenei képzés miként járul hozzá az edukinesztetika szerint definiált bilaterális állapot kialakulásához, valamint, hogy a hívószótechnika ténylegesen támogatja-e a nyelvi készségek fejlődését.

Az empirikus kutatásom során a kvalitatív kutatási módszert alkalmaztam, amely lehetőséget nyújtott arra, hogy a diákok tapasztalatait, véleményét és fejlődését mélyebb összefüggésekben vizsgáljam. A kutatás során különféle adatfelvételi technikákat használtam, például interjúkat, kérdőíveket, a szaktanárok által írt terepnaplókat, valamint a diákok által írt esszék elemzését.

Kutatásom eredményei rámutattak, hogy a két agyféltekés tanulás nem csupán egy hatékony tanulási technika, hanem egy olyan megközelítés, amely elősegíti a tanulók aktív részvételét és motivációját. Az empirikus adatok alátámasztották, hogy az edukinesztetika által definiált bilaterális állapot eléréséhez a zenei képzés nagyban hozzájárul. Továbbá a szókincsszajátításhoz alkalmazott kedvelt két agyféltekés metódus, a hívószótechnika nemcsak gyorsabb szókincstanulást eredményezett, hanem pozitívan befolyásolta a diákok önbizalmát és hozzáállását is. Összességében a kutatás megerősítette, hogy két féltekés nyelvtanulás hozzájárulhat az oktatás hatékonyságának növelésében, ugyanakkor további vizsgálatok szükségesek a mélyebb következtetések levonásához.

Schmél Boglárka Luca

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A tanulói teljesítmények mérésére és a teljesítmények közti különbségek magyarázatára irányuló szekunder kutatás

A tanulók teljesítményének mérése sok szakember érdeklődését felkelti, és világszerte egyetértenek a mérés fontosságával. Kutatásom szekunder kutatás, amely a tanulói teljesítmény mérésére és azok közötti különbségek elemzésére összpontosít. A tanulói teljesítmények különféle tesztekkel könnyen mérhetők, és különösen értékesek azok, amelyek a kognitív képességeket mérik, mivel ezek az emberi tőke indikátorai lehetnek. Sokan az iskolában töltött évekkkel azonosítják az egyének emberi tőkéjét, Mincer (1970) elmélete alapján. Ez azonban problémás lehet, mivel nem veszi figyelembe a tágabb kontextusú tényezőket, mint például a családi háttér.

Ennek orvoslására alkották meg az oktatási termelési függvényt, amely lehetőséget ad ezen tényezők hatásának mérésére a diákok eredményeiben. Az oktatási termelési függvény felírása többféleképpen is lehetséges, azonban a szakirodalom egységes abban, hogy a családi háttér, az iskolai erőforrások és az intézményi tényezők mindenhol szerepelnek, és ezek hatását mérik. A családi háttér tekintetében fontos tényezők például a szülők gyermekeikkel töltött ideje, a szülők (különösen az édesanya) iskolai végzettsége, a család mérete és az otthoni könyvek száma. Iskolai erőforrások alatt olyan tényezőket értünk, mint az osztályméret, a tanárok száma és minősége. Az intézményi struktúrák közé tartozik például a kerettanterv, az iskolai autonómítás és különféle elszámoltathatósági mechanizmusok (pl. érettségi és egyéb kilépő jellegű vizsgák). Ezen komponensek felhasználásával megfogalmazhatjuk az oktatási termelési függvényt, kiegészítve egyéb tényezőkkel (pl. tanulói egyéni képességek, egészség stb.).

Ennek segítségével választ kaphatunk arra, hogy egyes komponensek milyen mértékben befolyásolják a tanulói teljesítményt. A teljesítmények további elemzésére lehetőség van a teljesítmények közötti különbségek vizsgálatára, akár két csoport között, mint például a városi és vidéki diákok, és tovább bonthatjuk ezeket a különbségeket további magyarázatok érdekében. A különbségek további bontására dekompozíciós módszereket alkalmazhatunk, mint például a Blinder–Oaxaca vagy a Juhn–Murphy–Pierce dekompozíciós módszerek.

Sebők Liliána

Színház- és Filmművészeti Egyetem

A Megváltó mint vendég Szakonyi Károly Adáshiba című drámájában

Szakonyi Károly *Adáshiba* című drámája a Bódog család egy estéjének ábrázolásán keresztül társadalomképet ad a szocializmus „jóléti” időszakából. A legkisebb fiú születésnapjára gyűlnek össze a szereplők, az alkalom mégsem válik ünnepivé. A hagyományokról csak beszélnek, szavaik üresek, és már maguk sem tudják, mi a valódi. A Bódog család se nem boldog, se nem gazdag (mely a *bódog* szó régebbi, ritka jelentése), csupán bódult.

Előadásom témájának a mű középpontjában álló vendégmotívumot választottam. Felsorakoztatam a különböző típusokat, nagy hangsúlyt fektetve az egyik vendégre, Emberfire, aki a család albérlőjeként van jelen – valójában ő Jézus Krisztus. Bemutatom a szereplők egymáshoz való kapcsolatát, illetve ennek hiányát, és központi helyet elfoglaló televízióhoz való viszonyt, amely diszkurzus egyik fő alkotóelemévé válik, „szellemi csörgőként” funkcionál. Végigtekintem a Megváltó csodatételeit és fogadtatásukat a televízió jelenlétének tükrében.

A vendégtematika tárgyalása után az általánosabb motívumhálózatot is felvázolom, különös tekintettel a bibliai motívumokra, mint a hal, a bor, a (keresztre feszítésnél szögekkel roncsolt) kéz, a kézmosás és az özönvíz. Emellett szót ejtek a szó erejéről, a zajról, az akadályozott kommunikációról, a felejtésről, továbbá az akvárium és a kerék (továbbá kerekesség, gördülékenység) motívumáról is.

Előadásom végén pedig kitekintek a műfajiság kérdésére: a szerző komédiaként jelöli meg a művet, rá fogok mutatni arra, hogy az eltelt időt figyelembe véve mára tragédiába fordult át.

Skrabák Boglárka

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

Két magyar nyelvi elemző, a HuSpaCy és az e-magyar összehasonlítása

Napjaink nyelvészeti és nyelvtechnológiai kutatásaiban fontos szerepet játszanak a különböző nyelvi elemzők. A magyar nyelv szempontjából a legjelentősebb elemzők közé tartozik a *HuSpaCy* és az *e-magyar*, azonban explicit összehasonlító elemzés még nem készült róluk. Ezt az összehasonlítást teszi lehetővé az általam fejlesztett *Launcher_ema-gyar_huspacy* Python-alkalmazás a tokenizálás, morfológia, lemmatizálás, szófaji címkézés, függőségi elemzés és névelem-felismerés szintjén.

A program több szempontból támogatja mind az elemzőkkel történő kutatómunkát, mind pedig az elemzési eredmények összehasonlítását. Ez magában foglalja az elemzők lefuttatásának támogatását, azok informatikai megvalósításának egységes keretbe foglalását, teljesítményjavítást, valamint a kimenetek megfelelő formába való transzformálását a két elemzőrendszer speciális tulajdonságait figyelembe véve, szükség esetén megfelelően kezelve. Így – a használatbeli és logikai különbségek csillapításával – szemléletes és praktikus összevetéseket bocsát a nyelvészeti, nyelvtechnológiai területen kutató szakemberek rendelkezésére.

Az előadás ennek az alkalmazásfejlesztési és nyelvészeti munkának az informatikai megvalósulását mutatja be, illetve fényt derít az elemzők néhány olyan informatikai tulajdonságára, amely hatással lehet a kapott elemzési eredményre. Az előadás körbejárja számos ilyen jellemző tényleges hatását, egy országgyűlési jegyzőkönyv szövegén kapott eredményeket, valamint az alkalmazás által nyújtott megoldásokat.

Sólyom Bence Ádám

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az EU hidrogénpolitikájának áttekintése és értékelése az Hidrogénstratégia félútjához érve

Az Európai Unió hidrogénstratégiája a klímaváltozás elleni küzdelem és az energiaátállítás központi eleme. A 2020-ban bevezetett stratégia célja a megújuló hidrogén előállításának és felhasználásának elősegítése, különösen az ipari és közlekedési ágazatokban. Az EU ambiciózus célokat tűzött ki, köztük 10 millió tonna megújuló hidrogén előállítását 2030-ig.

Azonban a stratégia számos kihívással néz szembe, mint a magas előállítási költségek, a korlátozott infrastruktúra és a globális versenyképesség hiánya. Alábbiakban elemzem a hidrogénstratégia fejlődését, a kék és zöld hidrogén közötti vitákat, az EU hidrogénpiacának jelenlegi állapotát, valamint az EU ipari versenyképességének erősítését célzó *Clean Industrial Deal* hatását. Végezetül javaslatok kerülnek bemutatásra a hidrogénimport növelésére, a keresleti oldal ösztönzésére és az innováció támogatására, hogy az EU fenntartható és versenyképes hidrogéngazdaságot építhessen ki.

Kulcsszavak: Hidrogénstratégia, Green Deal, Clean Industrial Deal

Soós Veronika

Szegedi Tudományegyetem

A gyermekkor világa Kádár Erzsébet novelláiban

Kádár Erzsébet (1901–1946) a XX. század első felének méltatlanul elfeledett szerzője – eredetileg festőnek készült, az írást divatlevelekkel és kritikákkal kezdte, majd a *Nyugat* 1935-ös novellapályázatán elnyert díj avatta a folyóirat novellistájává. Témáit saját életéből merítette: a novellák alapanyagát a dzsentrí személyesen is átélt-átérzett pusztulása, a férfi-nő viszonyok problematikussága, és nem utolsósorban a gyermekkori élmények szolgáltatták.

Összesen nyolc novellájában idézi meg a gyermekkor világát, és figyelembe véve, hogy írói életműve mindössze harminc novellából áll, ez jelentős aránynak tekinthető. A legfrissebb, 2021-es szövegkiadások szerkesztői is felfigyeltek rá, hogy a gyerekkor fontos, visszatérő témája az elbeszéléseknek: a *Csók és festék*-kötetben az *Emlékek*, *Az utolsó őzbak*-kötetben pedig a *Ki a gyerekszobából* cím alá rendezték ezeket az írásokat.

Előadásomban Kádár Erzsébet gyermekkorról szóló elbeszéléseinek narratív és tematikus sajátosságait vizsgálom, különös tekintettel azokra a jegyekre, amelyek a novellákban ábrázolt gyermekeket és anyafigurákat megkülönböztetik a szerző publicisztikáinak idealizált gyerek-, illetve anyaképétől. A *homoktorta* című novella elemzésén keresztül a gyermeki perspektíva érvényesülését mutatom be.

Végezetül kitérek arra is, hogy a novellák külső- és ruhaleírásai miként kapnak központi szerepet a szubjektumábrázolásban: míg egyes novellákban a ruházat a gyerek- és kamaszlányok szerepmódel-kereséséhez köthető, más szövegekben a gyermeki kiszolgáltatottságot, illetve a gyermeki szubjektum változékonyságát és kiismerhetetlenségét hangsúlyozza.

Szabó Barbara Noémi

Eötvös Loránd Tudományegyetem , Eötvös József Collegium

RAG teljesítmény optimalizáció az Embedding Modell domén specifikus finomhangolásával

Ez a munka, információ előkereső rendszerek teljesítményének a javítására fókuszál Retrieval-Augmented Generation (RAG, Generálás beágyazott visszakereséssel) használatával, ipari adatok kontextusában. A RAG egy olyan gépi tanulási módszer, ami kombinálja a releváns információ előkeresését az adatbázisból egy generatív modellel, hogy pontosabb kimenetet állítson elő. Az adatok (dokumentumok) általában vektorként (szöveg embedding) vannak eltárolva, megkönnyítve így az előhívás folyamatát hasonlósági keresés segítségével.

A motiváció a kutatás mögött a vállalati adatkezelés kihívásaiból fakad. Jelenleg a tudás gyakran strukturálatlan dokumentumokban van eltárolva, ami nehezíti és időigényessé teszi az előkeresés folyamatát. Ennek a projektnek a célja csökkenteni azt az időt, amit a dolgozók információ előkereséssel töltenek a folyamat az optimalizációjával. Ez elősegítheti az adat vezérelt döntéshozatalt.

A finomhangolás, mint megközelítés azzal igazolható, hogy a létező nagy nyelvi modellek gyakran nem teljesítenek olyan jól az ipar-specifikus terminológia miatt, megnehezítve ezzel a pontos előhívást. A nagyobb modellek, amelyek jobban teljesítenek ebben a szituációban nagyobb költségekkel is járnak. Az alapoktól történő tanítás pedig olyan számítási költségekkel jár, ami csak limitált mennyiségű cég számára elérhető.

A módszertan magába foglalja az adatok előkészítését, szintetikus adatok generálását, az alap modell kiválasztását a tanítást (maszkolt nyelvi modellezés és kontrasztív tanulás) és a finomhangolt modell kiértékelését.

A projekt fő kontribúciói:

□ Megvizsgálni, hogy a finomhangolás képes-e fokozni a RAG pipeline teljesítményét és ha igen, akkor mennyire;

□ Hogyan lehet hatékonyan előkészíteni az adatokat az Embedding modell finomhangolásához privát adathalmazon;

□ És ha adott dokumentumok egy privát halmaza, akkor hogyan lehet hatékonyan finomhangolni az Embedding modellel az általánosító képesség elvesztése nélkül.

Képrekonstrukció a proton komputertomográfiában mesterséges intelligencia alkalmazásával

A poszter a protonkomputertomográfia (pCT) fejlesztését mutatja be, amely pontosabb daganatleképezést és sugárterápiás kezelést tesz lehetővé. A jelenlegi röntgenalapú CT-felvételek és a protonhatótávolság-értékek között akár 2–3 mm-es eltérés is lehet, ami kedvezőtlen a protonterápia során, ahol a protonok energiáját a Bragg-csúcsnál adják le, kímélve az egészséges szöveteket. A pCT a protonok paramétereinek (pozíció, irány, energia) mérésével pontosabb anyagi jellemzőket nyújt, javítva a terápia hatékonyságát.

A poszter összefoglalja a protonok anyaggal való kölcsönhatását, különösen a többszörös Coulomb-szórás hatását, amely kulcsfontosságú a pCT-képrekonstrukció minőségéhez. A Bergen-pCT kollaboráció szilícium pixeles nyomkövető rétegekből és digitális kaloriméterekből álló detektorrendszert fejleszt, amely képes mérni a protonok irányát és energiáját. A GATE keretrendszerben készült szimulációk valósághűen modellezik a protonnyaláb és különböző fantomok (pl. inhomogén fej-fantom) kölcsönhatását. A Bragg-görbék elemzése azt mutatja, hogy a protonok energia-leadási csúcsa a nyaláb kezdeti energiájától és a fantom szerkezetétől függ.

A rekonstrukciós eljárások (pl. ART és Richardson–Lucy-algoritmus) a protonpályák mentén mért adatokból állítják elő az anyag relatív megállítóképesség-térképét. A kis szórési szögek pontos nyomon követése kulcsfontosságú a pCT-képek minőségéhez, míg a szimulációk igazolják, hogy a detektorok adataiból a háttérzaj kiszűrése mellett pontosan becsülhető a Bragg-csúcs helye és az anyagok RSP-értéke. Ezek az eredmények előkészítik a pCT klinikai alkalmazását és hozzájárulnak a protonterápia finomításához.

Egy lehetséges továbbfejlesztési irány a szűrt részecskék energia–Bragg-csúcs-koordináta-relációjának neurális hálózattal történő betanítása, ami pontosabb előrejelzést tesz lehetővé.

Az integráció mankói - a menekültek beilleszkedésért tevékenykedő német és olasz civil szervezetek

Előadásomban arról beszélek, hogy az Európán kívülről Németországba és Olaszországba érkezett menekültek integrációja hogyan valósul meg. Prezentáciomban nagy hangsúlyt helyezek a civil társadalomra és szervezetekre. A menekültekkel foglalkozó civil szervezetek képesek elősegíteni a menekültek jogainak megvalósulását, illetve pótolni a jogi hiányosságokat.

A téma azért fontos, mert 2015-től kezdődően nagyszámú menekülő érkezett Közel-Keletről, Afrikából és Közép-Ázsiából Európába. Németországot azért választottam vizsgálódásom tárgyaként, mivel nagy szerepe van ebben az országban a „*Willkommenskultur*” politikának és a civil társadalom hagyományosan jelentős részt vállal a társadalmi problémák megoldásában. Olaszország pedig földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően az első európai uniós országnak számít, ahová megérkeznek a menekültek.

2023 őszén Münchenben voltam Erasmus-ösztöndij keretében. Itt-tartózkodásom alatt készítettem saját mélyinterjúkat a Bellevue di Monaco, ArrivalAid és a JUNO (*Eine Stimme für geflüchtete Frauen* – a menekült nők hangja) szervezetek menekültjeivel és munkatársaival.

A 2024-es őszi félévet pedig Rómában, a Joel Nafuma Menekültközpont gyakornoka-ként töltöttem, így az olasz menekültintegrációba is beleláthattam. Itteni kutatásaimban az interjúalanyokat hólabda módszerrel választottam ki. Arra kerestem a választ, hogy hogyan működik együtt a német valamint az olasz állam a civil szervezetekkel ebben a kérdésben. Németországot és Olaszországot vizsgáltam, a 2015 utáni menekültválság időszakát.

A Münchenben készített interjúk és az olaszországi tapasztalatok adják előadásom alapját, amelynek haszna, hogy a két egymástól igen eltérő ország menekültpolitikáját összehasonlítva, következtetéseket vonhassunk le, hogy hogyan lehet a menekültek integrációját még jobban megvalósítani.

A farkassá változott pap – egy 16. századi farkasember-történet lehetséges olvasatai

1560. augusztus 28-án kelt két provizori jelentés Nádasdy Tamásnak címezve, melyek emberfarkasok pusztító támadásait írták le. A forrás nemcsak azért fontos, mert az első írásos emlék Magyarországon, amelyben említésre kerülnek a farkasemberek, hanem azért is, mert több szempontból egyedi, unikális szöveggel áll szemben a kutató. Ennek ellenére még nem foglalkoztak megfelelő mélységben a szöveggel. Mogyorósi Sándor szinte csak ismertette a forrást (annak tartalmát francia hatásoknak tulajdonítva), Tóth G. Péter szintén, bár ő már foglalkozott a jelentést írók személyével is. Azonban a forrás sokkal több lehetőséget rejt magában.

A magyar *werwolf*-perekre nem jellemző az emberevés, a farkassal való kapcsolat is az adott közösség valamely periferára szorult tagjával szemben megfogalmazott vádként jelenik meg, illetve a farkassá változás mindig a farkasember szabad akaratából történik. Ezzel szemben a vizsgált szöveg farkasembere egy pap, aki különféle Isten ellen, az isteni rend ellen elkövetett bűneiért bűnhődésképpen kénytelen farkasalakban élni, és ebben a formájában embereket támadott meg. Viszont az emberevés nem természetéből fakad, hanem szintén az isteni büntetés része.

A jelentésben egészen egyedi módon keverednek a népi hiedelmek, és az „elit kultúra” farkasemberekről alkotott elképzelései. A kutatás célja, hogy ezt a keveredést a fennálló források (boszorkányperek, kriptozoológiai írások) adta lehetőségek szintjén számszerűsítse, a szöveget a magyarországi boszorkányüldözések, és azon belül a *werwolf*-perek, illetve a farkasember-felfogás különféle aspektusainak figyelembevételével, a történeti kontextusban (például a törökök győzelmeinek isteni büntetésként való értelmezése, a farkasemberek megjelenése mint az apokaliptikus félelem jele) értelmezze, valamint feltérképezze a lehetséges kelet- és nyugat-európai párhuzamokat.

Borbély Szilárd "Kafka fia" című művének elgondolása Gilles Deleuze és Félix Guattari elméleti keretrendszere felől

Kezdjük a közepén! „Az állattá-leendés mozdulatlan, egy helyben történő utazás, amely kizárólag intenzitásokban élhető és ismerhető meg”, írja a Deleuze–Guattari páros, az elbeszélés műfajáról és leendési formáiról. Zárójelbe hozzáfűzik „intenzitásküszöbök áltépése”, lábjegyzetbe pedig megemlítik Kafka kétfajta utazásfelfogását „az egyik extenzív és szervezett, míg a másik intenzív és töredékes, hajótörés vagy fragmentum – ami – történhet helyben is, akár a »szobájában« is, csak annál intenzívebb lesz”. Jelen előadás a második, az intenzív és töredékes utazás elképzelésére fókuszál, mintegy a deleuze-i rizómarendszerre rezonálva.

A *Kafka fia* egy odú, amelynek térképe „önmagába visszatérő útvonalakat” rajzol ki, illetén pedig mindegy, hogy hol lépünk be, hiszen már a szerkezet részét képezi a kint is, a térkép általunk rajzolódik ki, „követik és kísérik a sétálót, aki persze nem jut sehová”. Kutatásom egyik tételmondata az, hogy bár a *Kafka fia* inherensen része egyfajta totalitásnak (ez lenne az absztrakt gépezet), megértésére mégsem kell törekednünk, sőt képtelenség is lenne; ugyanakkor a totalitás is inherens e könyvben (elrendeződés), ami azonban bármely útvonalon elindulva feltérképezhető.

Mindettől elmozdulva ugyanakkor azt is fontosnak tartom leszögezni, hogy a *Kafka fia* deleuziánus elgondolása csupán az egyik „önmagába visszatérő út”, a diskurzus rizomatikusrendszer-belépője. Elméletem főként három kapcsolat mentén szeretném kifejteni, mely egyszersmind a módszertanom, a rizóma feltételezése. Előadásom főtézise ebből fakadóan a Deleuze–Kafka–Borbély háromszög termékeny viszonyát állítja, felhívva a figyelmet a rizomatikus rendszer irodalomelméleti lehetőségeire. Deleuze Kafkához viszonyulásának fókuszpontja először is a *Kisebbségi irodalomért* alcímet viselő Kafka-könyv, ami a nyelv, a politika, s ennél fogva a kisebbségi irodalommal foglalkozik, beleértve a műfaji kérdéseket is. Borbély és Kafka kapcsolódására az átívelő műfaji problémafelvetésen haladva, a recepciót és egyéb külső áramlatokat érintve, a főszöveg bizonyos részeinek vizsgálatára térek. Az áthidalhatatlannak tűnő Deleuze és Borbély viszonyrendszert pedig a főszöveg deleuziánus olvasata igyekszik megválaszolni, mintegy konklúzióként is.

Kinematikai útvonaltervezés önvezető autókhoz

Az önvezető és vezetést segítő rendszerek az autóiipar egyik vezető trendjévé váltak. Segítségükkel az autók biztonságosabbak lesznek, kevesebb energiát használnak, vagy kényelmi funkciókkal bővülnek. Ezen technológiák előfeltétele egy hatékony, biztonságos útvonal megtervezése, mely figyelembe veszi a jármű kinematikai limitációit.

Tetszőleges parkolási esetek megoldása továbbra is kihívást jelentő probléma, mely akadályokkal teli környezetben egy rendkívül számításigényes feladat. Habár a szakirodalomban több heurisztikus módszer ismert (A^* algoritmus diszkrétizált állapottéren, RRT, *spline*-alapú módszerek, optimalizáción alapuló módszerek), több nyitott kérdés is van.

A kutatás során nagyszámú szabványosított parkolási eseten és több járműmodellen vettem össze az útvonaltervező algoritmusokat. Foglalkoztam a többek között a keresési tér diszkrétizációjának és a mozgási primitivek optimális konfigurációjával. Implementáltam és teszteltem több olyan heurisztikát, melyek egyszerre veszik figyelembe az akadályokat és az autó kinematikai limitációit, majd egy saját módosítást is javasoltam.

Új geometriai módszereket dolgoztam ki, melyek jelentősen gyorsítják az akadályokkal való ütközés detektálását, így lehetővé teszik hosszabb primitivek hatékony ellenőrzését a heurisztikában és az útvonaltervező többi részében egyaránt. Az új módszer lehetővé tette egy több elemből álló mozgásprimitív halmaz alkalmazását, mely javította a tervező teljesítményét és a talált út minőségét is.

Szilágyi Sarolta

Állatorvostudományi Egyetem

Örökerdő és vágásos üzem mód aljnövényzeti szintre gyakorolt hatásainak összehasonlítása mecseki őshonos fafajú erdőkben

Magyarországon másfél évszázada döntően vágásos üzem módban (VÜ) kezelik gazdasági erdőinket. Az elmúlt évtizedekben azonban az örökerdő üzem mód (ÖÜ) területi részesedése is növekszik. A két üzem mód között jelentős ökológiai különbségek feltételezhetők. A VÜ homogén, egykorú erdőállományokat hoz létre nagy intenzitású zavarást jelentve az erdei életközösségekre. Ezzel szemben az ÖÜ várhatóan fenntartja a folyamatos erdőborítást és többkorú, heterogén szerkezetű erdőket eredményez.

A kutatás célja a VÜ és az ÖÜ aljnövényzeti diverzitásának és fajösszetételének összehasonlítása a Mecsek két erdőtömbjében. Egy VÜ-ban és egy ÖÜ-ban kezelt mintaterületen összesen 40 ponton vizsgáltuk a lágyszárú fajok és az 50 cm-nél alacsonyabb fásszárú egyedek fajösszetételét és diverzitását.

Eredményeink alapján több szempont szerint is eltér az ÖÜ és a VÜ aljnövényzeti szintje. A VÜ-ban magasabb a fajsám és a borítás, valamint nagyobb a lombkorona-záródásihiány mértéke. Zárterdei fajok nagyobb relatív gyakorisággal fordultak elő az ÖÜ-ban, míg a VÜ-ban a generalista és nyílt vegetációhoz kötődő fajok jelentek meg magasabb arányban. Az ÖÜ-ban nagyobb relatív gyakorisággal fordultak elő graminoid és fásszárú fajok. Az ordináció alapján a két gazdálkodási mód aljnövényzeti összetétele részben átfed, viszont többváltozós varianciaanalízissel szignifikáns eltérést tudtunk kimutatni közöttük.

Az eredmények fényében elmondhatjuk, hogy az ÖÜ hatékonyabban tartja fent a természetes erdők szerkezeti jellemzőit, mint a VÜ. Az ÖÜ-ban nagyobb arányban fordulnak elő erdei fajok, míg a VÜ-ban a generalista és a nyílt vegetációhoz kötődő fajok gyakoribbak. Az ÖÜ jobban megőrzi a vegetáció faji és funkcionális összetételének erdei jellegét, ezáltal hatékonyabb lehet a biodiverzitás megőrzésében.

Szinnyai Dávid

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Viharsarok-per és visszhangja

1937. március 10-én megjelent Féja Géza *Viharsarok* című szociográfiája. Az Athenaeum kiadó tizrészesre tervezett, *Magyarország felfedezése* című sorozatának első kötete, noha tudományos igénnyel született, alig titkolt politikai célja volt. Féja – a növekvő népi mozgalom egyik legaktívabb tagjaként – a magyar parasztság, különös tekintettel a vagyontalan agrárproletariátus nyomorára, elmaradottságára akarta felhívni a figyelmet. Mindezért legfőképpen az egészségtelen magyar birtokmegosztást és az ezt fenntartó politikai-társadalmi elitet okolta. Éles kritikái nem maradtak válasz nélkül.

Féját 1937. április elején az ügyészség osztály elleni izgatás büntette és a magyar állam és nemzet megbecsülése ellen elkövetett vétség miatt helyezte vád alá. Az ügy, a *Viharsarok* példányainak lefoglalásától, a szerző és a kiadó többszöri vád alá helyezésén, felmentésén át, a Kúria végső, elmarasztaló ítéletéig, 1939-ig elhúzódott. Féja végül 1940 májusában kormányzó kegyelemben részesült.

A *Viharsarok*-per politikai indíttatása egyértelmű; nyitánya volt a korszak „írópereinek”, amelyek a népi mozgalom egyre erőteljesebb politikai élet vették célba, új fejezetet nyitva a hatalom és kultúra viszonyában a Horthy-korszakban. Az eközben zászlót bontott Márciusi Front más közreműködőit, Kovács Imrét, Veres Pétert, Erdei Ferencet is perbe fogták. Az előadás a *Viharsarok* elleni büntetőeljárás menetét, ellentmondásait és hatalmi-politikai áthallásait igyekszik körbejárni, az eddig még részletesen fel nem dolgozott peranyag elemzésével és kontextusba helyezésével, valamint rövid kitekintéssel az ügy terjedelmes sajtóvisszhangját illetően.

Harcosok és alvilág: samurai hagyaték a yakuzában

A japán történelem két meghatározó társadalmi csoportja a *samurai* és a *yakuza*. Bár látszólag eltérő szerepet töltöttek be, kutatásomban azt vizsgálom, milyen történelmi, ideológiai és kulturális kapcsolódási pontok figyelhetők meg közöttük. A samurai réteg eltűnése után számos eszme – például lojalitás, becsület, az erőszak alkalmazása és hierarchikus szerveződés – maradt fent a mai yakuza csoportokban. Sok egykori harcos sodródott a társadalom peremére – de hogyan alakult át ez a réteg a modern alvilág képviselőjévé, a yakuzává?

A kutatásom arra keresi a választ, hogy hogyan állítható párhuzamba a samurai *bushidō kódex* és a yakuza által követett *ninkyō-dō*, illetve milyen módon őrizték meg és alakították át a samurai erkölcsi normáit. Mindkét csoport számára fontos a feltétlen hűség, a közösség védelme és az önfeláldozás, bár ezek más társadalmi környezetben kaptak helyet.

Emellett arra is kitérek, hogy az ikonikus yakuza rituálék – mint a *yubitsume* (ujjperc-levágás) vagy a *horimono* tetoválás – hogyan vezethető vissza samurai hagyományokra.

Célom tehát annak feltárása, hogy a samurai hagyományok és erkölcsi normák milyen módon épültek be a yakuza szervezetbe és identitásba, és milyen társadalmi tényezők játszottak szerepet a két csoport átmenetében.

Szmodis Borbála

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

A Hailer család házasságkötései. Egy esettanulmány a 18–19. századi Szomódról

Előadásom egy Szomód településen élt család, a Hailerok házasságaival foglalkozik. Két szempont, a szezonális és az első házasságukat kötő menyasszonyok és vőlegények életkora alapján követhetjük végig a család jeles eseményeit.

Szomódon község két felekezet – katolikus és református –, illetve két etnikum – magyar és német – együttélése valósult meg. A török háborúk következtében elnéptelenedett településre a Tisza-vidékről érkezett reformátusok költöztek be. Ide telepítette le gróf Esterházy József a katolikus németeket, amellyel elkezdődött a két felekezet és nemzetiség máig tartó együttélése.

Az általam vizsgált Hailer család katolikusok és német nemzetiségűek voltak. Egy tagjuk a helyi egyházközség gondnoka volt, illetve a borbély-seborvosi mesterséget is űzték több generáción keresztül, a rájuk vonatkozó anyakönyvi adatok pedig a településen kívüli kiterjedt kapcsolataikról árulkodnak. Mindezek alapján feltételezhetjük, hogy – előjáró pozíciójuknál fogva – házasságaik tipikusak, a közösség normáinak megfelelően kötöttek, amelyek mintaként szolgálhattak a település többi lakójának is.

Kutatásom során a történeti demográfia eszközeivel dolgoztam, amely sokszor marginális területet foglal el, kevesen művelik, éppúgy, mint a lokális vizsgálatokat. Ezen mélyfúrások azonban nagyban árnyalhatják a korszak társadalomtörténetéről alkotott képünket, vizsgálatom ezért ezekbe a törekvésekbe kíván bekapcsolódni.

Kutatásom forrásbázisát Szomód település katolikus és református házassági anyakönyvei jelentették, azonban az esettanulmány elkészítéséhez a többi anyakönyvtípus, illetve az Esterházy család kegyúri iratai is segítségemre voltak.

Egy mikrotörténeti esettanulmány fókuszpontot teremt, elkészítésekor olyan folyamatokra figyelhetünk fel, amelyek egy makrovizsgálat során nem feltétlenül bukkannak a felszínre.

Szöke Péter Ferenc

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Öntudat. Erény. Nevelés?

Az általános pedagógiai gondolkodás nagy hibája, hogy híján van a filozófiai és történeti megalapozottnak és pusztán pszichológiai és szociológiai dimenziókban szemléli a nevelés problémáját. Mikor a nevelés genealógiájáról beszélek, akkor e felfogás lebontására teszek kísérletet egy olyan gondolati fonál kialakításával, amellyel bemutathatók bizonyos problémákat.

Ilyen probléma például magának az iskolának mint intézménynek a szerepe (annak posztstrukturalista kontextusával, melyet Foucault, Deleuze és Bourdieu szolgáltat) a modern/kapitalista gondolkodásban. És ezen (már) posztmodern Zeitgeist mégis milyen oktatási szisztémát hordoz magában, mi lenne az a vágyott cél, azaz erény és ideál, amelynek mentén, amilyenre formálni kívánják korunk ifjúságát, feltéve, persze, ha van ilyen koncepció. A freire-i pontok mentén, e vélt vagy valós „koncepció” kritikáját fogalmazom meg. Noha viszont ahhoz, hogy ezen kritikát megfogalmazhassam, el kell kissé merülnünk a történelmi előzményekben, hogy mégis milyen tradícióból merítkeznek tudatosan vagy tudattalanul az iskola intézménye. E tradíció példának okáért a behaviorizmusból és a karteziánus filozófiából (nevezetesen Descartes és La Mettrie *test és elme* felfogásából) tevődik össze.

Mindezek után megpróbálok egyfajta kiutat felvázolni az iskola és a strukturális mező által konstruált 22-es csapdájából, azáltal, hogy valamiféle alternatívát próbálok felvázolni egy univerzális – társadalmi értelemben vett – erény definiálásával, illetve annak oktathatósági lehetőségeiről (itt elsősorban Platón, Spinoza és Deleuze gondolataira támaszkodom majd).

Takács Árpád

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A Szaturnusz hexagonjának komplex vizsgálata elméleti és kísérleti módszerekkel

A Szaturnusz északi pólusa körül található hatszögletű légköri képződményt először a Voyager űrszondák figyelték meg az 1980-as évek elején, és azóta folyamatos megfigyelések igazolták hosszú távú stabilitását. E szabályos alakzat fizikai mechanizmusának megértéséhez több elméleti leírás is született. Az egyik lehetséges magyarázat a barotropikus instabilitás, amelyben a sebességkülönbségből adódó nyírófeszültségek gerjesztik a perturbációs hullámokat. Ez az instabilitás abból ered, hogy a Szaturnusz pólusa lassabban forog, mint az egyenlítője, ami eltérő szögsebességű áramlási rétegeket hoz létre, kedvező feltételeket teremtve a hullámjelenségek kialakulásához.

A kutatás célja az eddig létező analitikus modellek továbbfejlesztése, valamint a jelenség numerikus és kísérleti vizsgálata. Ennek érdekében az űrben, a Nemzetközi Űrállomáson, súlytalansági körülmények között egy olyan kísérletet hajtottunk végre, amelyben egy meghatározott módon forgó, gömbszerű test körül kialakuló folyadékáramlást tanulmányozunk. A kísérlet során nyert adatokat egy saját fejlesztésű PTV (*Particle Tracking Velocimetry*) algoritmus segítségével elemezzük, és a folyadékdinamikai módusok vizsgálatával arra keressük a választ, hogy milyen feltételek vezetnek stabil sokszögalakzatok kialakulásához. A mérések eredményeit numerikus szimulációkkal vetjük össze, hogy megvizsgáljuk, milyen mértékben reprodukálhatóak laboratóriumi méretarányban a Szaturnuszon megfigyelt jelenségek.

Eredményeink hozzájárulhatnak a bolygók légkörében létrejövő stabil struktúrák kialakulásának mélyebb megértéséhez, és segíthetnek egy általánosan alkalmazható elméleti modell kidolgozásában.

Tarnai Csillag

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

Ottlik Géza Buda című regényének ember- és társadalomképe az 1980-as évek társadalmi változásainak tükrében

1982-ben Balassa Péter *„a legjobb magyar regénynek”* nevezte az *Iskola a határont*, Ottlik Géza és életműve pedig a '80-as évek elején hamarosan előkelő helyet foglalt el az új magyar irodalom példamutató képviselőinek sorában. Az ottliki életmű egyre növekvő ismertsége és megbecsültsége szorosan összekapcsolódott az államszocializmus évtizedeiben lejátszódó történelmi-társadalmi folyamatokkal, amelyek függvényében az irodalom szerepéről alkotott elképzelések is állandó változásban voltak.

A *Buda* (1993) történelem- és társadalomképének elemzésével egyrészt a „*prózafor-dulat*” értelmezéstörténetéhez szeretnék hozzájárulni azzal, hogy arra kérdezek rá, melyek lehettek azok az ideológiai-észjárásbeli gyakorlatok és meggyőződések, amelyek Balassa Péter értelmezésében a „*prózafor-dulat*” alkotóinak közös értékrendszereként tűnnek fel, valamint hogy ezeket hogyan értelmezi újra a *Buda* című regény. Másrészt célom, hogy a *Buda* recepciójának korábbi, döntően filológiai kérdésekre szorító irányaitól eltérően egy olyan olvasatát nyújtsam Ottlik Géza utolsó, posztumusz megjelent írásának, ami számot vet a szerző életét és kritikai fogadtatását behálózó versengő irodalom- és társadalomfelfogásokkal.

Ottlik Géza az államszocializmus éveiben megvalósult szerepvállalásai és Balassa Péter elemzései alapján a „*prózafor-dulat*” ideális szerzőit úgy azonosítom, mint akik szub-verzív jellegüket az adott történelmi-társadalmi kontextusban való kívülállásukból nyerték. A *Buda* azonban a szubjektum énelbeszélésébe olyan elemeket is beemel, amelyek a különböző szereplehetőségek közötti választás kényszerét mutatják fel. A szöveg ezeken keresztül kísérli meg felrajzolni Magyarország történelmi tablóját az 1920-as évektől az 1956-os eseményeken át egészen az 1980-as évek végéig.

A *Budában* egy olyan író attitűdje jelenik így meg, aki ugyan továbbra is a civilizációs hazugságokon átlátó magatartásformát érzi magáénak, mégis szerepkonfliktusba kerül önmagával, amikor elvégzi az ezért a világképert szavatoló körülmények vizsgálatát. A hitelesség, valamint a demokrácia és irodalom viszonyára rákérdező dilemmák így nem kapnak megnyugtató, kielégítő választ, az írásstratégiában a konfliktus feloldhatatlansága exponálódik.

Tibiássy Adalbert István

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A VB(-) spinkvantumbit elektron- és magspinállapotainak gerjesztései

Az elmúlt években egyre világosabbá vált, hogy a kvantum-számítástechnika és a kvantumos érzékelés jelentős szerepet fog játszani a jövő tudományos fejlődésében. Kutatásomban a félvezetőkben megvalósuló ponthibákon alapuló kvantumbitek egyikét vizsgáltam.

A rendszer a hexagonális szerkezetű bór-nitridben található negatív töltésű bór-vakancia centrum volt. A bór-vakancia az öt körülvevő nitrogén magspinekkal erősen csatolt spinrendszert alkot, amely különösen érzékeny a mikrohullámú gerjesztésre. Erős mikrohullámú tér hatására számos jelenség figyelhető meg, amelyek közül dolgozatomban a többfotonos elnyeléseket és a magspinek rezonanciáját vizsgálom részletesebben. Mivel a gerjesztés időfüggő térként jelenik meg, az időfejlődés egyenletei analitikusan nem oldhatók meg; ezért N-edrendű perturbációszámítást és numerikus szimulációkat alkalmaztam a jelenségek leírására. A magspinek rezonáns gerjesztésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy azok is csatolódnak a mágneses térhez, így magspin-állapotok közötti átmenetek is megfigyelhetők.

Kiderül, hogy a magspin-állapotok között több átmenet valósul meg, amelyeket a hiperfinom kölcsönhatás erőteljesen befolyásol a keveredésen keresztül. Dolgozatomban arra kerestem választ, hogy a magspinek jelenléte és gerjesztése milyen módon hat az elektronspin átmeneteire és esetleges többfotonos elnyeléseire. Eredményeimet az angliai Exeteri Egyetem kísérleti adataival is összevetettem, és jóslatokat fogalmaztam meg további mérések várható kimeneteleire.

Az emíliai dialektus mássalhangzócsoportjainak fonotktikája

Kutatásom során egy olyan olasz dialektust vizsgálok, aminek az összetett mássalhangzócsoportjai már-már a szláv nyelvekre hasonlítanak (pl. *dmamdga* 'vasárnap', *zbdŋl* 'kórház' stb.). Arra keresem a választ, hogy milyen mássalhangzó-kapcsolatok hol fordulnak elő az emíliai dialektusban.

Két kérdéskörrel foglalkozom. Először a szótagstruktúrát vizsgálom, és arra keresem a választ, hogy milyen mássalhangzók lehetnek a szótagkezdetben, a kódában, esetleg a szótagmagban. A réshangok megelőzhetik a zárhangokat az onsetben, és követhetik a zárhangokat a kódában (pl. *[zbdŋl]* 'kórház', vagy a *[ftiŋr]* 'öltözik, INF'), ezzel megszegve a Sonority Sequencing Principle-t, ami kimondja, hogy a szótag legzengőbb szegmentumától (szótagmagtól) a szótag szélei felé fokozatosan csökken a szegmentumok szonoritása (Selkirk 1982, Zec 1989, Clemens 1990, Blevins 1995).

A kutatás második részében a képzési helyek kiemelt szerepére világítok rá. Az emíliai dialektusban vannak olyan nazális-zárhang kapcsolatok, amik szőelején engedélyezettek, és vannak olyanok, amik nem. Míg a **[ntŋr]* 'takarít, INF' agrammatikus, a *[mdeŋva]* 'arat, E/3, múlt' nem, pedig mindkettőben a szőeleji mássalhangzócsoport egy nazális hangból és egy zárhangból áll, ami azt jelenti, hogy a SSP mindkét helyen ugyanúgy sérül. Az emíliai dialektusban a homorgán (azonos helyen képzett) nazális-mássalhangzó kapcsolatok szőeleji pozícióban előidézik az epentézist (pl. **[ntŋr] > [antŋr]* 'takarít, INF'), a nem homorgán nazális-mássalhangzó szekvenciák pedig nem (pl. *[mdeŋva]* 'arat, E/3, múlt'). Ezt a jelenséget a fonotaktikai elemzések fogalomrendszerének (felismerési kulcsok, kontraszt, percepció) a segítségével magyarázom meg.

Vasvegyületek azonosítása és eloszlása az *Eisenia andrei* (Annelida, Oligochaeta) ép és regenerálódó központi idegrendszerében

A regeneráció a poszttembrionális morfogenezis speciális formája, amelynek megismerése a szövet- és szervképződés folyamatának megértését biztosítja. A vas másodlagos biogén elemként alapvető celluláris és fiziológiai folyamatok nélkülözhetetlen komponense. Vas-kofaktorok szükségesek a terminális oxidációlánc enzimeinek működéséhez, a DNS-, RNS- és fehérjeszintézishez, a sejtciklus szabályozásához. Ezek a folyamatok kiemelt jelentőségűek mind a fiziológiás, mind a reparatív regenerációban. Ennek ellenére a vas-kofaktorok reparatív regenerációban játszott szerepét csak részlegesen ismerjük.

Az *Oligochaeta* gyűrűsférgek az elvesztett posztklitelláris szelvényeiket néhány hét alatt regenerálják, amit intenzív sejtosztódási és sejt differenciálódási folyamatok tesznek lehetővé. A perifériás szövetek (hám-, izom- és kötőszövetek) újraképzését idegrendszeri hatások befolyásolják, egyidejűleg új idegi struktúrák alakulnak ki a regenerált szelvényekben. Az intakt hasdúccláncban különböző vastartalmú molekulákat mutattunk ki hisztokémiai módszerek alkalmazásával. Egyes neuronokra hemoglobin (főleg Hb4 alegység) expresszió, míg a perikaryonokat körülvevő gliában nem-hem természetű ferri-vegyület (feltehetően a vas tároló ferritin) felhalmozódás volt jellemző. Ez az eloszlás jellegzetesen megváltozott a hasdúcclánc regenerációja során. Az újraképzett idegszövet kimutatható mennyiségű hem-vegyületet tartalmazott már a regeneráció korai fázisában, míg a ferritin felhalmozódása csak a regeneráció későbbi fázisára volt jellemző.

Eredményeink arra utalnak, hogy az idegszövet regenerációját a vas-vegyületek szállítása, felvétele és intracelluláris transzformációjának szabályozása jelentős mértékben befolyásolja. A regeneráció során a vas különböző formáinak elérhetősége és szabályozása speciális mechanizmusok révén történik, ami új megvilágításba helyezheti a poszttembrionális morfogenezis vasanyagcseréjét.

Varga Borbála Kincső

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eötvös József Collegium

„Az Úr visz, a szellem, a titok, a fény” – Szabó Lőrinc költészetének
metafizikai útkeresése

A református lelkész felmenőkkel rendelkező Szabó Lőrincnek már korai lírájában megmutatkozik az erős vallásos neveltetés, illetve a szakralitás iránti érzékenység. Költészetének mai napig tartó népszerűsége ellenére mindezidáig nem sokan próbálkoztak szövegeinek a metafizika felől közelítő olvasatával, habár a költő maga is többször reflektált saját református örökségére, a hittel való küzdelmeire, költészetében pedig nem csupán a keresztény, de a keleti vallások iránti érdeklődés is megmutatkozik. A magát egyik versében „*istent akaró ateista*”-ként említő költő műveiben gyakran beszél arról, éppen hogyan viszonyul protestáns örökségéhez, és hogyan válik a gyermekkori, megtagadott hitből, „bőrön túl kezdődő” metafizika, avagy Szabó Lőrinc nyelvén: „*Túlvilág és Titok*”. Köteteinek verseiben jelentős számban találhatók a vallásos nyelvből vett kifejezések, illetve sűrűn jelentkezik a metafizika iránti igény, mely egyes későbbi verseiben már egy személyes isten utáni vágyként, mégis annak visszatérő elutasításaként mutatkozik meg.

Kutatásom három kulcsszó köré épül: a fény, a vágy, illetve a titok olyan motívumok Szabó Lőrinc életművében, melyek bár olykor összemosódnak, többnyire mégis elkülöníthető módon fedik le azt a hármas irányt, melyek költészetében mind végsősoron a metafizika, olykor pedig már egészen az istenkeresés felé mutatnak. Előadásomban a fény motívumhoz a panteista, a vágyhoz a szerelmi, a titokhoz pedig a kereszténységgel foglalkozó verseket kapcsolom, melyek egyes szövegekben akár egyszerre is megjelennek (pl. „*a vágy, amit én fénynek nevezek / és szentléleknek a hívő*”). Céloom tehát az önmagát ateistaként definiáló Szabó Lőrinc verseit egy eddig kevésbé kutatott szempontból vizsgálni, és egy átfogó képet alkotni a műveiben fellelhető metafizikai útkeresésről.

Vég Dorina Mirtill

Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium

A borderline személyiségzavarban szenvedő személyek önjellemezésében megjelenő nyelvi markerekről

Pilot kutatásomban a borderline személyiségzavarral (BPD) rendelkező egyének önjellemezésében megjelenő narratív és nyelvi markereket vizsgáltam különböző módszerekkel, a BPD-s célcsoport szövegeit összehasonlítva a kontrollcsoportéval.

A vizsgálat alapjául a félig strukturált STIPO-R interjú kérdései szolgáltak, melyekre adott válaszokat háromféle módon elemeztem: a *NarrCat* programmal, az NYTK szentimentelemzőjével, valamint a minta sajátosságait figyelembevéve, klasszikus manuális szövegelemzéssel. Szignifikáns eltérések születtek a manuális elemzés és a szentimentelemzés során, míg tendenciaszerű különbségek voltak kimutathatók a *NarrCat* tagadás- és pszichológiai perspektíva moduljainak eredményeiben. A BPD-s személyek önjellemezése jelentősen negatívabb tónusú volt, szövegeikben gyakrabban fordultak elő enkódolási hibák, illetve negatív vonatkozású emotív fokozók, intenzitásjelölők. Ezen túlmenően gyakoribb volt a tagadás a BPD-s csoportban, míg a kontrollcsoport tagjai inkább a pszichológiai perspektíva felvételére mutattak hajlandóságot.

Az eredmények összhangban állnak az eddigi szakirodalommal, megerősítve, hogy a borderline személyiségsszerveződésre jellemző primitív elhárító mechanizmusok a nyelvi és narratív mintázatokban is megmutatkoznak. A kutatás rávilágít arra, hogy az önjellemezés módja és annak nyelvi sajátosságai fontos betekintést nyújthatnak a borderline személyiségstruktúra sajátosságaiba és a mögöttes pszichodinamikai folyamatokba, proponál egy lehetséges, új terápia során hasznosítható eszközt.

Kulcsszavak: borderline személyiségzavar, önjellemezés, narratív kategoriális elemzés, nyelvi elemzés, szentimentelemzés, pilot study

Vörös Emese Hargita

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bibó István Szakkollégium

Szabályozási ellentmondás József Attilának: Kartoték-adat-e a szívünk? – Avagy a digitális állampolgárság keretrendszerének megértése

A digitális állampolgárság kérdése egyre fontosabb szerepet tölt be a modern társadalmak működésében, különösen a közszolgáltatások digitalizációja, az elektronikus ügyintézés területén. A 2024. július 1-jén lépett hatályba a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény – Dáptv. –, mely ennek a magyar digitális állampolgárság (DÁP) koncepciónak a szabályozási keretrendszerét adja. A folyamatban lévő megvalósulásának hatásait és eredményeit még nehezen lehet mérni, azonban ezen mérés hatékonyságához és a tudományos diskurzushoz hozzájárulhat annak a logikának a megértése, mely a jogalkotót vezérelte a szabályozási struktúra kialakításában.

Az előadás első felében a DÁP koncepció nemzetközi kontextusát és hazai interpretációjának egyes kérdéseit érintjük, míg a második rész a digitális ügyintézés rendszerének strukturális áttekintését, valamint a Dáptv. rendszertani logikáját mutatja be. Vizsgálandó, hogy a Dáptv. valóban megvalósítja-e a digitális állampolgárság ideáját. Ehhez az előadás két kérdés megválaszolásán keresztül nyújt segítséget. 1. Mik azok az alapok és célkitűzések, melyeket meg „kellene” valósítani a digitális szolgáltatások kialakításakor? 2. Milyen jogintézményeket hoz létre és vesz ki a Dáptv. jogrendszerből a „digitális állampolgárság” jegyében?

Összegezve: a téma keretrendszerét tekintjük át tudománynépszerűsítő céllal, különös tekintettel a digitális állampolgár koncepció hazai és nemzetközi szabályozási illeszkedésére, valamint a magyar digitális állampolgárság koncepciójára.

Pécs szerb megszállása Visy László naplójának tükrében

Előadásomban Pécs szerb megszállásának történetét, főbb fordulópontjait kívánom bemutatni Visy László, a megszállás idején már nyugalmazott pécsi főispán szemszögéből, a feldolgozott naplóbejegyzésein keresztül. Az említett ego-dokumentum kivételes forrása az I. világháború, valamint az azt követő szerb megszállás baranyai viszonyainak. A főispán 1914 és 1921 között vezette monumentális naplóját.

Prezentációban ismertetem Visy életpályáját, illetve a szerb megszállás közvetlen előzményeinek tekinthető történelmi situációt és eseményeket. Bemutatom a megszállás néhány jelentős epizódját, melyeken keresztül ismertetem Visy látásmódját, tapasztalatait, valamint a megszállásról és magukról a megszállókról alkotott véleményét. Visy László a klasszikus multipozicionális helyi elit tagja volt, aki a vezető közigazgatási pozícióján és politikai karrierén túl a társadalmi-közületi és a gazdasági szektorban is fontos szerepet töltött be. A szerb politikai törekvések (impériumváltás, majd Baranyának a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz történő csatolása) ellen kibontakozott magyar ellenállás egyik központi szereplőjének volt tekinthető. Megbecsült, köztiszteletben álló személy, aki az információáramlás kulcsszereplője volt, mindig naprakész tájékozott naplóbejegyzéseket vezetett, még az 1917-es főispáni hivatalból történt nyugdíjazása után is. A dokumentum a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Vármegyei Levéltárában található.

A Magyarországon jelenleg használt makroszeizmikus kérdőív módosítása és a kiértékelés számítógépes programmal történő felgyorsítása

A földrengések intenzitását a lakosság által kitöltött makroszeizmikus kérdőívekkel mintegy 100 éve vizsgáljuk Magyarországon. Ennek célja, hogy a műszeres mérések segítségével meghatározott momentummagnitúdó-adatokat validálni lehessen, és hatékonyan fel lehessen mérni a földrengéseknek az emberekre, az állatokra, az épített környezetre, valamint a természetre gyakorolt hatását még viszonylag kisebb szeizmikus eseményeknél is. Az általam leszűrt tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy a módszer jelenleg nem alkalmazható tökéletesen, több szempontból is fejlesztésre szorul.

Előadásomban a témához kapcsolódó két fontos célkitűzést mutatom be:

- egyrészt egy olyan számítógépes program kidolgozását, amelynek alkalmazásával a jelenlegi webes kérdőív adatainak feldolgozását gyorsabbá lehet tenni,
- másrészt a feldolgozás tapasztalatai és más nemzetközi példák alapján javaslatot teszek a magyarországi makroszeizmikus kérdőív átalakítására.

A Kövesligethy Radó Szeizmológiai Observatóriumban végzett kutatásaim során összevettem Magyarország makroszeizmikus kérdőívét más országok kérdőíveivel, illetve az EMS-g8 európai makroszeizmikus skálával. Prezentációmban bemutatok egy, az általam begyűjtött tapasztalatok figyelembevételével elkészített módosított változatot.

A kiértékelést segítő program elkészítéséhez a *Python* programozási nyelvben implementáltam R. M. W. Musson brit szeizmológus 2006-ban publikált eljárását. A fejlesztés során számos nehézségbe botlottam, amely rávilágított arra, hogy

- nemcsak a kérdőív tartalmi átalakítását érdemes megfontolni,
- hanem az adatgyűjtés módját is célszerű átalakítani,
- illetve az adatfelvétel módja miatti bizonytalanságokat anomália detektálással érdemes kiegészíteni és *fuzzy* logika használatát is érdemes megvizsgálni.

Weismüller Roland

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Magspin polarizáció maximalizálása a PulsePol protokoll segítségével

A magspin polarizációs protokollok kulcsfontosságú elemei a modern NMR és MRI méréseknek, valamint a szilárdtest kvantumalkalmazások, például a kvantumérzékelés, kvantumkommunikáció és kvantumszámítás fejlesztésének. Az utóbbi időben a széles tiltott sávú félvezetők az optikailag „címkézhető” elektronspin-qubitek ígéretes alternatívaként jelentek meg a nukleáris polarizáció számára, az elektronspin és a magspin közötti dinamikus spin polarizációs átvitel révén.

A kvantuminformaticai alkalmazásokban széles körben használt PulsePol protokoll különösen hatékony és robusztus a gerjesztési hibákkal és a rezonanciától való elhangolódásokkal szemben. Azonban a protokoll pontos numerikus szimulációi és alapos elméleti megértése eddig korlátozott volt a hiperfinom csatolás leírásában használt közelítések figyelmen kívül hagyása miatt.

Kutatómunkám során a polarizációs protokoll viselkedését vizsgáltam egy NV centrumon gyémántban, pontos hiperfinom tenzorokat használva a közeli magspinekre. Kimutatva, hogy a PulsePol protokoll egy módosított pulzusidőzítéssel képes még magasabb polarizációs fokot elérni.

Ez az elméleti elemzés jelentősen hozzájárul a PulsePol protokoll működési mechanizmusának mélyebb megértéséhez, és új fejlesztési irányokat jelöl ki. A kutatás gyakorlati jelentősége különösen szembetűnő a kvantumtechnológiai alkalmazások területén, ahol az eredmények közvetlenül alkalmazhatók a kvantumszámítógépek fejlesztésében, a kvantumkommunikációs rendszerekben, valamint a nagy érzékenyséű kvantumszenzorokban.

Ki az ember legjobb barátja? - Társállatként tartott fajok szociális kompetenciájának összehasonlítása

A szociális kompetencia egy egyed azon képessége, amellyel képes optimalizálni saját viselkedését az elérhető szociális információ alapján. A társállatok szociális kompetenciája várhatóan magas, mivel ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy a gazdáik társnak tekintik őket. Noha sokféle faj egyedeit tartják társállatként, szinte csak a kutyák szociális kompetenciáit vizsgálták korábban.

Kutatásunk célja az volt, hogy összehasonlítsuk több, társállatként tartott faj szociális kompetenciáját. Hipotézisünk szerint a leggyakrabban társállatként tartott fajok (kutyák és macska), jobban teljesítenek azokban a feladatokban, amelyek szociális információ feldolgozását és felhasználását igénylik, mint a ritkábban tartott fajok. Ennek tesztelésére létrehoztunk egy 11 altesztből álló online tesztsorozatot, így az állatok a számukra ismerős környezetben maradtak. Összesen 62 állatot teszteltünk 20 fajból, amiket 5 csoportra osztottunk: (kutyák: N=10, macskák: N=7, papagájok: N=6, kisemlősök: N=27 és hüllők: N=12). Folyamatban lévő vizsgálatunkban eddig három tesztben (szeparáció, üdvözlés és affiliáció) kódoltunk le hét viselkedési változót, és faktoranalízissel három faktorba csoportosítottuk őket. Az eredmények azt mutatják, hogy a kutyák és a macskák több időt töltenek az ajtó közelében, amikor a gazdától való szeparáció alatt, mint a kisemlősök. A visszatérő gazdát a kutyák élénkebben üdvözölték, mint a hüllők. Abban viszont nem találtunk különbséget a csoportok között, hogy a gazda hogyan lépett kontaktusba velük.

Eredményeink alátámasztották, hogy a kutyákra és a macskákra nagyobb hatással van a szeparáció a gazdájuktól, mint a hüllőkre és a kisemlősökre, de fontos kiemelni, hogy valamennyi csoport jól tűri az emberi kontaktust, ami a társállatok egyik alapvető fontosságú jellegzetessége. A további 8 alteszt kiértékelésével még több információt szerezhetünk a különböző társállat-fajok szociális kompetenciájáról és arról, hogy milyen tényezők járulhatnak hozzá népszerűségükhöz.

